Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

Літ Літаратура і мастацтва

ISSN 0024-4686

№ 19 (4665) 11 мая 2012 г.

Думка пісьменніка

Памяць зямлі

У весновыя дні мая па барах Беларусі спакойна і велічна зацвітаюць лясныя прыгажуні — фіялкі, фіялетавага колеру, у дымна-попельных венчыках — знакамітая Сон-трава. Старыя людзі заўважылі, што пасля вайны колер яе зрабіўся гусцейшым, асабліва на тых палянах, дзе густа лілася кроў мужных і адважных барацьбітоў за волю і незалежнасць роднага краю.

"І цвіце Сон-трава, і звініць Сон-трава — гэта Памяць Зямлі прарастае. І цвіце Сон-трава, і звініць Сон-трава — нашы душы гукае, гукае…"

Гэта прыпеў вядомай беларускай песні "Лясныя абеліскі" на словы Пятра Ліпая, якая апошнім часам рэдка, на вялікі жаль, прабіваецца на сучасную эстраду і яшчэ радзей гучыць з дынамікаў на плошчах нашых гарадоў нават і ў святочныя дні.

Дзівоснай сілы вобраз: Памяць Зямлі прарастае. Гэта Памяць святая, і над ёй аніхто ўжо не мае ўлады, бо яна склалася з мужнасці патрыётаў, радасцей і нягод людскіх, глыбіннай мудрасці стагоддзяў. Міжнародным алігархам і яго служкамі напісана процьма злосных артыкулаў, мноства шматтомных фаліянтаў, у якіх пераглядаюцца вынікі Другой сусветнай вайны. І лік "прац" гэтак званых гісторыкаў расце і множыцца. Можна, вядома, з белага рабіць чорнае, можна перарабляць штандары і складаць бравурныя маршы, сілячыся прыглушыць імі ўладарны голас Святой Памяці Зямлі.

Марнасць гэтых высілкаў відавочная. Святая Памяць Зямлі застаецца гэткай жа нязменнай, як і магутны закон Матухны-прыроды: следам за бліскучым разлівам пралесак, што выбіліся з-пад снегу, пачынае цвісці па сасновых барах і ўзлесках дзівосная Сон-трава. І звон яе, спавіты пошумам хвояў і шолахам ветру вясновага ў агароджах лясных абеліскаў, якіх безліч на нашай зямлі, набатным гулам б'е ў грудзі жывых, гукае нашы душы, кліча да роздуму пра вялікае і вечнае — святую нашу Перамогу ў сорак пятым.

Шчаслівы, вольны і незалежны будзе заўжды той народ, дзе новыя пакаленні здольныя чуць і разумець тое, пра што звоняць вясною фіялетавыя разлівы Сон-травы. Навучыць іх гэтаму можа толькі мастацкае слова, бо яно здаўна-давён жыло і жыве па тых жа законах, па якіх жыве і Святая Памяць маці-зямліцы, што надзяляе Сон-траву сілаю магутнай і неадольнай. І таму мы, пісьменнікі, заўжды павінны памятаць, усведамляць гэта як святы і найпершы абавязак свой творчы.

Алесь САВІЦКІ

Са святам Перамогі!

Мінск, 15 мая 1945 г.
Фота Уладзіміра Лупейкі

Легенда тэатра

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, фота Кастуся Дробава

Ганна Браніславаўна жыла ў цэнтры Мінска, за некалькі кварталаў ад яшчэ аднаго свайго дома — Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага. На яго падмостках яна праслужыла паўстагоддзя, сыграўшы каля сотні роляў і стаўшы легендай сцэны ды кумірам не аднаго глядацкага пакалення. А пра такіх куміраў не забываюцца, нават калі завяршыўся іх зямны шлях і змянілася сама эпоха. У 2008-м тэатральная грамадскасць адзначыла стагоддзе з дня нараджэння народнай артысткі БССР Ганны Абуховіч (1908 — 1986). А нядаўна з'явілася нагода зноў прыгадаць яе імя: на тым самым доме па вуліцы Леніна, 5, дзе жыла выдатная актрыса, усталявалі мемарыяльную дошку.

На ўрачыстае адкрыццё гэтага адмысловага знака ўшанавання памяці яскравай асобы ў гісторыі нашага тэатра прыйшлі яе колішнія сцэнічныя партнёры па творчасці, калегі — артысты-горкаўцы Расціслаў Янкоўскі, Валерый Шушкевіч, Андрэй Душачкін, рэжысёр Барыс Луцэнка, тэатральны крытык Таццяна Арлова, іншыя прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі сталіцы. Прыйшлі з кветкамі — і з успамінамі...

Пра Ганну Абуховіч ёсць што прыгадаць і расказаць. Моцная духам, валявая, мэтанакіраваная, прыгожая і зычнагалосая — такіх называюць гаспадынямі ўласнага лёсу, а яшчэ — барацьбітамі. Байцамі. Праўда, ваяваць са зброяй у руках ёй не выпадала, але давялося выступаць у складзе франтавога тэатра. А вось пераадольваць жыццёвыя нягоды і змагацца за справядлівасць было наканавана ад нараджэння. Ганна Абуховіч напоўніцу зведала, што значыць сірочае маленства. Гадавалася яна ў жорсткіх, можна сказаць, казарменных умовах маскоўскага прытулку для бяздомных дзяцей. З пачаткам Першай сусветнай вайны ўмовы жыцця зрабіліся там зусім нявыносныя, Ганна апынулася на мяжы бадзяжніцтва, і толькі выпадак дапамог ёй змяніць асяроддзе, уладкавацца ў школу рабочай моладзі, перасяліцца ў інтэрнат. Будучая актрыса не толькі старанна вучылася, але і займалася ў гуртку мастацкай самадзейнасці, захаплялася літаратурай, кіно і асабліва — тэатрам. Няглядзячы на тое, што па накіраванні камсамола яна пачала паспяхова асвойваць прафесію бухгалтара ў Ленінградскім кааператыўным інстытуце і адначасова працаваць па гэтай спецыяльнасці, дзяўчына вытрымала вялікі конкурс на курсы "Кіно-Поўнач" па падрыхтоўцы акцёраў і трапіла ў творчае асяроддзе. Скончыўшы курсы ў 1929-м, яна незвычайным чынам пазнаёмілася з Беларуссю: атрымала запрашэнне на першую ролю ад "Белдзяржкіно" і сыграла камсамолку-работніцу ў фільме "Рубікон", які здымалі ў Бабруйску.

Здымалася Г. Абуховіч і ў іншых стужках, але да працы ў кіно ставілася, можна сказаць, скептычна — толькі як да прыступкі ў храм тэатра. Таму неўзабаве паступіла ў студыю Маскоўскага тэатра рабочай моладзі (ТРАМ), праз тры гады была прынята ў Рэалістычны тэатр. А ў 1937-м адзін з першых мастацкіх кіраўнікоў Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР Дзмітрый Арлоў (партнёр Г. Абуховіч у спектаклях маскоўскага Рэалістычнага тэатра) запрасіў яе на працу ў гэты калектыў. Да вайны Рускі тэатр БССР, як вядома, працаваў у Магілёве. У 1943-м быў аднаўлены ў якасці франтавога, з базай у Маскве, і Ганна Абуховіч вярнулася ў яго трупу. Назаўжды.

Мемарыяльная дошка ў гонар народнай артысткі БССР Ганны Абуховіч.

Глыбокі творчы талент, яркі тэмперамент Г. Абуховіч, майстэрства выяўлення псіхалогіі персанажаў праз дакладны малюнак ролі ды багатую галасавую палітру, — усё гэта паспрыяла ўвасабленню разнапланавых сцэнічных вобразаў, якія ўвайшлі ў залаты фонд айчыннага мастацтва і ў свой час паспрыялі трываламу поспеху тэатра імя М. Горкага не толькі сярод мінскай публікі. Сярод значных драматычных і характарных роляў, сыграных незабыўнай актрысай, — Маша ("Тры сястры" А.Чэхава), Ганерылья ("Кароль Лір" У.Шэкспіра), Ганна ("Ганна Карэніна" Л.Талстога), Дзіяна ("Сабака на сене" Лопэ дэ Вегі), Васа, Манахава, Фядосся ("Васа Жалязнова", "Варвары", "Апошнія" М. Горкага), царыца Ірына ("Цар Фёдар Іаанавіч" А. Талстога), Ларыса і Агудалава ("Беспасажніца" А. Астроўскага), гаспадыня Ніскавуоры ("Каменнае гняздо" Х. Вуалiёкі), гераіні п'ес "Матухна Кураж і яе дзеці" Б.Брэхта і "Дом Бернарды Альбы" Ф. Гарсія Лоркі, твораў К. Губарэвіча, В. Палескага, А. Петрашкевіча...

Колькі жаночых лёсаў, колькі характараў пражыта Ганнай Браніславаўнай у тэатры і спакрэўлена з уласным унутраным светам ды няпростым жыццём! І гледачы, якія заспелі спектаклі з удзелам Г. Абуховіч, і яе калегі звяраюць свае згадкі ды ўражанні з успамінамі самой актрысы: з іх створана яе кніга "Полвека на сцене" (1987) — люструнак гісторыі роднага тэатра.

Пункцірам

✔ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў калектыў рэдакцыі і чытачоў газеты "Правда" са 100-годдзем з дня выхаду першага нумара. "На старонках вашага легендарнага выдання адлюстравана гераічная гісторыя і жыццё вялікай краіны з яе перамогамі, дасягненнямі і цяжкасцямі. Прыемна, што і сёння "Правда" захоўвае свой высокі ўзровень прафесіяналізму", — сказана ў віншаванні.

✔ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расійскай Федэрацыі Аляксандра Бяляўскага з 80-годдзем. "Вы і сёння праводзіце ў захапленне прыхільнікаў, сярод якіх нямала жыхароў Беларусі, не толькі выдатнымі ролямі, але і ўласцівымі Вам жыццялюбствам і стойкасцю", — адзначыў Кіраўнік дзяржавы.

✔ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расійскай Федэрацыі Юрыя Назарава з 75-годдзем. "Цудоўны акцёр з незвычайна насычанай творчай біяграфіяй, Вы ўмееце зрабіць яркай і запамінальнай любую ролю", — сказана ў віншаванні.

✔ У Ізраільскім Ашдодзе з'явіцца плошча імя Янкі Купалы. Муніцыпалітэт гэтага горада падтрымаў прапанову пасольства Беларусі ў Ізраілі і Усеізраільскага аб'яднання выхадцаў з Беларусі адзначыць юбілей класіка наданнем адной з плошчаў горада яго імя. Ашдод — буйны партовы горад у Ізраілі, шосты па велічыні. Абшчына выхадцаў з Беларусі тут — адна з самых вялікіх.

✔ Паміж Беларускім дзяржаўным універсітэтам і ўніверсітэтам г. Бразілія (сталіца Бразіліі) падпісана пагадненне аб культурным і акадэмічным супрацоўніцтве. Гэтым дакументам прадугледжаны абмен студэнтамі і выкладчыкамі, удзел у канферэнцыях і сімпозіумах, а таксама распрацоўка сумесных навукова-даследчыцкіх праграм.

✔ Першы з'езд беларускіх каталіцкіх СМІ пройдзе ў Гродне ў верасні. Яго плануецца зрабіць адкрытым, сярод запрошаных будуць не толькі рэлігійныя, але і свецкія СМІ, прадстаўнікі не толькі друкаваных, але і аўдыё- і візуальных медыя, інфармацыйных інтэрнэт-рэсурсаў. Да ўдзелу ў мерапрыемстве закліканы прадстаўнікі замежных каталіцкіх СМІ, духоўныя іерархі Беларусі і Ватыкана.

✔ Вылучаны ўдзельнікі Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск" і Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу, якія пройдуць падчас XXI Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску". Гэта 22-гадовы студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Яўген Доліч і дзве 10-гадовыя вакалісткі — Ліза Мураўёва і Жэня Кляпіцкая.

✔ Першая чарга работ па рэканструкцыі архітэктурнага помніка неаготыкі з элементамі класіцызму — Косаўскага палаца — будзе завершана ў гэтым годзе. Агульнабудаўнічыя работы па другой чарзе могуць заняць яшчэ тры гады. Трэцюю чаргу, праектаванне якой ідзе цяпер і якая прадугледжвае добраўпарадкаванне тэрыторый вакол палаца і аднаўленне двух брам — усходняй і заходняй, — мяркуюць здаць да 2016 года.

Падрыхтавала
Ірына АЛЯКСАНДРАВА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Свята паэзіі і музыкі

Валянціна МАСЮК,
фота Віктара Макоўскага

Вось ужо 15 год па ініцыятыве Уладзіміра Мазго ў Зэльве праводзіцца свята "Сакавіны". Уладзімір Мінавіч дзеліцца з землякамі сваімі здзяйсненнямі і марамі, думкамі і любоўю да малой радзімы. Спачатку сустрэчы з паэтам ладзіліся толькі для вучняў СШ № 2, якую паэт калісьці закончыў. Потым ім стала "цесна" ў сценах адной школы, і свята паэзіі выйшла на раённы ўзровень.

На Сакавінах традыцыйна прэзентуюцца новыя кнігі, адбываюцца завочныя падарожжы па мясцінах роднага краю, арганізуюцца выстаўкі і агляды. Дзякуючы Уладзіміру Мазго зэльвенскія Сакавіны наведалі многія цудоўныя творцы: Алена Таболіч, Юрка Голуб, Іван Сяргейчык, Ірына Войтка, Мікола Маляўка, Алег Елісеенкаў, Анатоль Грэкаў, Казімір Камейша...

Сёлетні год — не выключэнне. На юбілейныя Сакавіны наш зямляк прыехаў не адзін. З вялікім задавальненнем згадзіўся ўбачыць малую радзіму свайго сябра кіраўнік сталічнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Яшчэ адзін госць — малады паэт Рагнед Малахоўскі, адказны сакратар часопіса "Маладосць". Упершыню віталі зэльвенскія Сакавіны члены Гродненскага абласнога аддзялення СПБ на чале з яго кіраўніком Людмілай Кебіч.

У зале раённага Дома культуры сабраліся вучні школ пасёлка, мясцовая інтэлігенцыя, ветэраны вайны і працы, работнікі ўстаноў культуры раёна.

Удзельнікі зэльвенскіх Сакавін.

Песняй "Вяртанне" на словы Уладзіміра Мазго адкрыла мерапрыемства Станіслава Прызван. Да слова, песню гэтую яна разам з выкладчыкам дзіцячай школы мастацтваў Аляксандрам Сямёнчыкам напісала 15 гадоў таму спецыяльна для сустрэчы з земляком.

Затым гасцей ад імя літаратурнага аб'яднання "Зоры над Зальвянкай" пры раённай газеце "Праца" вітала галоўны рэдактар выдання Клаўдзія Крэчка. Яна расказала пра літаратурныя праекты, якія рэалізуюцца на старонках газеты, таленавітых зэльвенцаў, творы якіх з вялікім задавальненнем друкуюцца ў паэтычных выпусках, падзякавала Уладзіміру Мазго за супрацоўніцтва.

Першым з гасцей слова трымаў Уладзімір Мінавіч. У гэтым годзе ў яго выйшлі адразу дзве кнігі: для маленькіх чытачоў — зборнік вершаў і казак "Лепшыя сябры", а для дарослых — зборнік паэзіі і прозы "Сакавіны". Паэт парадаваў землякоў некалькімі новымі вершаванымі творамі.

Свае творы чыталі і іншыя госці. З асаблівай прыязнасцю сустрэла зала вершы Міхася Пазнякова. Рагнед Малахоўскі, паводле асабістай традыцыі, уручыў сваю кнігу самай уважлівай слухачцы з залы. Людміла Кебіч акрамя вершаў выканала і некалькі сваіх песень.

На ўспамін пра сустрэчу арганізатары свята ўручылі гасцям сувеніры і запрасілі іх на Сакавіны-2013.

З нагоды

Галоўнае — талент і натхненне

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА

Аляксей Крэчэт, малады таленавіты спявак і кампазітар, рок-музыкант і акцёр спецыяльнага тэатра "Мімоза" прапанаваў сваім прыхільнікам першы сольны канцэрт "Натхненне". Ён выступіў з праграмай выбраных песень на сцэне Маладзёжнага тэатра эстрады.

Канцэрт быў старанна падрыхтаваны і падмацаваны пластычнымі вобразамі, створанымі артыстамі "Мімозы", і відэа, якое нібы рабіла кліп для кожнага музычнага нумара. Гучалі песні, з якімі Крэчэт станавіўся пераможцам на міжнародных фестывалях, вядомыя расійскія і заходнееўрапейскія рок-хіты, песні, словы і музыку да якіх напісаў сам Аляксей, а таксама арыі і дуэты з мюзіклаў.

Яркая сцэнічная знешнасць, моцны, прыгожага тэмбру тэнар, безумоўны драматычны талент — усё гэта стварала вакол героя вечара непаўторную аўру прыцягальнасці, якая цалкам дазволіла б забыцца пра тое, што Аляксей Крэчэт не бачыць. Аляксей, акрамя ўсяго, выступае своеасаблівым абаронцам правоў творцаў-інвалідаў на глядацкую любоў і прызнанне. Запрасіўшы на свой канцэрт дзвюх маладых спявачак, інвалідаў па зроку Наталлю Чарнякову і Патрыцыю Курганаву, ён у чарговы раз даказаў: сапраўднае мастацтва не ведае ніякіх межаў.

Родны кут

Кніжнае Дворышча

Бібліятэкі аграгарадкоў актыўна папаўняюць свае фонды новай літаратурай. Акрамя таго, што набываецца за кошт выдаткаваных сродкаў, кнігі паступаюць таксама ад выдавецтваў, аўтараў, мецэнатаў.

11 мая Нацыянальная бібліятэка Беларусі ў падтрымку рэспубліканскай акцыі "Беларускую кнігу — у рэгіёны" перадае сельскай бібліятэцы аграгарадка Дворышча Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці больш як 300 выданняў.

Фонды бібліятэкі аграгарадка папоўняцца энцыклапедычнай, вучэбнай, мастацкай і дзіцячай літаратурай. Сярод дакументаў — выданні, падрыхтаваныя супрацоўнікамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гэта электронныя дыскі, прысвечаныя жыццю і творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Карскага, М. Багдановіча і інш.

У стосе падораных кніг — тамы "Беларускай энцыклапедыі", "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі", "Тэатральнай энцыклапедыі" і іншых даведнікаў, выдадзеных Беларускай Энцыклапедыяй імя Петруся Броўкі.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Анонс

Фестываль Ігара Лучанка

Сяргей ШЫЧКО

"Майскі вальс" — так называецца фестываль песні і музыкі на прыз кампазітара Ігара Лучанка, які пройдзе 12 — 13 мая ў горадзе Мар'іна Горка, на Міншчыне.

Ідэя такога творчага праекта вельмі даўно. У Мар'інай Горцы Ігар Міхайлавіч некаторы час вучыўся ў школе. Тут жылі і працавалі яго бацькі. У раённым цэнтры Пухавіччыны захаваўся іх дом, куды і цяпер часта зазірае славуты кампазітар. Многія песні Ігара Лучанка прысвечаны роднай старонцы. У Мар'іну Горку кампазітар прывозіў з выступленнямі зорак беларускай, расійскай эстрады, у свой час пазнаёміў жыхароў горада, раёна з ансамблем "Песняры".

— Фестываль "Майскі вальс", — расказвае начальнік аддзела культуры Пухавіцкага райвыканкама Яўген Сушко, — урачыста адкрыецца ў 9 гадзін раніцы 12 мая на плошчы каля раённага цэнтра культуры. Затым будзе ісці конкурсная праграма. Журы ўзначаліць кампазітар, народны артыст Беларусі Валерый Іваноў. Пераможцу чакае Гран-пры фестывалю — прыз Ігара Лучанка. Будуць адзначаны і тыя, хто зойме прызавыя месцы. На другі дзень, 13 мая, пройдзе вялікі гала-канцэрт пераможцаў конкурсу і ўжо вядомых выканаўцаў. Да нас прыедуць Ядвіга Паплаўская і Аляксандр Ціхановіч, Ірына Дарафеева, Уладзімір Правалінскі, Іван Краснадубскі, вакальная група "Чысты голас" і шмат хто яшчэ.

Канферэнцыі

Сейбіты і ратаі

Кастусь ЛАДУЦЬКА

У Маладзечне прайшла навукова-краязнаўчая канферэнцыя да 100-годдзя з дня нараджэння паэтаў Максіма Танка і Пятра Бітэля.

Арганізатарам сапраўднай навуковай канферэнцыі з'явілася Маладзечанская цэнтральная раённая бібліятэка імя М. Багдановіча. Сёлета (а падобныя творчыя, гісторыка-літаратурныя праекты ладзяцца ў Маладзечне штогод) у форуме пад назвай "Шляхамі сейбітаў і ратаяў" размова ішла пра Максіма Танка і Пятра Бітэля. Вядомасць іх самым цесным чынам спрычыняецца да Маладзечаншчыны, Вілейшчыны.

Удзел у канферэнцыі ўзялі пісьменнікі, навукоўцы, журналісты з Маладзечна, Валожына, Мінска. Тэма даклада Тамары Бярэзінай — "Радавод Пятра Бітэля"; Лідзіі Гардынец — "Паэма Пятра Бітэля «Замкі і людзі»"; кандыдата філалагічных навук, дацэнта кафедры славянскіх літаратур БДУ Таццяны Кабржыцкай — "Крытычнае слова пра прэзентацыю перакладчыцкай украініяны Максіма Танка"; рэдактара часопіса "Куфэрак Віленшчыны" Міхася Казлоўскага — "Максім Танк і Пятро Бітэль: да гісторыі аднаго перакладу"; галоўнага рэдактара газеты "Звязда" Алеся Карлюкевіча — "Кітайскі перакладчык Максіма Танка"; кінарэжысёра Уладзіміра Мароза — "Вільня Максіма Танка"; доктара філалагічных навук Вячаслава Рагойшы — "З сузор'я Купалы і Коласа"; пісьменніцы, супрацоўніцы газеты "СБ. Беларусь сегодня" Людмілы Рублеўскай — "Штрыхі да біяграфіі Максіма Танка".

Па выніках канферэнцыі выдадзены зборнік дакладаў і выступленняў. Можна смела зазначыць, што выданне — добры ўнёсак у агульную скарбонку гісторыі беларускай літаратуры.

Літабсягі

Шлях Адама Багдановіча

Урачысты вечар "Адам Багдановіч. Шлях да неўміручасці", прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння Адама Ягоравіча Багдановіча, прайшоў у Беларускім дзяржаўным тэхналагічным універсітэце.

Ала ІВАШКЕВІЧ

Нездарма асоба гэтага вядомага навукоўца, этнографа, педагога, гісторыка культуры і бацькі Максіма Багдановіча прыцягвае да сябе ўвагу сучасных даследчыкаў. Аўтар шматлікіх навуковых прац і цікавай мемуарнай спадчыны рэалізаваў свой талент праз слова, якім трапна распавядаў і ўмела карыстаўся і якое нарэшце стала захавальнікам яго таленту, а таксама бліскучым сведчаннем выключнай адукаванасці і захопленасці справай.

На імпрэзе прысутнічалі навукоўцы, багдановічазнаўцы, студэнты, прадстаўнікі СМІ. Распачаў мерапрыемства суарганізатар вечара, адзін са складальнікаў энцыклапедыі "Максім Багдановіч" Мікола Трус. Навуковец шмат распавядаў пра этнаграфічную і літаратурную працу Адама Ягоравіча, асноўныя кірункі яго дзейнасці. Эпісталярную спадчыну сваякоў Багдановіча яскрава праілюстравала ў сваім выступленні галоўны захавальнік фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Ніна Гарэлік. Як сведчаць шматлікія лісты перапіскі, імкненне да ведаў характарызавала не толькі самога Адама Ягоравіча, але і ўвесь славуты род неардынарнай асобы.

Падчас сустрэчы была прадстаўлена стужка-роздум "Максім Багдановіч. Зорны шлях", створаная да юбілею Максіма Багдановіча Беларускім відэацэнтрам. Рэжысёр карціны Андрэй Леўчык зазначыў, што імкнуўся адшукаць нестандартныя падыходы да выяўлення задуманай ідэі. Таму невыпадкова ў фільме ўвага акцэнтавана на складанасцях у адносінах бацькі і сына, пэўных супярэчнасцях у поглядах Адама Ягоравіча і Максіма, як, напрыклад, развіццё беларускага руху, уласна патэнцыял беларускай літаратуры. На мерапрыемстве выступілі таксама сваячка Адама Багдановіча Вольга Дашкоўская, дырэктар і мастацкі кіраўнік Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра "Зьніч" Галіна Дзягілева, дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Тацяна Шэляговіч.

Артлінія

Максімум гармоніі

Правядзенне конкурсу на дызайн уваходнага білета ў Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь ужо стала добрай традыцыяй. Конкурс, што ўпершыню адбыўся ў 2005 годзе, сёлета прайшоў ужо ў восьмы раз пры падтрымцы Замежнага прыватнага прадпрыемства "Брытыш Амерыкан Табака Трэйдынг Кампані". Яго ўдзельнікамі сталі 48 чалавек, якія прадставілі на суд журы 70 работ. Падчас прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным мастацкім музеі краіны стала вядома, як будзе выглядаць уваходны білет у музей у 2012 годзе.

Работа Маргарыты Канавалавай — пераможца конкурсу "Дызайн уваходнага білета-2012 у Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь".

Марына ВЕСЯЛУХА

— Уваходны білет, гэты маленькі кавалачак паперы для наведвальніка музея з'яўляецца першай прыступкай камунікацыі са светам мастацтва. А гэты дотык да прыгожага можа стаць знакавай з'явай у жыцці, маленькім адкрыццём, — падчас прэс-канферэнцыі падкрэсліў сябар журы конкурсу, загадчык кафедры графічнага дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Вячаслаў Семянько. — Таму падчас ацэньвання конкурсных работ улічвалася, наколькі праект звязаны з мастацтвам, з мастацкай дзейнасцю, як канкурсант умее працаваць з графікай, у тым ліку і сучаснымі прыёмамі шматслойнай графікі, наколькі работа адпавядае традыцыі, што ўжо склалася ў галіне афармлення ўваходнага білета ў музей.

Колькасць удзельнікаў конкурсу, маладых і вопытных дызайнераў, ахвотных прадставіць свае работы на суд кампетэнтнага журы, штогод павялічваецца. Яны з крэатывам падыходзяць да вырашэння праблемы, прапануюць нефармальны падыход, але ў той жа час прадстаўляюць патрэбныя вынікі — творы малой графікі. Менавіта гэты аспект працы журы закранула кандыдат мастацтвазнаўства, загадчык аддзела навукова-асветнай дзейнасці Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Ірына Скварцова.

Уладальніка галоўнага прыза конкурсу вызначыла прафесійнае журы. Пераможцам стала Маргарыта Канавалава, якая прадставіла работу з фрагментам карціны Івана Хруцкага. Свайго пераможцу выбралі і наведвальнікі музея. Прыз глядацкіх сімпатый атрымала Вольга Шыманка. Уладальнікам спецыяльнага прыза дырэктара музея стала студэнтка Віцебскага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта Ганна Мельнічук.

— Упэўнены, што перамога ў гэтым конкурсе — вялікі стымул для развіцця любога мастака, — зазначыў Сяргей Буры, сябар журы, загадчык аддзела па карпаратыўных сувязях Замежнага прыватнага прадпрыемства "Брытыш Амерыкан Табака Трэйдынг Кампані". — Больш таго, гэты конкурс можна назваць любімым праектам нашай кампаніі, дзякуючы яму кожны таленавіты чалавек можа заявіць пра сябе, прадэманстраваць свой творчы стыль, атрымаць прафесійную ацэнку і стаць аўтарам "візіткі" Нацыянальнага мастацкага музея краіны.

Повязі

Шэдэўры фестывалю «Кінашок»

У Мінску ў глядзельнай зале Культурна-дзелавога цэнтра "Дом Масквы" прайшла рэтраспектыва юбілейнай праграмы Адкрытага фестывалю кіно краін СНД і Балтыі "Кінашок".

Кадр з фільма "Востраў адраджэння".

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА

На працягу двух дзён беларуская публіка азнаёмілася з чатырма стужкамі, што ў розныя часы станавіліся прызёрамі фестывалю, якому сёлета споўнілася дваццаць гадоў. Гэтыя фільмы ўздымаюць самыя надзённыя праблемы сучаснасці, прапускаючы іх праз прызму пачуццяў і філасофскіх разважанняў.

Фільм казахскага рэжысёра Рустэма Абдрашава "Востраў адраджэння" (2004), які адкрыўся рэтраспектыўны паказ, у лірычнай форме распавядае пра першае юнацкае каханне, разбітае аб людскую чэрствасць і неразуменне. Безумоўна, гэта гісторыя казахскіх Рамэа і Джульеты 1960-х гадоў. Аднак атмасфера ілжы, ліслівасці, страху — хістакая рэальнасць эпохі, якая дэкларуе скарэнне космасу, а ў наяўнасці мае беднасць простага люду, насаджэнне рускай мовы і культуры ў нацыянальных рэгіёнах, забарона ці замоўчванне твораў лепшых нацыянальных паэтаў, абьякавасць да лёсу высланых з розных мясцін соцень і тысяч "нядобранадзейных", — гэтая атмасфера, у рэшце рэшт, атрафіруе ў моладзі і саму здольнасць кахаць, змагацца за сваё каханне. Савецкай правінцыйнай школе ўдаецца тое, што не ўдалося зрабіць сярэднявечнай Вероне. Героеў фільма разлучаюць, аддаўшы на публічнае асмяянне іх самыя светлыя пачуцці.

Фільм-прытча Уладзіміра Хаціненкі "Макараў" (1993) разважае пра паступовае і, здаецца, заканамернае абясцэньванне чалавечага жыцця ў нашай свядомасці. Дакументальна-паэтычная стужка армянскага рэжысёра Аруцюна Хачатрана "Граніца" (2009) закранае пранізлівасцю. Яе тэма — геаграфічныя граніцы, якія праходзяць па лёсах і душах, пераўтвараючы людзей у ксенафобаў. І толькі прыгажуня-буйваліца, галоўная "гераіня" стужкі, застаецца такой, якой яе стварыў Бог, бо дзікая жывёліна не ведае, што такое граніцы, і вольна ходзіць праз іх.

Усе ўзнятыя папярэдне тэмы ў пэўнай ступені канцэнтруюцца ў фільме Марата Сарулу "Песня паўднёвых мораў" (2009) — вытворчасці чатырох краін (Расія, Казахстан, Германія, Францыя). Два суседы, што жывуць у казахскай вёсцы, Іван і Асан, у роспачы. У Івана нарадзіўся смуглявы сын, а ў Асана — светлатвары і руды. Аднак спантанны доследрадаслоўных дае зразумець бацькам: прычына гэтаму не здрада жонак. Проста мы ўсе — дзеці аднаго сусвету, і карэнні нашы так пераблыталіся, што нельга ўдарыць сякерай па адным, не прычыніўшы болю іншым.

З-пад пяра

➤ Навуковая канферэнцыя, прысвечаная 400-годдзю з дня смерці святой праведнай Софіі Слуцкай і 400-годдзю Свята-Петра-Паўлаўскага сабора, прайшла ў Мінску. Форум быў арганізаваны па благаславенні Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта і сабраў у якасці ўдзельнікаў прадстаўнікоў духавенства і навуковай эліты Беларусі. Канферэнцыя пачалася пасля малебну перад мошчамі святой у Свята-Духавым кафедральным саборы. Трыццаць дакладаў было прысвечана гісторыі роду паборнікаў Праваслаўя князёў Алелькавічаў, жыццяпісу святой Софіі Слуцкай, эпосе, у якую яна жыла. Выступленні, зробленыя на высокім навуковым узроўні, плануецца выдаць асобным зборнікам.

Ірына СЛАНІМСКАЯ

➤ Віцебскі калектыў "Лявоніха" разам з латвійскай фальклорнай групай песні і танца "Сватра" выступіў на вялікім канцэрце ў Цэнтры латышскай культуры Даўгаўпілса. Знаёмства калектываў адбылося ў сакавіку гэтага года ў Віцебску на сумесным майстар-класе. Творчае супрацоўніцтва аказалася ўдалым. Беларускія і латвійскія народныя песні, харэаграфічныя замалёўкі і вакальна-інструментальныя кампазіцыі выгадна адцянялі адно аднаго, гучалі вельмі гарманічна.

Паліна ПРЫГОДЗІНА

➤ Курсанты Магілёўскага вышэйшага каледжа МУС Беларусі сустрэліся са старэйшым магілёўскім празаікам Яўгенам Соцікавым. Прачытаўшы папярэдне яго аўтабіяграфічную кнігу "Страшно вспоминать", яны шмат распытвалі былога малалетняга вязня пра падзеі, апісаныя ў творы. Зацікавіўшыся ўмовамі творчай працы пісьменніка, курсанты пабывалі пазней у яго дома і знялі кароткаметражны фільм пра гэтага неардынарнага чалавека.

Уладзімір САСНОЎКІН

➤ У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася вечарына "Свечка любові", прысвечаная памяці Валянціны Коўтун, беларускай пісьменніцы, літаратуразнаўцы, кандыдата філалагічных навук. Вечарына пачалася монаспектаклем паводле твораў В. Коўтун, які прадставіла паэтка і артыстка Вера Буланда. Калегі Валянціны Коўтун па пісьменніцкім цэху дзяліліся ўспамінамі, падкрэслівалі, што творчасць яе патрабуе ўважлівай даследчыцкай працы. Скончылася вечарына старадаўнім народным абрадам — памінальнай куццёй.

Галіна СІНІЦА

➤ Музей сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску прапануе дасведчанай публіцы выстаўку "Ханс Баўм. 18 гадоў на Беларусі. Калаж. Асамбляж". Спонсарам выстаўкі выступіла кампанія IBA, у якой да 2011 года працаваў Ханс Баўм. Васямнаццаць гадоў мастак, асноўная адукацыя якога — эканамічная, каардынаваў праекты IBA ў Беларусі. Безумоўна, шэраг яго мастацкіх прац, прадстаўленых на выстаўцы, навеяны рэаліямі жыцця ў нашай краіне. Фармальны эксперымент з прадметамі штодзённага карыстання ў выніку пераўтвараецца ў цікавыя, не пазбаўленыя глыбокіх асацыяцый і філасофскіх абагульненняў артаб'екты.

Аляксей ГАРБУНОЎ

Госці з «Маладосці»

Далёкі продак

Паступіў у продаж красавіцкі нумар часопіса "Маладосць" — аднаго са старэйшых літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных ілюстраваных выданняў Беларусі. У ім, як заўсёды, абазнаны чытач знойдзе шмат цікавага: аповесці, апавяданні, вершы, публіцыстычныя, краязнаўчыя, крытычныя і літаратуразнаўчыя артыкулы…Свята Камаедзіца, лейтматыў якога — абуджэнне прыроды, нараджэнне лета, прысвечана мядзведзю. Да таго ж нашы прадзеды лічылі гэтую жывёлу сваім першапродкам, духам-ахоўнікам, увасабленнем душы і боствам. А яшчэ мядзведзяў у нас настолькі "ачалавечвалі", што навучалі іх у спецыяльнай "акадэміі". Пра гэта і іншыя цікавыя факты чытайце ў матэрыяле Ірыны Клімковіч "Мядзведзюхна, мой бацюхна…" пад рубрыкай "Этнасфера". А вашай увазе — урывак з артыкула.

Віктар КАВАЛЁЎ,
намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Маладосць"

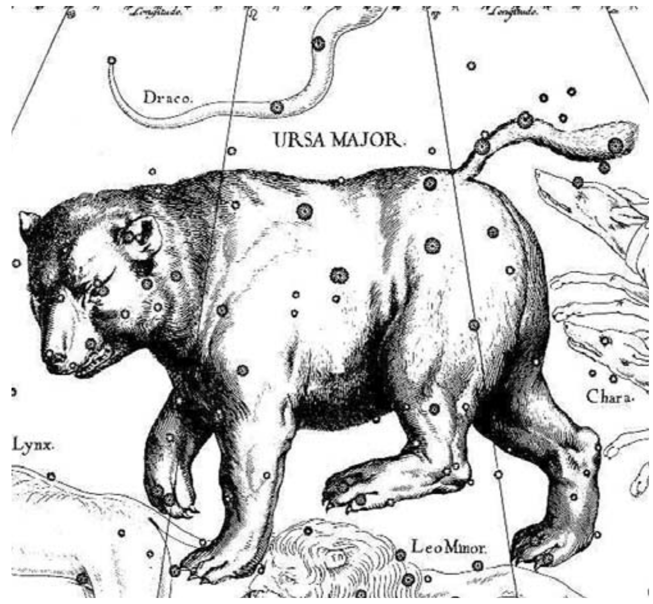

Сузор'е Вялікай Мядзведзіцы.

Ірына КЛІМКОВІЧ

Высвятляецца, што галоўным героем старажытнага вясновага свята Камаедзіца быў мядзведзь. Чаму ён? Адказ на гэтае пытанне трэба шукаць у каменным веку, яшчэ ў неаліце, а магчыма, і глыбей. Мядзведзь у тыя часы быў асноўнай здабычай, калі не лічыць, вядома, мамантаў, але іх, як вы памятаеце, вельмі хутка знішчылі. Навукоўцы, якія праводзілі раскопкі ў Баварыі, Сілезіі, Швейцарыі, знаходзілі мноства чарапоў мядзведзяў. У Беларусі амулеты з іклаў мядзведзя знойдзены на многіх гарадзішчах і свяцілішчах жалезнага веку, зуб і кіпцюры адкапаны ў радзіміцкім кургане. А на адным са свяцілішчаў была знойдзена вялікая гліняная пасудзіна ў выглядзе галавы мядзведзя з шырока разяўленай пашчай. Яна месцілася каля аднаго з цэнтральных ідалаў багіні.

Як вядома, мядзведзя раней не толькі ўшаноўвалі — на яго палявалі, і таму з ім звязвалі абрады паляўнічай магіі. Да прыкладу, мансі, калі забівалі і з'ядалі мядзведзя, ставілі яго чэрап на ганаровае месца ў сваіх жытлах, упрыгожвалі яго стужкамі і каляровымі анучкамі ў спадзяванні атрымаць ад яго ласку. У народаў, якія жывуць па берагах Амура і ў паўночнай частцы вострава Сахалін, звычай святкаваць "мядзведжы дзень" існаваў да канца мінулага стагоддзя. Тут выloўлівалі медзведзяня, у лесе будавалі яму хатку і на працягу двух гадоў гадавалі яго. Потым, пасля адпаведных абрадаў і танцаў, звера забівалі і калектыўна з'ядалі. Лічылася, што гэта надавала чалавеку моц і адвагу — тое, чым, уласна, і валодае сам мядзведзь. Апроч таго, гэта забяспечвала ў далейшым паспяховае паляванне.

Эвенкі таксама вельмі паважалі мядзведзя, лічылі яго сваім далёкім продкам і называлі дзядулем. І ў той жа час палявалі на яго. А каб як-небудзь выкупіць сваю правіну, каля тушы мядзведзя паляўнічыя здзяйснялі ўрачыстыя абрады, прасілі ў жывёлы прабачэння. Потым тушу не менш урачыста неслі ў сяленне, дзе абрады і малітвы паўтараліся. Мяса з'ядалі, а косткі не выкідвалі, а ўсе да адной збіралі ў анатамічным парадку і закопвалі ў зямлю. Верылі, што дзякуючы гэтым косткам мядзведзь адродзіцца наноў. У некаторых плямёнах паўночнаамерыканскіх індзейцаў таксама існаваў звычай прасіць прабачэння ў забітага мядзведзя. Паляўнічы ўстаўляў у пашчу забітага звера запаленую люльку, цярпліва чакаў, пакуль той "папаліць", і прасіў жывёлу не крыўдзіцца.

Дарэчы, паляўнічы падчас ловаў на звера, а потым і падчас магічных рытуалаў сам апранаў мядзведжае футра. Пазней гэта сталі рабіць вешчуны-чарадзеі, калі праводзілі абрад ушанавання мядзведзя. Атрымліваецца, што працэс пераапранання старажытнагрэчаскіх жрыц Артэміды і нашых сялян на святкаванне Камаедзіцы ў мядзведжыя скуры мае агульныя вытокі і паходзіць з глыбокай старажытнасці — часоў татэмізму і паляўнічай магіі. З цягам часу скуру жывёлы замянію вывернуты на левы бок кажух.

Людзі верылі, што іх аддаленымі продкамі былі дзікія жывёлы, якія і валодалі надпрыроднымі магічнымі здольнасцямі. Іх лічылі вялікімі боствамі і ўшаноўвалі іх татэмы — сакральныя ўвасабленні бога ў выглядзе звера. Потым часткі забітай жывёлы, да прыкладу, яе галава, лапа або кіпцюры і іклы, з'яўляліся абярэгамі таго ці іншага племені. У кожнага племені быў свой татэм. Перажыткі такога светапогляду назіраюцца ў звычаі ўсходніх славян яшчэ напрыканцы XIX — пачатку XX стагоддзя вешаць у стайнях галаву мядзведзя, а ў хатах захоўваць ягоную лапу — як абярэг ад нячыстай сілы і ліхіх чар. Літоўцы ж XIII стагоддзя пры спальванні памерлага разам з ім клалі ў курганны насып мядзведжыя кіпцюры, з дапамогаю якіх нябожчык павінен быў ускараскацца на высокую гару да Бога.

Такім чынам, сутнасць мядзведжага свята была ў калектыўным спажыванні мяса гэтай жывёлы, а таксама ў шэрагу рытуальных цырымоній, якія, з аднаго боку, павінны былі зняць віну з паляўнічага, а з другога — дапамагчы адраджэнню звера. Апроч таго, мядзведзь, як і іншыя крыважэрныя драпежнікі, быў для старажытных паляўнічых боствам, што жыве па сваіх законах. І чалавек разумеў, што звер такі ж самы паляўнічы, як і ён. Калі перамагаў чалавек, ён дзякаваў боству лесу, якое дазволіла яму пракарміць сябе і сваю сям'ю. А калі перамагаў мядзведзь і паляўнічы паміраў, супляменнікі таксама ўспрымалі гэта як волю іх татэма. Безумоўна, з цягам часу, калі культ мядзведзя набыў сваю сілу, павялічылася і святасць у адносінах да гэтай жывёлы. Пачала дзейнічаць забарона на ўжыванне мядзведжага мяса ў ежу і пашыў адзення з ягонай скуры.

Рэха выстаўкі

Вектары інтарэсаў

Вопыт Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі "СМІ ў Беларусі", аб'яднанай у гэтым годзе з Міжнародным форумам па телекамунікацыях, інфармацыйных і банкаўскіх тэхналогіях "ТИБО-2012", паказаў: ва ўсебаковым супрацоўніцтве з Беларуссю зацікаўлены многія краіны свету. І абмен інфармацыяй — адзін з істотных яго складнікаў.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Мікалай Макарскоў, кансультант групы праектаў развіцця СМІ Міністэрства інфармацыйных тэхналогій, сувязі і сродкаў масавай інфармацыі Ніжагародскай вобласці, адзначыў: "Для нашай вобласці ўдзел у вашай выстаўцы ўжо традыцыйны. У гэтым годзе наша дэлегацыя прадстаўляе шэсць раённых і абласную газету. Радуе высокі ўзровень выстаўкі, яна апраўдвае сваю назву міжнароднай. Гэта добрая магчымасць паказаць не толькі СМІ, але праз іх і ўвесь наш рэгіён. Асабліва цікава прэзентаваць у Беларусі Ніжагародскую вобласць таму, што ў нас вельмі цесныя сувязі. Губернатарам пастаўлена задача давесці тавараазварот да мільярда долараў. За гэтымі грашыма стаяць канкрэтныя заказы, заводы. Мы супрацоўнічаем у галіне аўтамабіле- і машынабудавання, станкабудавання, у сферы сельскай гаспадаркі. Я прадстаўляю сферу СМІ, тут таксама трывалыя стасункі: у нашых мерапрыемствах пастаянна ўдзельнічаюць беларускія дэлегацыі, журналісты. У маі чакаем гасцей у Ніжагародскай вобласці: на Міжнародны форум СМІ запрошана і дэлегацыя Беларусі".

Аціяць чытацкую аўдыторыю нашых бліжэйшых суседзяў дазваляў стэнд Маскоўскай вобласці. Як паведаміў Віктар Малярэнка, загадчык аддзела друкаваных СМІ Урада Маскоўскай вобласці, "…усяго ў Маскоўскай вобласці выходзіць 970 газет, 380 з іх — пастаянна. На стэндзе прадстаўлены толькі газеты, але ў нас ёсць і сваё тэлебачанне, і радыё. Пад ведамствам Міністэрства па справах друку і інфармацыі знаходзяцца 57 інфармацыйных агенцтваў".

Дзмітрый Ніканенка, выконваючы абавязкі кіраўніка па справах прэсы і інфармацыі дзяржадміністрацыі Чарнігаўскай вобласці, распавёў: "Упраўленне па справах друку і інфармацыі ўжо восьмы раз па даручэнні ДзяржкамтэлерадыёУкраіны, кіраўніцтва вобласці бярэ ўдзел у Міжнародный выстаўцы "СМІ ў Беларусі". Нам цікава прадставіць увесь перыядычны друк вобласці і часткова газеты рэспубліканскага значэння. На жаль, і ўкраінскім, і беларускім СМІ цяжка патрапіць у міжнародныя каталогі, каб іх можна было свабодна атрымліваць па падпісцы. Таму карыстаемся выпадкам і раздаём усім, хто цікавіцца, некалькі тысяч самых розных украінскіх выданняў — гарадскіх, абласных газет, нават газеты аб'яў некага цікавяць, часопісы, якімі наша вобласць асабліва ганарыцца, — вышэйшай атэстацыйнай камісіі "Северянская летопись", творчай суполкі "Литературный Чернигов" і інш. Газет камунальнай формы ўласнасці (раённыя, гарадскія, абласныя) і выданняў органаў заканадаўчай улады толькі ў нашай вобласці 28, а агульны тыраж іх складае 970 тысяч экзэмпляраў. Усяго ж зарэгістравана 300 газет і часопісаў, з якіх 85 выходзяць рэгулярна. (У нашай вобласці 10 часопісаў і 75 газет.) Кожнае абласное і некаторыя раённыя выданні маюць свае інтэрнэт-сайты. Дарэчы, інтэрнэт-версія ўтрымлівае значна больш інфармацыі, чым папяровая".

Дзякуючы інтэрнэту і не толькі значна бліжэй стала для нас краіна, кінематографам якой захаплялася не адно пакаленне савецкіх людзей. Па словах атташэ пасольства Р.К.Шарма, у сучасных індыйскіх чытачоў найбольш запатрабаваныя кнігі, прысвечаныя кінематографу — Балівуду. Стэнд Індыі даваў магчымасць пазнаёміцца з рознымі часопісамі на англійскай мове і хіндзі, прысвечанымі эканоміцы, культуры, падарожжам, мове. Штогод у краіне выдаецца 8 — 9 млн. кніг. Тыражы іх — ад 78 да 80 тысяч экзэмпляраў.

У інтэрнэт-прасторы адлюстравана і рэлігійнае жыццё нашай краіны. Беларуская Праваслаўная Царква мае афіцыйны сайт, карыстаюцца папулярнасцю сайты sobor.by, Елізавецінскага манастыра, Бабруйскай, Гомельскай, Брэсцкай епархій… Самымі наведваемымі з'яўляюцца старонкі паломніцкага аддзела Мінскай епархіі. Шмат наведвальнікаў было і каля стэнда, на якім прапанаваліся афіцыйны часопіс "Мінскіх епархіяльных ведамасцей" і "Небесные врата", часопіс мінскіх духоўных школ (жыровіцкі), газеты "Церковное слово", "Воскресение", "Преображение". Стэнд прадстаўляў айцец Яўген: "Хаця мы і ўяўляем сабой зусім іншы інстытут, у нас ёсць свае сродкі масавай інфармацыі, бяром лепшае і са свецкіх СМІ. Ахвотна супрацоўнічаем з нашымі калегамі-журналістамі, і такія форумы — магчымасць падзяліцца вопытам, замацаваць сяброўскія адносіны, завесці новыя знаёмствы, а галоўнае — мець зваротную сувязь з нашымі чытачамі".

За падзеяй

Цудоўныя скарбонкі ведаў

Кацярына БЯДУЛІНА

Сустрэча з заслужаным дзеячам культуры Беларусі, букварыстам Анатолем Клышкам прайшла ў бібліятэцы № 14 імя Францішка Багушэвіча.

Як важна навучыць дзіця любіць Радзіму, шанаваць родную мову, ведаць гісторыю і захоўваць культурныя традыцыі свайго народа! Бацькам ды настаўнікам дапамогуць у гэтым кнігі. А першая кніга — буквар — ці не найгалоўнейшы сябра і дарадца.

А ці спрабавалі вы калі-небудзь "ламаць язык"? Дапаможа ў гэтым эксперыменце кніга Анатоля Клышкі "Прыгаршчы языкаломак".

Стварэнне "Беларускіх народных казак" — яшчэ адна сфера зацікаўленняў пісьменніка. Як кажа сам аўтар, "казка не можа быць без сэнсу. Ён павінен быць ва ўсім, што ствараецца. Трэба несці духоўнасць, як сувязь з прыродай і ўсім светам, з рознымі пакаленнямі. Такой павінна быць кожная кніга. Не толькі дзіцячая, навуковая, гістарычная, мастацкая…" Гэтая думка прасочваецца і ў кнізе "Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга", якую, таксама прадставіў чытачам Анатоль Клышка.

Тым, каму даводзілася сустрэцца з Нінай Давыдзенкай хаця б аднойчы, западае ў памяць незвычайнае спалучэнне мудрасці і паважнасці чалавека, што стаіць на парозе свайго 90-годдзя, з жывой энергіяй, якой насычана яе размова і якая надае яе вачам малады бляск.
І гэта пры тым, што Ніна Васільеўна — інвалід Вялікай Айчыннай вайны, шмат гадоў ужо не выходзіць з кватэры па стане здароўя. Пэўна, справа ў творчым натхненні, якое не пакідае яе.
Зусім нядаўна выйшла ў свет яе дзявятая па ліку кніга — зборнік апаведаў-быляў "Прошлое остаётся с нами".

Тры ўзросты Ніны Давыдзенкі

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

Ніна Васільеўна радасна сустракае кожнага, хто завітае да яе, асабліва ў Свята Перамогі: медыцынскіх сясцёр і студэнтаў, школьнікаў і калег па пяры — пісьменнікаў, кампазітараў і проста добрых сяброў, дзяцей, унукаў, праўнукаў. Яна — маці трох дачок, бабуля шасці ўнукаў і прабабуля дзевяці праўнукаў. Шмат паспела зрабіць за сваё вялікае жыццё гэтая дзіўная жанчына. За воінскую і мірную працу яна ўзнагароджана ордэнам Айчыннай вайны I ступені, васямнаццаццю медалямі, 14 знакамі Гонару, Дыпломамі, Ганаровымі граматамі, падзякамі. Гледзячы на фотаздымак Ніны Васільеўны ў ваеннай форме, міжволі думаеш, што мы перамаглі ў той жахлівай вайне, пэўна, менавіта таму, што ваявалі ўсім народам, і такія вось дзяўчаты, юныя і пяшчотныя, таксама трымалі фронт, на ратным полі і ў тыле, набліжаючы Вялікую Перамогу.

— У 1940 годзе, калі я скончыла школу ў Віцебску, — успамінае Ніна Васільеўна, — паступіла ў Маскоўскі інстытут інжынераў сувязі. У нас якраз ішла сесія. Мы, студэнты, у інтэрнаце рыхтаваліся да чарговага экзамену. Радыё, каб не перашкаджала, выключылі. І раптам — рэзкі стук у дзверы. Адчынілі ў абурэнні. За дзвярыма стаяла наша сяброўка, бледная, знямелая. Яна ледзь выціснула з сябе: "Вайна…"

Сесію мы ўсё ж здалі. Апошні экзамен быў 2 ліпеня. А ўжо 3 ліпеня нас мабілізавалі на будаўніцтва абарончых умацаванняў Масквы. Кіраваў работамі палітрук. У руках у нас былі рыдлёўкі, рукавіц не мелася. Хутка далоні пакрыліся крывавымі мазалямі. Сонца пякло няшчадна, і скура на спінах і руках чырванела і пакрывалася пухірамі. Але ніхто з нас, а гэта былі ў асноўным дзяўчатысамсамолкі, не скардзіўся. Мы працавалі з ранку і да самай цемнаты.

Прыляталі фашысцкія самалёты. Скідвалі лістоўкі, якія мы палілі. Пасля гітлераўцы пачалі бамбіць лінію абароны, абстрэльваць нас. Ніколі не забуду, як аднойчы проста на мяне пікіравалі два самалёты з фашысцкай свастыкай. Аслупянелая ад нечаканасці і страху, я нават не магла ўпасці на зямлю. А фашысты выпусцілі па кулямётнай чэрзе і пайшлі на другі заход... Толькі тады я пабегла. Пабегла так, што сэрца застравала недзе ў горле… Зачапілася за штосьці, ударылася з усяго размаху аб зямлю. Гэтае падзенне і выратавала мне жыццё: кулямётныя чэргі ляглі крыху наперадзе. Фашысцкія ж лётчыкі, верагодна, вырашылі, што я забітая, уляцелі…

Але не заўжды мне так шанцавала. Падчас адной з бамбёжак я была цяжка кантужана, паранена, завалена зямлёй. Мяне адкапалі і павезлі ў шпіталь. Але па дарозе эшалон з паранеными разбамбілі. Я апынулася ў бальніцы ў нейкай вёсцы. Доўга была ў непрытомнасці, шэсць месяцаў — глуханямой у выніку кантузіі. Але маладосць узяла сваё: я ачуняла. І — папрасілася на фронт.

У ваенкамаце спачатку катэгарычна адмовілі. Але потым змяніўся ваенкам, і я зноў пайшла прасіцца. "Што ты ўмееш, дзяўчынка?" — спытаўся ён. І сам жа адказаў: "Нічога. Чым жа ты дапаможаш фронту?" Але я сказала, што мой родны Віцебск заняты фашыстамі, што я ўжо была параненая, што ў сэрцы маім гарыць жаданне помсты ворагу. "Я павінна ваяваць!"… І мяне накіравалі ў Арменію, у школу малодшых авіяспецыялістаў, пасля заканчэння якой я патрапіла ў знішчальны авіяполк, з якім прайшла ад Каўказа да Кёнігсберга — праз Кубань і Крым, Украіну, Беларусь і Літву. Абслугоўвала 800 баявых самалётаў разам з механікам, матарыстам і збройнікам. Я рыхтавала да вылету гармату і кулямёт — перад боем яны мусілі быць чыстымі, змазанымі, снарадныя скрыні — поўнымі. Пасля кожнага вылету трэба было папаўняць боеприпасы і прачышчаць шомпалам ствалы.

А яшчэ ў нашы абавязкі ўваходзіла нясенне каравульнай службы. У нарад хадзілі праз трое сутак, а то і праз суткі. Гэта толькі ў кіно паказваюць дзяўчат на вайне ў боціках ды спадніцах. Мы хадзілі выключна ў робе, і нават "лётныя" нашы моцныя чаравікі хутка зношваліся, станавіліся дзіравымі. Стаіш на варце восенню, ногі мокрыя. Адна на аэрадроме ходзіш з вінтоўкай паміж шэрагамі самалётаў… Страшна. Чакаеш, калі зменяць, а час гэтак павольна ідзе…

Ніна Давыдзенка. Франтавы здымак.

У вайны сапраўды не жаночы твар. Да і наогул — не чалавечы… Але ж колькі жанчын, проста дзяўчатак са школьнай парты ваявала! Такой моцнай была любоў да Радзімы і сіла духу савецкіх людзей. Гэтыя дзяўчаткі ўсім ахвяравалі дзеля Радзімы, яны гатовыя былі ісці і ішлі на пакуты і смерць. І пры ўсім гэтым зусім без пафасу ўспрымалі ратную працу. Проста інакш нельга было. Уся праца на вайне была жыццёвай неабходнасцю, усе па маленькай кроплі набліжалі Вялікую Перамогу.

Выбіваючыся з сіл гэтак, што ноччу, смяротна стомленыя, нават не адчувалі, як пацукі, гуляючы па зямлянках, абгрызаюць пальцы. І здаралася так, што гэтымі рукамі, у скрываўленых бінтах, дзяўчаты потым працавалі з бензінам, мылі самалёты… А як жа гэта было зімою, у лютыя маразы!

Да таго ж аэрадромы даволі часта падвяргаліся варожай бамбардзіроўцы. Падчас адной з іх у снежні 1944 года, ужо ў Літве, загарэлася бочка з бензінам. Ніна Давыдзенка атрымала сур'ёзныя апаленні: абгарэлі ногі, рукі, твар… Кісць правай рукі абвуглілася амаль да касцей. Пальцы сталі гнаіцца. Зноў — санчасць. Ад болю крычала, зрывала з сябе бінты, губляла прытомнасць. Ёй лілі ў рот спірт, совалі самакрутку, потым — калолі наркотыкі….

Рука не дзейнічала паўгода, пасля патроху пачала распрацоўвацца, але цалкам аднавіць здароўе Ніне Васільеўне так і не ўдалося. Вайна адзначыла яе шасцю асколачнымі раненнямі, дзвюма кантузіямі, апаленнямі…

І вось пасля ўсіх выпрабаванняў яна стала пісаць вершы… Пэўна, маладосць і моцнае жаданне жыць, тварыць, захавацць успаміны пра ваеннае ліхалецце для іншых пакаленняў падштурхнулі яе.

Ты не видел меня в гимнастёрке —
Знаешь женщину в платье и шали.
Посмотри: на портрете — девчонка,
А в глазах уже столько печали…

Вярнуўшыся пасля мабілізацыі ў родны Віцебск, Ніна пабачыла адны руіны. У кожнага жыхара была тады спецыяльная ўліковая кніжка, у якой адзначалася колькасць адпрацаваных гадзін на разборцы гэтых руін. Гэтак пачыналася аднаўленне старажытнага горада, які сёння ператварыўся ў прыгожую паўночную культурную сталіцу Беларусі. Потым Ніна працавала намеснікам начальніка ваенізаванай аховы Віцебскага рачнога флоту, яшчэ пазней — у сістэме аўтатранспарту. Але вайна ніколі не сыходзіла з яе памяці. Вершы ўсё часцей сталі стукацца ў яе сэрца. Самастойна вывучаючы асновы вершаскладання, Ніна выявярала свае літаратурныя спробы з творамі класікаў. Яна ішла ў літаратуру доўга, павольна, адказна, не спяшаючыся заявіць пра сябе. Гэткая прынцыповасць і патрабавальнасць да ўласнай творчасці проста здзіўляюць.

Першая публікацыя — верш "Я хочу остаться твоей сказкой" — з'явілася толькі ў 1979 годзе ў абласной газеце "Віцебскі рабочы" напярэдадні Дня Перамогі. Ніне было ў той час 57 гадоў.

…Мне не стать у тебя на пороге,
Лаской губ не коснуться твоих —
Так случилось: ни боль, ни тревоги
Нам нельзя разделить на двоих…

Піша Ніна Давыдзенка, нікога не імітуючы, нікога не капіруючы. Таму вершы яе такія незвычайныя, такія індывідуальныя. На іх — адбітак выпакутаванасці і адлюстраванне чысціні.

Любовь последняя — печальная:
В ней диких ягод горький сок.
Она и страстная и тайная,
Стучит и в сердце и в висок.

Любовь последняя —
прощальная:
Сама из сердца рвётся вон.
Она и песня величальная,
Она и поминальный звон…

У 2005 годзе яна была прынята ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Актыўна выступала ў бібліятэках і працоўных калектывах са сваімі вершамі, прапагандавала творчасць калег-пісьменнікаў. На жаль, цяпер усе яе вечары паэзіі адбываюцца толькі дома. Але яны ў непапраўнай аптымістасці Ніны Давыдзенкі і сёння часты. Гасцей у пісьменніцы-франтавічкі заўжды шмат. Нягледзячы на ўсе акалічнасці лёсу, яна па-ранейшаму жыве, як піша, піша, як дыхае.

Яна жыве светла, забыўшыся на ўзрост. Тым не менш 12 чэрвеня ў яе вялікі юбілей — 90 гадоў! Але, насуперак законам Сусвету, у кнізе "Три возраста" паэтка прызналася, што ў яе "только три времени года":

Весна и лето, осень (не зима!),
Как утро, день и вечер
(но не ночь!)…

Турцыя ўсё бліжэй

Чарговы нумар часопіса "Беларуская думка" рэдакцыя пазіцыяніруе як тэматычны: ён прысвечаны адной з краін-сяброў і партнёраў Беларусі — Рэспубліцы Турцыя — і падрыхтаваны пры інфармацыйнай падтрымцы грамадскага аб'яднання "Дыялог Еўразія". Нагодай для гэтага сталася 20-годдзе ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж нашымі краінамі. У артыкулах турэцкіх навукоўцаў і журналістаў малюецца вобраз Турцыі сучаснай, якая стала на шлях мадэрнізацыі і глабальнага адкрыцця сябе свету, і мінулай, якая яшчэ ў старадаўнія часы заклала фундамент для цяперашняга эканамічнага і духоўнага росту. Асаблівай цікавасці чытачоў заслугоўвае інтэрв'ю з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Турэцкай Рэспублікі спадаром Джэватам Незіхі Азкая, якое дазваляе агледзець шырокае кола пытанняў: ад новай ролі Турцыі ў рэгіянальнай і глабальнай палітыцы і інвестыцый у эканоміку Беларусі да ўзаемаадносін нашых краін з ЕС і хуткага ўвядзення бязвізавага ўезду нашых грамадзян у Турцыю.

Адметна, што ў багатай палітры публікацый прадстаўлены не толькі работы замежных аўтараў, але і вынікі навуковай працы айчынных даследчыкаў беларуска-турэцкіх адносін. Сярод такіх вылучаецца артыкул дэкана факультэта міжнародных адносін БДУ, доктара гістарычных навук Віктара Шадурскага "Патрэбны нам бераг турэцкі". У ім разглядаецца эвалюцыя палітычнага дыялогу Беларусі і Турцыі на працягу двух апошніх дзесяцігоддзяў. Аўтарам прапанавана перыядызацыя двухбаковых адносін і дадзены аналіз этапаў супрацоўніцтва.

Апроч "турэцкага" вектара ў часопісе прасочваецца і традыцыйны гісторыка-культуралагічны. У сваім артыкуле "У акопах пад Смаргонню" кандыдат гістарычных навук Міхаіл Смальянінаў распавядае пра адну з найбольш трагічных старонак Першай сусветнай вайны — газавыя атакі немцаў супраць рускіх воінскіх падраздзяленняў каля Смаргоні, у ваколіцах возера Нарач і на іншых участках Заходняга фронту. Аўтар прыводзіць факты, якія сведчаць пра вялізныя страты рускай арміі. Тычачу таксама будзе надзвычай цікава даведацца пра адказ нямецкім войскам — газавую атаку супраць нямецкіх падраздзяленняў на лініі фронту, якая праходзіла каля чыгуначнай станцыі Баранавічы.

Безумоўна, не застанецца незаўважанай і публікацыя пад назвай "Мы — тутэйшыя", бо ў ёй журналістка Сняжана Міхайлоўская прапануе нам звярнуцца да сваіх каранёў і з дапамогай навукі ўбачыць генетычны партрэт беларусаў. У інтэрв'ю член-карэспандэнт НАН Беларусі, прафесар Алег Давыдзенка расказвае пра тое, як і навошта айчынныя вучоныя збіралі генетычны банк карэнных беларусаў, якія таямніцы захоўвае ДНК. Ён адзначае, якім чынам на генетычным узроўні адбілася суседства беларусаў з іншымі народамі, выказвае ўпэўненасць, што ў медыцыне будучага важную ролю будзе адыгрываць генетычны пашпарт чалавека.

У традыцыйным для часопіса раздзеле "Практыкум" размешчаны артыкул Галіны Махнач "Ідэю ўпрыгожвае ўвасабленне", у якім аналізуюцца задачы пераходу краіны на інавацыйны шлях развіцця на прыкладзе асобна ўзятага прадпрыемства — гродзенскага ААТ "Белкард". Журналіст падрабязна расказвае, як узаемадзеянне з замежнымі вытворцамі можа садзейнічаць павышэнню якасці і канкурэнтаздольнасці айчыннай прадукцыі.

З вопытам рэфармавання пенсіённых сістэм у еўрапейскіх краінах пры пераходзе ад пераразмеркавальнага пенсіённага забеспячэння да шматузроўневага можна азнаёміцца ў артыкуле аспіранткі Марыны Янчук "Як забяспечана старасць?".

У нумары таксама змешчаны іншыя публікацыі сацыяльна-палітычнай і эканамічнай тэматыкі, агляды кніжных навінак.

Таццяна ШАБЛЫКА

Юргон, Юджын і жанчыны

Таццяна ФІЦНЕР

Тэорыя феміністкага літаратурнага крытыцызму і гендарныя даследаванні, даволі папулярныя на Захадзе, не абышлі і нашу навуковую грамадскасць. А заклік феміністкай даследчыцы-постструктураліста Э. Сіксу: "Пішыце сябе. Вашае цела павінна быць пачута", звернуты да сучасных жанчын-пісьменніц, пачулі і аўтары-мужчыны, напрыклад, А. Казлоў, які ў сваёй творчасці даследуе стасункі мужчыны і жанчыны. Найбольш ярка і паслядоўна асэнсаванне цялеснасці выявілася ў такіх творах, як раман у штрыхах "Юргон" і аповесць "Абганяючы сны".

Звернемся да вобразаў галоўных герояў (адпаведна Юргона і Юджына) згаданых твораў. Гісторыя Юргона — гэта "гісторыя адной хваробы" даўжынёй у некалькі тыдняў, якую герой вызначае як "поўны штыль". Ён, узгадваючы ўсіх сваіх былых каханак, спрабуе адгадаць, хто з іх мог яго сурочыць. Пры гэтым ён упэўнены, што не прычыніў ніводнай жанчыне шкоды. Вобраз Юргона падаецца статычным, незакончаным, быццам вырваным з іншага тэксту. Такім тэкстам якраз і з'яўляецца аповесць "Абганяючы сны". Таму ўсё, што адбываецца ў рамане з Юргонам, успрымаецца як эпізод з жыцця Юджына.

З Юджынам чытач знаёміцца падчас яго жыцця на вакзале, дзе апынуўся пасля таго, як Руслана выгнала яго з кватэры за здраду. Герой амаль кожны вечар прыходзіць пад вокны яе кватэры, да апошняга спадзеючыся вярнуць усё яшчэ каханую жанчыну. Такое выкарыстанне "вольнага часу" дае Юджыну цудоўную магчымасць пераасэнсаваць свае ўчынкі і жаданні, тым больш што многае ў яго засталося ў мінулым. Юджын асацыіруецца з Юргонам ужо нават на ўзроўні імёнаў і, больш за тое, успрымаецца менавіта як пасталелы Юргон. Узрост апошняга — дваццаць пяць гадоў, а Юджын згадвае пра свой "саракоўнік". Чатырнаццаць апошніх гадоў ён пражыў ціхім, утульным сямейным жыццём з Русланай. Сам Юджын характарызуе іх як чатырнаццацігадовы сон юрлівага гону (Юргона): "Закалыхала яно (каханне іхняе) на нейкі час Юджынава імкненне палявання на беспрыглёдных паненак. Кароткія спаднічкі, аголеныя лыткі, ладныя грудкі… Усяго было зашмат і без асаблівага перабору. Раней было, да Русланы. А з ёю Юджын прыціх, пасамавіцеў. Спакоем і ўраўнаважанасцю, задаволенай сытасцю поўніўся ягоны позірк. Глыбока схаваліся ў вачах неспатолены юр, нерастрачаная жарсць і сіла. Хаваліся нават ад самога Юджына. Сцялася, назапашвалася, паўнела і чакала зручнага моманту. Чакала, здзіўляючы сваёй вытрымкай…"

Але юрлівы гон вырваўся на волю, нібы казачны джын, таму наступствы яго дзеянняў такія салодка-горкія і непрадказальныя, вызначальныя для далейшага жыцця героя. І на гэты раз (Ю)джыну-Юргону наўрад ці хто дапаможа пераадолець хваробу душы, "лекі" герой вымушаны шукаць сам. Яго здрада Руслане — чарговая, а магчыма, і апошняя ўступка Юргону, падпарадкаванне біялагічнаму пачатку ў чалавеку ("галоднаму", "прыснуламу зверу"): "Гадамі мы дыхалі адным дыханнем, глядзелі аднолькава на шмат якія рэчы і падзеі. Нават думалі часта аднолькава. Але ў адзін чорны дзень мне падалося, што гэтага мала. Не, не мала, а недастаткова для майго *мужчынскага* (вылучана мною. — **Т. Ф.**) шчасця".

Юргон у рамане пададзены занадта прымітыўным, абмежаваным. Аднак перыядычна яму ўласцівыя самааналіз, філасофскія разважанні, роздум над экалогіяй зямлі і душы чалавека. Праўда, самарэфлексія герою не вельмі падабаецца, ён прыхільнік спакойнага жыцця, такога, "калі можна радавацца кожнаму дню". Юджын на яго фоне падаецца інтэлектуалам, філосафам, асобай самадастатковай. Яго не псуе нават "вакзальнае" жыццё і "вакзальныя" сябры-сяброўкі. Прынамсі, практычна не дадаюць негатыву ва ўспрыняцце гэтага вобраза. Юджын здольны да самаачышчэння і самаўзнаўлення, Юргон — не. Юджыну не патрэбныя ратавальнікі, ён гатовы (і верыць, што здолее) прайсці праз чарговае выпрабаванне, "ведае, што ў любых умовах вытрывае, не пераступіць мяжу незваротнасці. Ён здольны пераадолець непераадольнае", і ў гэтым Юджыну дапамагаюць такія якасці, як "маўчанне і зносаўстойлівасць".

"Па сутнасці сваёй і Юргон, і Юджын — адзінотнікі. Але адзінота іх рознага кшталту. Паводле Р. Ошо, гэтае паняцце можна разумець як "пакінутасць-непатрэбнасць" і як "самадастатковасць". Розніца ў разуменні якраз і вызначае ступень сталення асобы. Чалавек, які можа жыць у адзіноце, з'яўляецца самадастатковым і здольны будаваць доўгатэрміновыя стасункі з іншымі.

Па сутнасці сваёй і Юргон, і Юджын — адзінотнікі. Але адзінота іх рознага кшталту. Паводле Р. Ошо, гэтае паняцце можна разумець як "пакінутасць-непатрэбнасць" і як "самадастатковасць". Розніца ў разуменні якраз і вызначае ступень сталення асобы. Чалавек, які можа жыць у адзіноце, з'яўляецца самадастатковым і здольны будаваць доўгатэрміновыя стасункі з іншымі. Юргон адчувае сябе пакінутым і непатрэбным: "Адзін і адзінокі, як ніколі". Або: "Няўжо людзі могуць існаваць у адзіноце? Гэта ж суцэльная вар'ятня, а не жыццё…". Юджын жа, балансуючы доўгі час на мяжы непатрэбнасці-пакінутасці і самадастатковасці, набліжаецца да апошняга разумення катэгорыі адзіноты. Яго вобраз супярэчлівы: *паводзіны* вельмі нагадваюць паводзіны Юргона, аднак яго *думкі, лад мыслення* ўказваюць на вялікую адлегласць паміж героямі. Юджынам пройдзены доўгі шлях, набыты досвед доўгатэрміновых адносін, якія даюць герою магчымасць параўнаць, асэнсаваць і ацаніць розны стыль паводзін, зразумець, што страціў і што шукае. Юджыну ўласцівыя глыбокія перажыванні, якія, праўда, раскаяннем назваць нельга. Гэта роздум, бясконцы пошук сябе. Эвалюцыя героя-сучасніка (Юргон — Юджын — ?) можа мець працяг у новых творах А. Казлова.

Варта скіраваць увагу і на шматлікія жаночыя вобразы згаданых твораў. Яны менш псіхалагічна выверaныя, аднак дапамагаюць асэнсаваць вобразы Юргона і Юджына.

У рамане А. Казлова "Юргон" звяртаюць на сябе ўвагу Аліна і Фрэня, якіх аб'ядноўвае няспраўджанае пачуццё кахання да галоўнага героя. Жанчыны зусім розныя, таму кожная выбірае свой шлях змагання з пачуццямі, з наступствамі ўзаемаадносін з Юргонам. Аліна, зразумеўшы марнасць пошукаў незямной любові, "ратуецца" замужжам, "уладкоўвае свой быт". Пры гэтым адкрытым застаецца пытанне: ці прынесла такое рашэнне жаданую палёгку? Фрэня ж абірае шлях помсты, хоча парушыць упэўненасць Юргона ў сабе, як парушаная яе цэльнасць, яе ўпэўненасць, і такім чынам пазбавіцца комплексу непаўнацэннасці, што пасяліўся ў ёй. Як відаць з тэксту, помста Фрэні вынікае з амбіцый, з абражанага самалюбства, а не з кахання: "Мяне ніхто так не прыніжаў. Я сама выбірала і кідала, добраахвоць ішла ці адмаўляла". Шлях помсты, магчыма, і апраўданы перажытым гераіняй, тым не менш разбуральны, бо не прыводзіць ні да душэўнай гармоніі, ні да шчасця.

"Гадамі мы дыхалі адным дыханнем, глядзелі аднолькава на шмат якія рэчы і падзеі. Нават думалі часта аднолькава. Але ў адзін чорны дзень мне падалося, што гэтага мала. Не, не мала, а недастаткова для майго мужчынскага шчасця".

Найбольш яркія вобразы жанчын прадстаўленыя ў аповесці А. Казлова "Абганяючы сны". Яны дапамагаюць не толькі "расшыфраваць" паводзіны і ўчынкі галоўнага героя, а нават зразумець іх вытокі. Звернемся найперш да Русланы. Яе можна вызначыць як "нямую", бо нідзе на працягу твора гераіня не выказваецца наўпрост. А яе аблічча толькі аднойчы з'яўляецца ў акне, за якім штовечар назірае Юджын. Вобраз Русланы вымалёўваецца з успамінаў галоўнага героя і бабулькі (містычны вобраз, які "суправаджае" Юджына праз увесь твор). Аднак гераіня небезаблічная, Юджын згадвае Руслану як "някідкую знешне, мяккую, далікатную, сардэчную". І далёка не бесхарактарную, хутчэй наадварот. Па-першае, вядома яе непахісная пазіцыя адносна "пячаткі ў пашпарце". І няважна, чым яна выклікана, — бяздзетнасцю, бояззю згубіць квадратныя метры, добрым веданнем (аддадзім належнае жаночай інтуіцыі) таго, з кім жыла? Па-другое — хуткая і адназначная рэакцыя на здраду Юджына: "за распусту вытурыла… з кватэры"). Апошні ўчынак указвае на вялікую крыўду ды душэўны боль жанчыны, абвостраны яшчэ і тым, што здрада была здзейснена не падчас разладу, а тады, калі ў сям'і была згода і разуменне. Больш за тое, у жыцці Русланы ўзніклі часовыя цяжкасці (хворая сястра). Паводле логікі гераіня можа разлічваць на падтрымку каханага мужчыны. Замест гэтага яна атрымлівае "нож у спіну".

У грамадскай свядомасці моцна замацаванае стэрэатыпнае ўспрыманне жанчыны як надзейнага тылу для мужчыны. Менавіта жанчына павінна зразумець і падтрымаць кожнага ў складаных жыццёвых сітуацыях рознага кшталту. Самаахвярнасць заўсёды лічылася яе станоўчай якасцю. І нікога не цікавіла, ці прынесла гэта жанчыне шчасце ці хаця б пэўнае задавальненне. Юджын дзейнічае згодна з мужчынскім стэрэатыпам паводзін. Замест таго, каб узяць частку клопатаў на сябе ("была магчымасць паехаць з Русланай"), ён напоўніцу скарыстоўвае сваю свабоду. Ён не толькі здрадзіў у складаны момант жыцця, ён парушыў давер да сябе з боку Русланы, якая заўсёды даводзіла, што ў яе з Юджынам "усё пабудавана на даверы". Паводле логікі мужчыны-аўтара Руслана вельмі хутка знаходзіць замену Юджыну. У чарговы раз паглядаючы "на ўсё яшчэ не чужыя для яго вокны шостага паверха", герой бачыць там "постаць невядомага мужчыны"? Ці лёгка на самай справе так хутка перайначыць сябе і сваё жыццё? Ці можна так хутка ачысціцца, самаўзнавіцца, каб быць гатовым адкрыць душу новаму каханню, знайсці сілы зноўку верыць?.. Наўрад ці. Але інакш не было б развіцця сюжэта твора, штуршка героя да самарэфлексіі, эвалюцыі вобраза.

Ветразь не застаўся адзінокім

Міхась КАВАЛЁЎ

"Пад ветразем ранку" — такую назву носіць зборнік вершаў студэнткі філалагічнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны Анастасіі Кацюргіной. Выданне ажыццёўлена ў серыі "АЗ — першая кніга паэта", заснаванай у 2010 годзе членам Саюза пісьменнікаў Беларусі паэтам Іванам Бісевым пры фінансавым забеспячэнні ЗАТ "Гомелькатласервіс" на базе школы "Малады літаратар" Гомельскага абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі. Пабачыла свет кніга ў выдавецтве "Кнігазбор" (2011).

Усе творы Анастасіі — пра каханне. А каханне, як вядома, гэта стан душы. І сапраўдная паэзія — таксама. Але пераказваць гэтыя ўзнёслы стан празаічнай мовай — справа няўдзячная і нялёгкая. Таму хочацца спаслацца на аўтарытэтнае меркаванне пра вершы Анастасіі Кацюргіной яе земляка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, аднаго з самых пранікнёных, тонкіх і шчырых лірыкаў Міхася Башлакова, які, да таго ж, выступіў і рэдактарам першай кнігі маладога аўтара: "У вершаваных радках Анастасіі было пачуццё, хваляванне, была душа. Майстэрству вершаскладання можна заўсёды навучыцца, а вось калі не будзе пачуцця, не будзе душы ў вершах, не будзе і паэзіі. Інтанацыя, мелодыка вершаванага радка — гэта даецца Богам... Менавіта за пранікнёнасць і меладычнасць спадабаліся тады мне вершы гомельскай школьніцы..." (Размова ідзе пра той час, калі Анастасія яшчэ не была студэнткай універсітэта.)

Міхась Башлакоў лічыць, што для зборніка больш падышла б назва "Пад ветразем кахання", бо "усе вершы маладой паэтэсы прысвечаны самай хвалюючай, самай трапяткой тэме — тэме кахання".

А я ўспомніў лермантаўскі верш "Парус":

Белеет парус одинокий
В тумане моря голубом...

І падумаў: ветразь Анастасіі Кацюргіной — не самотны. Прынамсі, у жыццёвым плане. Як адзначае сама юная паэтэса ў пасляслоўі да сваёй кнігі, яна ўдзячная лёсу за тое, што на жыццёвым і творчым шляху ёй сустрэліся шчырыя, добразычлівыя, таленавітыя людзі — паэты Іван Бісеў, Міхась Башлакоў, Ніна Шклярава, Раіса Баравікова, Мікола Шабовіч, выкладчыкі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны В. Шынкарэнка, І. Азарава, Л. Кузьміч, Р. Серыкаў. "Без іх дапамогі, — піша Анастасія, — не было б, відаць, гэтай кнігі. Але асабліва мне хочацца падзякаваць Івану Васільевічу Бісеву, які не толькі дапамагаў сваімі слушнымі парадамі, але і матэрыяльна падтрымаў выданне маёй кнігі. Вялікі дзякуй усім, хто падарыў майму ветразю вецер надзеі..."

У зборнік уключана больш як паўсотні цудоўных лірычных вершаў, якія не пакінуць раўнадушнымі чытачоў.

Нам жа хочацца сказаць маладой паэтэсе: "У добры час!" — і пажадаць новых яркіх твораў.

Роднае і вечнае

Аляксей НЕНАДАВЕЦ

Віктар Шніп заўсёды па-добраму здзіўляе мяне. У яго ёсць што пераняць і чаму павучыцца, што захаваць на ўспамін, а пра нешта хочацца і перапытаць пры сустрэчы, бо прачытаў упершыню. Кніга "Проза і паэзія агню" ўразіла. Паэт здзейсніў сваю задуму, а разам з тым зрабіў і вялікую справу для ўсіх: перад намі паўстаў Пантэон славутых людзей Беларусі, увасоблены ў балады. У гэтым жанры абавязкова прысутнічае нешта глыбінна-народнае, самабытнае, непаўторнае, аздобленае найбагацейшымі сродкамі вуснапаэтычнай мовы.

За дзейных асоб Віктар Шніп узяў не толькі тых, хто ў сваёй адчайнай барацьбе з крыжацкай і татарскай пагрозай, з царскім тыранізмам, з польскім і нямецкім імкненнем авалодаць нашымі адвечнымі землямі стаяў на свядомых пазіцыях незалежнасці, асветніцтва, рэлігійнай самабытнасці беларусаў, але і тых, хто па-свойму разумеў свабоду народа, зыходзіў у гэтым, найперш, з палітычных пазіцый (А. Чарвякоў, Ц. Гартны): "Не здрадзіў ты Айчыне і нікому // Не здрадзіш…" ("Балада Цішкі Гартнага"). У шэрагі барацьбітоў за беларушчыну трапілі і замежныя даследчыкі (Гай дэ Пікарда), каралеўскія асобы з іншаземнымі каранямі (Бона Сфорца), нашыя сучаснікі, якія пайшлі з іншых народаў, аднак для нашай культуры, літаратуры, музыкі зрабілі вельмі многа (Г. Кісялёў, У. Мулявін): "І пройдзе снег, бо ты цяпер свой шлях прайшоў, // Пакінуўшы вуголле беларускіх слоў, // Дзе ёсць Надзея, Вера і Любоў…" ("Балада Генадзя Кісялёва"). У Пантэон залічана і паэтэса Леся Беларуска, містыфікацыя Валянціны Коўтун. Але ж не забываймася, што паэзія заўсёды ў нечым міф, а паэты-творцы — абавязковыя носьбіты гэтых міфаў, тым болей найстрашнейшых і найжахлівейшых міфаў трыццатых гадоў ужо мінулага стагоддзя: "І верыць, што і гэта ўзвея пройдзе // І застанецца кветкамі на лёдзе // Калючы дрот з крывёй сяброў тваіх…" ("Балада Лесі Беларускі"); "Калючы дрот у нашай крыві, // Ён нам усім застаўся ад гадоў трыццатых" ("Балада Пятра Драчова").

Пераасэнсаванне, глыбінная ацэнка шматлікіх гістарычных варункаў, учынкаў, здарэнняў дазволілі аўтару сфарміраваць уласны погляд на значэнне гэтых падзей для нашага Зараджэння, Руху, Развіцця і… Забыцця. Так, менавіта апошняе пагражае беларусам! І вельмі балюча ўсведамляць, што адбываецца, на вялікі жаль, не лепшае, а горшае. Паэту хочацца, каб усё заставалася такім, якім яно было створана Усявышнім. Нездарма ж стварэнне пастаянна супрацьпастаўляецца В. Шніпам Разбурэнню. Нездарма ўсюды прысутнічаюць Храмы, Вечнасць, Галгофа, на якую кожны з беларусаў нёс і нясе свой уласны крыж : "І ўжо адказ ёсць на пытанне: "Хто мы?" // Але яго яшчэ не чуе Бог" ("Балада Грунвальдскай бітвы"). Паступова, сцвярджаецца ў баладах, мы прыйшлі да Усявышняга, у нас паўстала свая апякунка — Еўфрасіння Полацкая: "…Нам на зямлі, якую не пакіне // Ніколі Бог, бо Ён жыве ў народзе, // як ты жывеш у нашае Айчыне…" ("Балада Еўфрасінні Полацкай").

Гісторыя засталася не толькі ў памяці, але дайшла да нас з летапісаў, са старадрукаў, са зводаў законаў, якія адыгрывалі першыя ролі не толькі ў тагачаснай Беларусі, але і ва ўсёй Еўропе. Нас паважалі, у нас многае пераймалі, бо мы ніколі не пляліся ззаду, а падкрэслівалі ўласную значнасць, самабытнасць. Славутыя імёны, славутыя дзеячы, не менш славутыя іх справы: Мікола Гусоўскі і Францыск Скарына, Леў Сапега і Кірыла Тураўскі, Казімір Лышчынскі і Сымон Будны, Барбара Радзівіл і Саламея Пільштынова. Хіба ўсіх пералічыш? А варта было б! Таму што створанае імі засталося назаўсёды. Яны рабілі не для сябе, а для Радзімы, для Краю, для Бацькаўшчыны! Слушна і пераканаўча гучаць радкі: "Любоў да Айчыны — да волі ключы" ("Балада Мікалая Радзівіла (Чорнага)"); "Евангелле на роднай мове мы ў руках // Трымаем, як цагліну, што ў падмурак ляжа // Айчыны Храма…" ("Балада Васіля Цяпінскага").

Персанажы ўсіх балад В. Шніпа не ўяўлялі свайго жыцця без радзімы. Дзе б ні былі, куды б ні закідваў лёс, яны ўсё роўна стараліся дабрацца дамоў. Няхай сабе гэтае падарожжа было апошнім у іх зямным жыцці. Ці не таму сярод асноўных заклікаў гучала: "Жывём — пакуль патрэбныя Айчыне" ("Балада Міколы Трухана"); і больш трагічнае: "Ты едзеш на Радзіму паміраць", "І на волю, дахаты з Сібіры дарога, // Ля якой безымянных магіл незлічона".

У іх, здавалася, магло ўсё атрымацца па-іншаму, і вымалёўваліся куды цікавейшыя перспектывы, але настальгія па родных мясцінах, па роднным нідзе не давала ім спакою, няхай сабе там ужо і не так прыгожа, не так ужо і чакаюць: "Дзе шышшына ў снезе, нібы кроў"; "А на двары гуляе вецер воўчы, // Вынюхваючы ворагаў зімы". Яны вярталіся не толькі з Сібіры, яны імкнулі на Бацькаўшчыну з сусветных сталіц: "Парыж, як лёд, халодны і чужы"; "У Завоссі залатая восень, // А халера ў залатым Стамбуле".

Часта ў кнізе з'яўляецца матыў крыві. Мабыць, ад таго, што нашым славутым землякам даводзілася шмат змагацца за незалежнасць роднага краю, шчыра акрапляць свае ідэі гарачай крывёю. Самаахвярнасць — у імя Радзімы, а сваё, асабістае адыходзіла на другі план: "А Бацькаўшчына родная, як кроў, // Што праз бінты, як межы, праступае" ("Балада Вячаслава Адамчыка"); "І струны парваны, і кроў // Як сонца расплаўлены злітак…" ("Балада Уладзіміра Мулявіна"); "Дзе Млечны Шлях — не рэчка залатая, // А у хрыстовае крыві глыжы" ("Балада Ніны Мацяш").

Змаганне з ворагамі заўсёды выступала атрыбутам волі і незалежнасці. Таму побач з матывам крыві, слёз паўстае матыў славы і гераізму, адчайнай мужнасці барацьбітоў за народнае шчасце. Памяць пра загінуўшых у імя іншых — гарантыя таго, што яны самі і іх справы па-ранейшаму жывуць у душах і сэрцах нашчадкаў: "…а Плачка ўсё блукае // Па Беларусі, у якой нам вечна жыць" ("Балада Яна Баршчэўскага"); "І ты ў зямлі шукаеш продкаў шчыт" ("Балада Міхася Ткачова").

Увогуле, для зборніка В. Шніпа характэрная архетыпічнасць. Пераканайцеся самі: асноўныя вобразы раздзела "Роднае і вечнае" — агонь, малако, студня, печ, птушкі, плот. Яны асацыіруюцца з нечым мінулым, блізкім, родным. І не толькі з радавым, але і з асабістым таксама. Хто не памятае першых уражанняў ад яркага полымя? Паэт узбагачае іх сваімі асацыяцыямі. Тут і тое, як некалі бацька "цісну" самагон, і гарласта-піянерскі збор у лесе ля ўдавана-ўрачыстага вогнішча, і тое, як "палякі магілы падпалілі". Хто забыўся пра смак сырадою на вуснах, пра пах жытнёвага хатняга хлеба, каму не знаёмае наступнае параўнанне: "Цыбулю мама ў вянкі пляце, // Нібыта дочкам косы заплятае"? Няўжо нешта перамянілася ў традыцыйных назіраннях: "Студня глыбокая, як неба"; "Ноч — гэта дно студні, з якой бачна зорнае неба…"? Мне асабіста імпануе тое, як падаў паэт вобраз печы — захоўваючы народна-традыцыйны погляд, падкрэсліваючы адвечную развагу і асацыятыўнасць продкаў: "…печ у цэнтры як сарцавіна радаводнага дрэва"; "На вуліцы мароз і вецер, а я ляжу ў роднай хаце на печы і чытаю "Новую зямлю" Якуба Коласа. І мне добра, як дзядзьку ў Вільні…". Праўда, наколькі памятаецца, дзядзьку Антосю ў Вільні было якраз-такі ніякавата. Не знаходзіў ён там сабе месца. Сёння ж вёска страціла сваю самабытнасць: "І ўсё, здаецца, як трэба ў новых дамах, але няма ў іх печаў". Разам з імі адышло пачуццё роду, роднасці, радаводнага дрэва.

Назваўшы чарговыя раздзелы "Адвечныя балады" і "Вечнае і роднае", аўтар увёў у іх у якасці персанажаў зноў-такі абагуленыя вобразы. Здавалася б, нічога канкрэтнага не вылучыш, не згадаеш пэўнага чалавека. Але гэта толькі першаснае адчуванне, бо, улічваючы, разумееш, што на месца гэтага героя можна лёгка падставіць свайго, з ягонымі рысамі, індывідуальнымі асаблівасцямі. І тым не менш твор застанецца тым жа самым творам, бо глыбінная роля яго заключаецца ў тым, каб раскрыць значэнне пэўнага вобраза для кожнага чытача.

Праблемы застаюцца. Яны рэдка вырашаюцца канчаткова. Асабліва калі ўлічыць, што праблемы бываюць "вечныя": "Лес памёр. // І лятаюць над ім ашалела вароны // І крычаць, што на свеце няма і не будзе дабра. // У Царыцы Вужакі зладзюгі ўкралі карону" ("Балада пра сухі лес").

І яшчэ. Паэт спрабуе нідзе не дапусціць перарывання традыцый, бо яна для яго самае галоўнае — не толькі ў творчасці, але і ў жыцці. Таму нават асацыятыўнасць, метафарычнасць творцы заўсёды глыбінная, "гаворачая": "Божыя кароўкі — гэта кроплі крыві // З-пад цярновага вянка, // Што на галаве ў Хрыста" ("Божыя кароўкі").

…Памяць — вельмі важная для В. Шніпа катэгорыя, яна ні ў якім разе і ніколі не павінна знікнуць: "Мільёны свечак асвяцілі край, // Каб душы продкаў бачылі iзноў" ("Дзяды").

Веку, Радзіме, Праўдзе

Мікола БЕРЛЕЖ

Канечне ж, не верыцца, што яму, паэту, празаіку, публіцысту, перакладчыку, краязнаўцу Сяргею Панізніку, ужо 70 гадоў… Калі аддічваецца такая мяжа, то міжволі задумваешся пра абсягі зробленага, здзейсненага мастаком слова. А Сяргеем Сцяпанавічам, нягледзячы ні на што, зроблена сапраўды шмат.

Мяне адкрывалі моры,
мяне адкрывалі горы,
і гора —
цяжкай навалай —
таксама мяне адкрывала.
І я,
напалову зведаны,
прахоДзіў маўклівым сведкам.
Я добра не вызнаў шлях,
яшчэ не абраў
каляіны,
бо ведаў —
яшчэ зямля
Сына
адкрыць павінна.
Каб з новай патрэбай жыць
і шчыраму сэрцу парадзіць
самога сябе адкрыць
веку,
Радзіме,
праўдзе.

Так напісаў у першай сваёй кнізе "Кастры Купалля" (Мінск, 1967) Сяргей Панізнік, тады яшчэ курсант аддзялення журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча. А жыццё не песціла яго, адкрытага "веку, Радзіме, праўдзе" і шчырага ў гэтым адкрыцці, гэтым служэнні. З войска (праўда, ужо атрымаўшы званне капітана) давялося звольніцца. Спрабавалі "зволіць", вывесці і з літаратуры. На шчасце, апошняе не атрымалася. І Сяргею Панізніку засталося і раней прызначанае яму заданне — маліцца за Беларусь, шукаць і агучваць тыя духоўныя вытокі, што з чалавека маўклівага, простага і безгалосага выхоўваюць свядомую асобу з гонарам і годнасцю.

Першы зборнік "Кастры Купалля", напісаная ў войску кніга "Палявая пошта" былі добрым, вартым далейшага развіцця грунтам, асновай. "А ёсць у цябе // канверты, // без маркі, // без подпісу? // Дай адзін мне, // блакітны. // Напішу на ім адрас: // "Беларусь. // У краіну сінечы…" — так адкрываліся "Кастры Купалля". Над радкамі ў якасці застаўкі — блакітная мініяцюра кніжнага графіка У. Басальгі. З лодкамі, што гойдаюцца на азёрных хвалях, вясковымі хатамі ўдалечыні, месяцам, які прабіваецца да вады… Малюнак дадаваў настрою. І разам з радкамі верша выбудоўваў асаблівую, трывалую сувязь чытача з паэтам.

Мне здаецца, што ў паэзіі Сяргея Панізніка няма выпадковых знаёмцаў. Ужо аднойчы прыхінуўшыся да яго вершаў, яго кнігі, застанешся назаўсёды ў палоне пяшчоты, спагады, дабрыні, шчодра раскіданай па старонках заўжды невялікіх памерам паэтычных зборнікаў. Так здарылася асабіста ў мяне. Мо яшчэ і таму, што ўпершыню радкі С. Панізніка патрапілі на вочы ў тым самым Львове, той самай Украіне, з якімі ў 1960-я гг. парадніўся беларускі юнак. Парадніўся так, што не мог не праспяваць "Песню Украіне".

Калісьці паміж двух шнуроў пшаніцы
спынілі двое на мяжы плугі.
І з іх адзін назваўся украінцам,
і беларусам вызнаўся другі.

Абое селі і на родных мовах
паміж сабой гамонку павялі.
І стала іх ратайская размова
найпершай дыпламатыяй зямлі.

Сусед суседу верыў і ахвоча
не раз дапамагаў у жорсткі век.
Аб Украіне марыць Багдановіч,
на Беларусі Камянер жыве.

Тут Сеч бунтарскай еднасцю апаліць
і ўскалыхне, як вольны вецер плёс.
Здаецца, лёс трывожнага Купалы
згадаў Тараса неспакойны лёс.

Я сінявокім краем ганаруся,
куды б вандроўны вецер ні паслаў.
Не жыў бы ў сэрцы сум па Беларусі —
я Украіну б роднаю назваў.

Ды дабрыня, лагода, спакой суседнічаюць з трывалацю, цвёрдасцю маральных, нацыянальных перакананняў Сяргея Панізніка. Гэта, у прыватнасці, выразна праявілася ў кнізе паэзіі "А пісар земскі…" Не, не ваяўнічасць, а грамадзянскасць, вера ў першароднасць Айчыны, яе моц і сілу — характарыстыка многіх старонак згаданага зборніка.

Працуючы ў 1980-я гг. у выдавецтве "Юнацтва", Сяргей Сцяпанавіч шмат сіл, намаганняў прыклаў для стварэння кніг, адрасаваных юнаму чытачу. Асабліва вылучаюцца ўкладзеныя паэтам гадавікі "Бацькаўшчына". З іх склалася цэлая бібліятэка, сапраўдная кніжная серыя. І шкада, што яна не мае сёння працягу. Як публіцыст, празаік Сяргей Панізнік выявіў сябе старанным збіральнікам памятак пра лёсы дзяцей у Вялікую Айчынную, пра спаленыя ў вайну вёскі. Напісаныя ў выніку кнігі сталіся яскравым абвінавачвальным актам супраць дзеянняў фашысцкіх карнікаў у Другую сусветную…

І ці не самае найвялікшае захапленне пісьменніка — краязнаўчая работа. Сяргея Панізніка хвалюе ўсё, што звязана з яго роднай Верхнядзвіншчынай, Міёршчынай, яе ваколіцамі. Дарэчы, якраз дзякуючы руплівасці паэта, на Віцебшчыне былі рэалізаваны многія грамадска-асветніцкія ініцыятывы, праведзены дзясяткі сустрэч, прэзентацый у самых розных куточках Прыдзвінскага краю. Вось і вядомага рускага пісьменніка Сяргея Сартакова Сяргей Сцяпанавіч доказна "звязаў" з Беларуссю, Віцебшчынай. Наладзіў ліставанне з сям'ёй маскоўскага празаіка, запрасіў у Верхнядзвінск яго дачку Таццяну Сяргееўну. Яна прывезла ў Беларусь каштоўныя фотаздымкі, кнігі з аўтографамі бацькі і яго ліст ад 27 верасня 1998 г., у якім знайшлося месца і такім словам: "…После телефонных разговоров с удивительным человеком Сергеем Степановичем Панизником я окунулся в воспоминания детства, отрочества, юности. Думаю о недосягаемой теперь для нас Белоруссии, такой притягивающей, манящей, зовущей. Ведь здесь мои корни — в Витебской губернии, Дрисенском уезде, деревне Пушкино. Именно здесь родилась и выросла моя мама — Анна Яковлевна Нарубина. Она была дочерью Белорусской земли, и значит — я внук Белорусской земли…"

Семдзесят гадоў з дня нараджэння… Сорак пяць гадоў з часу выдання першага паэтычнага зборніка "Кастры Купалля…" Але ж гэта не мяжа, жыццё працягваецца. Завершана падрыхтоўка рукапісу кнігі "На падкове Дзвіны", дзе сабрана ўсё, што раней пісьменнік друкаваў пра родныя мясціны, ураджэнцаў краю, радавод. Пачата праца над укладаннем наступнай кнігі — "Светач-полымя" пра дыфузію культур, да якіх прычыніўся літаратар, пра яго Львоў, Вільню, Рыгу, Прагу. Думае Сяргей Сцяпанавіч і пра здзяйсненне іншых планаў, іншых творчых праектаў. Няхай жа ўсё задуманае збудзецца!

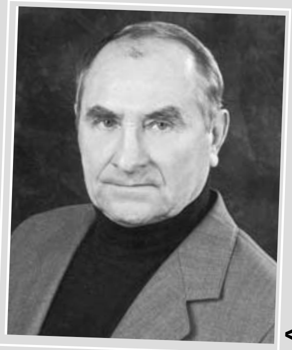

Алег Салтук

І коласа ў поля прашу…

Дарога

Пайду, покуль вочы глядзяць,
І хочацца ў ростанях крочыць,
Каб слова знайсці і сказаць
Усім, хто паслухаць захоча.

Не трапяцца людзі, дык не,
Знайду субяседнікаў іншых:
Лясных галубоў на сасне,
Драздоў на павысахлых вішнях.

Сустрэнуць прыветна яны
І будуць нібыта вініцца,
Чаму з векавечнай сасны
Без толку сцякае жывіца.

Дзе вішняў сухіх гаспадар,
Куды ён падаўся, нябога?..
Які неабдымны абшар,
Якая крутая дарога!

Ды ўсё ж я пайду і пайду,
Пакуль яшчэ сэрца штурхае,
І слова такое знайду,
Што плача само і спявае.

Хаты

Мы з хацін усе пайшлі калісь,
Там душой і целам прырасталі,
І хаціны тыя на зямлі
Гарады надзейна падпіралі.

Там жыла святая талака,
Там былі адзін другому рады.
Чэрпалі з бяздоннага стаўка
Любасць, чалавечнасць і спагаду.

А сягоння гонкія муры
Захінулі нізкія хаціны.
Шкода ўсіх, што там ні гавары,
Хоць ніхто ні ў чым
тут і не вінны.

Я люблю стракатасць гарадкоў
І сумую па сасновых хатах:
Ім стаяць бы пасярод вякоў
Мудра, і надзейна, і крылата.

Поле

Здаецца, што я не пішу,
А дзікае поле кашу.

Не поле, а цаліну,
Збялелую ад палыну.

На полі абложыстым тым
Злятае з дзядоўніку дым.

І ўсюды, куды ні зірні,
Рагатыя камяні.

Няма калі спачываць,
Бо поле шчэ трэба ўзараць,

Якім бы яно ні было
І чым бы ні прарасло…

Я дзікае поле кашу
І коласа ў поля прашу.

Вяртанне

Вясной, зімою, восенню і летам,
Калі туга драпежніцай дзяўбе,
Вяртаюся з аблуднага я свету
У вёсачку малую — да сябе.

І ўраз спакой душу на месца ставіць,
І зноў, нібы ў маленстве залатым,
Плыве-ляціць, не могучы растаяць,
Пад стрэхамі Радзімы сіні дым.

Я дыхаю, жыву і адчуваю,
Што зноўку здабываю і люблю
Да радасці, да болю, да адчаю
Адну сваю маленькую зямлю.

Дыханне

Прыроды спаконвечнае дыханне
Не прападае і не прападзе,
Як шал зары і ветру хваляванне,
Як зоркі патанулыя ў вадзе.

Травінак замаркочаныя мроі,
Дубоў разгалых волатаўскі шум.
І нешта невядомае такое,
Што пазірае знекуль у душу.

Яго ніхто не чуе і не бачыць,
Хаця ўсё гэта зрэдку бачыш ты.
Глядзіш, пакуль ад шчасця не заплачаш
У прадчуванні дзіўнай пекнаты.

І твае слёзы высушыць дыханне
Нячутнае, нябачнае нідзе,
Якое ад світання да змяркання
Не прападае і не прападзе.

Каменне

Маўчыць зымшэлае каменне
І неба велічна маўчыць.
І да сардэчнага знямення
Крычаць трывожна пугачы.

І немата, і крык вясёлы
Здзічэлых птушак будзяць слых.
І крыж цяжэе на рамёнах —
Плячах прыгорбленых тваіх.

Гады ляцяць, круглеюць даты.
І горб расце, і крыж гняце.
І надыходзіць час адплаты,
Хацеў бы ты ці не хацеў.

Стаю на стомленых каленях.
Ані кала, ані двара…
Ляжыць маўклівае каменне,
Якое шчэ не дазбіраў.

Фота Кастуся Дробава

Алесь Бардоўскі

На Пісьмянковым лузе…

У роспачы, у скрусе
Кранае ветрык скронь.
На Пісьмянковым лузе
Чужы пасецца конь.

Чужыя людзі ў хаце,
Чужыя не сыны…
А бацька побач з маці —
На могілках яны.

А сын далёка дзесьці,
Там, дзе свае крыжы.
Куды ж прыедуць дзеці,
Як бацькаў дом чужы?

І хлапчукам вясковым
Не чутны гэты боль…
На лузе Пісьмянковым
Чужы пасецца конь.

Хросныя

Дзесьці за дарогамі,
Там, дзе сок бяроз,
За гадамі доўгімі
Я калісьці рос.

Памятаю добра я:
Перад хатай — бэз,
Бесядзь — маці хросная,
Бацька хросны — лес.

Там багун на купінах
І сасновы звон…
Ды не вернеш згубленых,
Непаўторных дзён.

А дарогі розныя
Ўсё туды завуць...
Паўміралі родныя,
Хросныя — жывуць!

Суніцы

Спомін лета мроіцца далёкі —
Чэрвень аксамітам запалаў.
Я суніцы браў з тваёй далонькі,
Вуснамі тваімі запіваў.

І п'янеў, як быццам ад настойкі,
І ляцеў я зноў і зноў здалёк
На блакітных воч тваіх вясёлкі —
Нібы на цяпельца матылёк...

Развялі нас розныя дарогі,
Шмат гадоў ад тых часін прайшло...
Я суніцы браў з тваёй далонькі,
І смачней ніколі не было.

Арэлі

Жніўеньскія ночы дагарэлі —
Сумная, прыгожая пара.
Вецер ціха гойдае арэлі
Пад святлом начнога ліхтара.

Не стаміліся мы і не захварэлі,
Можа, гэта ўзрост ужо такі —
Як раней, не вабяць нас арэлі
І не вабяць нават летакі...

Душы мы сустрэчаю сагрэлі.
І — маўчым. Няма чаго сказаць:
Ланцугі, што звязваюць арэлі,
Нас з табой не здолелі звязаць.

Мы не пастарэлі — пасталелі.
Пастаім. Злятае лісце з дрэў.
Вецер ціха гойдае арэлі...
Месяца ліхтар не дагарэў...

Фрэскі

Адляцелі жоўтых лісцяў рэшткі
На свае адвечныя кругі,
І намалявала восень фрэскі
Фарбамі разлукі і тугі.

Залацістай вохрай і краплакам
Акрапіла даляглядаў шоўк…
Вось і дождж апошні раз паплакаў —
Сёння снег упершыню пайшоў…

Нішчыць шэрань белая пароша,
Замятае фрэскі, вітражы.
На зямлі так светла і прыгожа —
Сумна і трывожна на душы…

Аляксандр Новік

Мой родны край

Часінай майскай зацвілі сады —
І ажылі абвесненыя далі.
Чаромха, як і ў даўнія гады,
Ў стаўку палошча белыя каралі.

Лагодны ветрык зноўку мне прынёс
Бязгрэшных птушак срэбраныя спевы,
Душэўныя, знаёмыя да слёз,
Узвышныя, без кропелькі сумневу.

Мой родны край, не засыпай слядоў
Маёй вясновай радасці далёкай.
Каторы раз пустэльна ля садоў,
На скронях след ад восені глыбокай.

Над лёсам зноў — барвовыя лісты,
Ды мне чамусьці мроіцца праз далі
Чаромха, што ў стаўку да цемнаты
Свае палошча белыя каралі.

* * *

Сонца промнік гуллівы
Атуляе мой дом.
Лёгкі клін жураўліны
Зноў махае крылом.

Прамільгнула паўлета,
Хутка й восені цень.
Парыжэе планета,
Замаркоціцца дзень.

Паляціць павуціна,
Свой пакінуўшы дом.
Зноўку клін жураўліны
Памахае крылом.

На радзіму

Надакучылі зімы суровыя,
Беларускае кліча сяло,
Дзе паляны, лясы верасовыя,
Дзе маленства-юнацтва прайшло.

Дзе бярозы звіняць беластвольныя,
Дзе каштаны і ліпы шумяць,
А дзяўчаты чароўна-свавольныя
Ад усмешак, здаецца, зіхцяць...

Зазірну ў гэты край. Лета звонкае.
Родны кут. Дарагая зямля.
І пальецца дзівосная, тонкая
Салаўіная песня здаля.

Пастаю, як калісь, над рачулкаю,
Па траве прабягуся наўзбоч...
Хлапчуком тут калісьці расчулена
Коней пасвіў на лузе ўсю ноч...

Ты даруй

Ты даруй за вячэрні званок.
Адгуло наша звонкае лета.
Будзь заўжды цеплынёю сагрэта!
Хай пяшчотаю поўніцца крок!
Ты даруй за вячэрні званок.

Ад чаромхавай нашай вясны
Абляцелі пялёсткі на гоні.
Дык чаму ж яна сніцца й сягоння,
Навяваючы горкія сны?
Той далёкай, мінулай вясны...

* * *

Я такой не страчаў аніколі,
Пра такую не марыў і ў снах.
Узышла, як вясёлка над полем,
У маіх — і не толькі — вачах.

Маладыя дзівіліся. "Гэту
Украдуць", — хтось прадрок са старых.
І абцасы, нібы на паркеце,
Так таемна лагодзілі слых...

Дагарала зара на адкосах,
Ноч халоду няcла давідна.
І шапталіся доўга бярозы:
"Ой, якая ж красуня яна!"

Пераклад з рускай
Міколы ШАБОВІЧА

На пляж Талстога не вазьму!

Калі я патрапіла ў выставачны цэнтр "ЛенЭКСПА" ў Санкт-Пецярбургу, дзе праходзіў сёлетні VII Міжнародны кніжны салон, адразу ж звярнула ўвагу на асноўны стэнд — вялікі чырвоны павільён з надпісам "БУКВОЕД". На адным яго баку частавалі кавай ды гарбатай з прысмакамі, на другім — танчылі штосьці старасвецкае, а ўнутры — так! — кнігі на любы густ. Вандруючы па горадзе пасля шматлікіх "круглых сталоў" і сустрэч з мясцовымі творцамі, я заўважыла, што кнігарняў гэтай сеткі дастаткова шмат, як і пакупнікоў у іх. Дарэчы, акрамя ўласна кніжнай прадукцыі, тут можна набыць музычныя плыткі, фільмы, камп'ютарныя гульні і электронныя кнігі пад брэндам "і-ведъ". Пра адметнасці кніжнага гандлю ў "Паўночнай сталіцы" я пагутарыла з кіраўніком інтэрнэт-праекта кніжнай сеткі "Буквоед" Анастасіяй Манаковай.

**Таццяна СІВЕЦ,
фота аўтара**

— Наколькі цікавасць да кнігі ў Санкт-Пецярбургу змянілася ў сувязі з сусветным паніжэннем чытацкай увагі?

— Цікавасць не паменшылася, а нават узрасла! Уласна, крызіс, які адбыўся ў нас, у Расіі, у пазамінулым годзе, а ў мінулым годзе быў пераадолены, нейкім дзіўным чынам падштурхнуў выдаўцоў, стаў стымулам для развіцця выдавецкага бізнесу, бо крызіс ударыў па ўсіх — ад кнігагандляроў да пісьменнікаў. У той час паменшала замежных праектаў, якія заўжды добра прадаюцца, але сітуацыя ўсталявалася і людзі сталі набываць больш кніг, на іх ізноў з'явіўся попыт, хаця і не такі, які быў хаця б у 2007 — 2008 гадах.

— Ёсць кнігі, якім крызіс не страшны?

— Вось, напрыклад, бестселер "Я не ўмею худзець". Альбо кніга рэцэптаў… *(Смяецца.)* Таксама заўжды карыстаецца попытам псіхалогія, выкладзеная даступнай мовай, напісаная ў гульнёвым ключы, дзіцячыя кнігі, дэтэктывы, а таксама гістарычная літаратура ў стылі non-fiction, падручнікі і ўсё, што звязана з развіццём асобы. Сюды б я ўключыла і духоўную літаратуру, бо ў нейкі момант яе продажы білі рэкорды па ўсёй краіне. Нельга не згадаць пра літаратуру, якая павышае самаацэнку: трэнінгі, бізнес-трэнінгі і г.д. Гэтыя кнігі ад крызісу не надта пацярпелі…

— А што да мастацкай літаратуры?

— Яе мы чытаем многа.

— Пісьменнікі, якія апынуліся перад фактам, што яны мусяць самі прэзентаваць уласныя творы, дапамагаюць вам?

— Гэта неарыгінальная канцэпцыя для ўсяго свету. Мы гэта абмяркоўвалі днямі з папулярным нарвежскім пісьменнікам Турэ Рэнбергам. Ён сказаў: "Сябры мае, вы не адны такія, у нас усё тое ж самае".

— Можа быць, ёсць нейкі сакрэт, каб хутка "раскруціць" творцу?

— Спадзяюся, што гэтым сакрэтам валодаюць нашы выдаўцы. А мы істоты простыя: у нас ёсць кнігі — мы іх прадаём. Але мы імкнёмся рабіць стаўку на нейкіх безумоўных лідараў. Неабавязкова глыбока аналізаваць рынак, каб зразумець, што той жа Акунін будзе прадавацца шмат гадоў наперад, а ў невядомага маладога аўтара выдавец мусіць дадаткова ўкласці грошы. Але мы маладых імкнёмся падтрымаць: гэта значыць, неабавязкова быць Акуніным, каб мы зрабілі добрую выкладку. Мы проста сочым за якасцю літаратуры, якая прыходзіць да нас у сетку, і практычна любая навінка, што з'явілася ў выдавецтва, адразу патрапіць на першае месца.

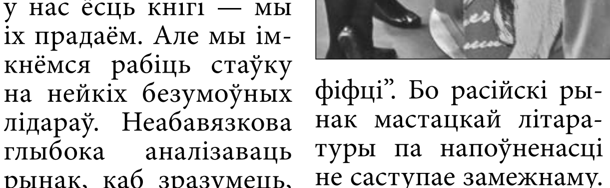

— Каго чытаюць больш: расійскіх аўтараў ці замежных?

— Я б сказала: "фіфці-фіфці". Бо расійскі рынак мастацкай літаратуры па напоўненасці не саступае замежнаму. Там, канечне, больш магчымасцей і больш трафіка кніг, але працуем мы па адных законах. І ў апошні час, дзякуючы такім "монстрам" як "Эксмо", з якім мы блізкія партнёры, такім гігантам, як "АСТ", маладыя аўтары і аўтары другога-трэцяга эшалону атрымліваюць большыя магчымасці. Калі прааналізаваць нашыя паліцы, то адсоткаў 40 на іх займае мастацкая літаратура на рускай мове, створаная расійскімі аўтарамі. Яна прадаецца. Прадаецца, праўда, крыху горш за замежнікаў падобнага ўзроўню, за якімі стаіць Еўропа.

— А як сітуацыя з расійскімі кнігамі за мяжой?

— На жаль, горш. У нас купляюць і перакладаюць толькі зорак. І тое далёка не ўсіх і далёка не на ўсе мовы.

— Аднак пры ўсім багацці кніжнага рынку, напэўна, застаецца нейкі незапоўнены сегмент…

— Так, мне здаецца, што нам бракуе інтэлектуальнай літаратуры. Не сакрэт, што мы жывём у спажывецкім грамадстве. Уся краіна шмат і цяжка працуе, і ў тыя моманты, калі мы хочам адпачыць, мы бяром кніжку, якая, адпаведна нашаму ўзроўню, здольная нас расслабіць. І на пляжы я хутчэй буду чытаць Акуніна, чым… *(задумваецца)* Талстога. Неяк так.

— Дык ці варта ісці цалкам за чытацкім попытам, бо, зразумела, шараговы чытач не будзе па ўласным жаданні набываць штосьці глыбока навуковае, філасофскае?

— Тут існуе дзіўны закон, які ўжо даўно сфармуляваны: попыт нараджае прапанову. Мы як ідзём за тэндэнцыяй, так і фарміруем яе. Менавіта кнігагандлёвыя сеткі, а не буйныя выдавецкія карпарацыі, якія маюць уласныя кірункі — мы, як культурныя аператары, усё аб'ядноўваем. І калі чытач прыходзіць да нас за пэўным выданнем, той самай Таццянай Усцінавай, напрыклад, ён глядзіць на паліцу, бачыць новае імя і купляе яшчэ адну кнігу. Але мы дакладна ведаем, чаму мы паставілі гэту кнігу туды! Такім чынам, не было б выдавецтваў, нам не было б з чаго фарміраваць сваю прапанову, але ў нечым і мы дапамагаем выдавецтвам: яны сочаць за нашымі справаздачамі і згодна з імі карэктуюць уласныя планы.

— Але найперш, вы дапамагаеце сваім чытачам!

— Так, сапраўды. Як бы лірычна гэта ні гучала, мы вельмі любім сваіх чытачоў, перыядычна апытваем іх пра тое, што б яны хацелі ўбачыць, бо "Буквоед" — вельмі вялікая сетка.

— Чым вы адрозніваецеся ад іншых кніжных сетак?

— Усім! У нас няма канкурэнтаў на рынку Санкт-Пецярбурга і вобласці, уласна кажучы, як у нашага сябра і партнёра "Нового книжного" няма канкурэнтаў у Маскве. Калі паглядзець наўкола, такіх, як мы, больш няма: ёсць малы кніжны бізнес, ёсць нейкія атмасферныя месцы… Але на гэтым рынку вельмі складана выжываць, і не толькі ім, але і нам. Так што мы, з аднаго боку, ганарымся тым, што ў нас няма канкурэнтаў, а з другога — прыкладваем вельмі шмат намаганняў. Не дзеля таго, каб некага пераўзысці, задушыць, а імкнучыся стаць лепш, удасканаліцца. Мы працуем для людзей!

— Задавальненне ад сваёй працы вы атрымліваеце?

— Безумоўна! У нас адзін з самых маладых і вясёлых калектываў, і ў офісе, і ў краме — мы прыходзім на працу і думаем: "Гэта будзе цудоўны дзень!"

У падтрымку чытання

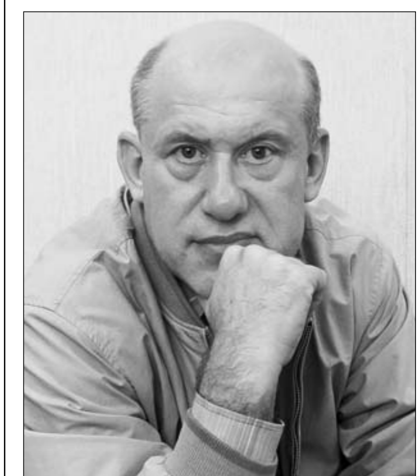

Пісьменнік Сяргей Трахімёнак:

«Мне дасюль імпануе гумар Марка Твэна»

— Кожны пісьменнік перад тым, як узяцца за пяро, павінен прайсці "кандыдацкі стаж" у ролі чытача. Стаж гэты можа быць розным па часе. У майго сябра Мікалая Шыпілава ён быў вельмі кароткі: з дзяцінства ведаў, што будзе пісьменнікам, і з тых ранніх гадоў пісаў. Мой чытацкі стаж даволі значны — звыш чвэрці стагоддзя. Маці брала для мяне кнігі ў бібліятэцы, прычым мы туды заўсёды хадзілі разам. Я яшчэ не ўмеў чытаць і выбіраў кнігі, малюнкі ў якіх мне падабаліся. Да школы маім другім домам быў дом дзеда Васіля па лініі бацькі. Менавіта ён чытаў мне не толькі "Приключения Бибигона", але і "Пакет" ды "Часы" Л. Панцялеева; прымушаў пераказваць пачутае, каб даведацца, ці здольны я ўжо разабрацца ў тым, што ён прачытаў. Бабуля Марфа з матчынага боку мела дзве "настольныя" кнігі — "Бруски" Ф. Панфёрава и "Два капитана" В. Каверына. І калі першая кніга мяне зусім не кранала, то ў "Двух капитанах" мяне хвалявала інтрыганцтва, якое супярэчыла некім ідэалам савецкага чалавека.

Калі навучыўся чытаць, а гэта было за год да паступлення ў школу, я ўжо сам браў кнігі ў бібліятэцы, да таго ж бацькі сталі выпісваць часопісы "Весёлые картинки", "Мурзилка", а пазней газету "Пионерская правда".

Якасны пераход ад дзіцячай літаратуры да той, якую можна было называць дарослай, адбыўся дзесьці ў пятым класе. Звязаны ён быў з кнігай, якую я ніколі больш не чытаў, — "Борьба за огонь". Пасля быў перыяд запойнага чытання Майн Рыда, Фенімора Купера, О. Генры і, канечне, Марка Твэна... Мне дасюль імпануе гумар Твэна, і я разумею, што менавіта ён надае лёгкасць яго тэкстам.

Быў час, калі зачытваўся А. Грынам. Я нарадзіўся ў горадзе Карасук Новасібірскай вобласці, за пяцьдзясят кіламетраў ад якога быў райцэнтр Баган. Дык вось, мне заўсёды здавалася, што Грын мой зямляк і свой Зурбаган ствараў, адштурхоўваючыся ад назвы гэтага пасёлка.

З цягам часу я прачытаў усё, што было ў дамашняй бібліятэцы, апрача, як ні дзіўна, трыццацітомніка Ч. Дыкенса. Маці захаплялася ім, а я не мог адолець і некалькіх старонак. Пазней даведаўся, што Дыкенс і я нарадзіліся 7 лютага. Можа, менавіта гэта перашкаджала мне тады, ды і сёння перашкаджае прачытаць яго.

Погляд

Цікавасць да Удмурцыі

Пасля развалу Савецкага Саюза не дужа часта праяўляюцца факты цікавасці да літаратуры, культуры розных народаў Расійскай Федэрацыі. А быў жа час, калі, прыкладам, выходзілі анталогіі, калектыўныя зборнікі, асобныя кнігі чувашскіх, татарскіх, якуцкіх, калмыцкіх, дагестанскіх, паўночнаасецінскіх пісьменнікаў. І таму нядаўняя навіна пра ініцыятыву па стварэнні таварыства “Беларусь — Удмурцыя” падаецца мне цікавай нагодай пагутарыць з адным з ініцыятараў грамадскага праекта — загадчыкам рэдакцыі гісторыі выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” Юрыем Бажэнавым.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

— Сапраўды, — расказвае Юрый Васільевіч, — ініцыятыва існуе: альбо па стварэнні таварыства “Беларусь — Удмурцыя”, альбо па фарміраванні і рэгістрацыі беларускай сябрыны “Удмурцыя”. Адкуль усё гэта?.. Я асабіста даўно цікаўлюся гісторыяй і культурай удмуртаў — народа майго бацькі. Але больш як за 20 гадоў жыцця ў Мінску ўдмуртаў пакуль не сустрэў. Адзін мой беларускі сябра Яўген Шунейка, мастак і выкладчык, праз мяне гэтаксама зацікавіўся ўдмурцкім мастацтвам, мовай. Праўда, да нядаўняга часу далей гэтай цікаўнасці справа не ішла. І вось у мінулым годзе я быў у адпачынку ва Удмурцыі. Там у рэспубліканскай газеце “Известия Удмуртской Республики” было надрукавана інтэрв'ю са мною — “Удмуртия и Беларусь объединяют люди”. Публікацыю выклалі ў інтэрнэт. Праз пайгода мяне адшукаў удмурт з Мінска Алег Главацкіх. І ён хацеў знайсці землякоў, ды раней нічога не атрымлівалася. Так нас стала трое. Узнікла ідэя правесці мастацкую выстаўку на тэму Удмурцыі. Ініцыятыву Яўгена Шунейкі падтрымалі некалькі беларускіх мастакоў. Адпаведна — падтрымалі і ідэю стварэння таварыства ўдмурцкай культуры, куды ўвайшлі б не толькі ўдмурты, але і тыя, хто цікавіцца гэтай тэмай. Запрашаем усіх жадаючых адгукнуцца на нашу ініцыятыву. Калі дазволіце, пакіну і свае тэлефоны: у Мінску — 294-92-02, 293-31-04 і velcom: 793-31-04. Калі будзе створана таварыства, мы паспрабуем наладзіць курсы ўдмурцкай мовы, прадставіць нацыянальную мастацкую самадзейнасць, прагляд відэафільмаў. Будзем запрашаць гасцей з Удмурцыі. Словам, змест дзейнасці таварыства падкажа яшчэ і само жыццё.

— А ўсё ж такі, ці шмат у Беларусі ўдмуртаў? Ці існуюць недзе кампактныя месцы іх пражывання?

— Паводле апошняга перапісу насельніцтва ў 2009 годзе ў Беларусі пражываў 481 грамадзянін удмурцкай нацыянальнасці. Яны жывуць па ўсёй краіне, кампактных месцаў няма. Усе патрапілі рознымі шляхамі, пераважна ў савецкія часы, калі ў нас была агульная краіна.

— Беларуска-ўдмурцкія гістарычныя стасункі… З якога часу яны бяруць свой пачатак?

— Верагодна, яны пачаліся ў XIX стагоддзі, калі ў Вяцкі край, у т.л. і ва Удмурцыю, ссылалі ўдзельнікаў паўстання 1863 года. Сярод іх былі не толькі палякі, але і беларусы. Напрыклад, бацька расказваў, што ў іх райцэнтры Балезіно былі палякі Гарбацэвічы — нашчадкі ссыльнага, але ж гэта прозвішча хутчэй беларускае, чым польскае. Яшчэ ў Сарапул быў сасланы і скончыў там жыццё вынаходнік цэльнаметалічнай падводнай лодкі Казімір Чарноўскі, ураджэнец маёнтка Карытніца Ігуменскага павета Мінскай губерні. Былі беларусы і сярод інжынераў ваенных заводаў Іжэўска і Воткінска і ў царскі, і ў савецкі час. А старшынёй праўлення Саюза архітэктараў Удмурцыі, аўтарам праектаў галоўных будынкаў у Іжэўску ў 1960-я гады быў Васіль Масевіч, ураджэнец Брэста. Дарэчы, яго лёс маладаследаваны. Да гэтай постаці маглі б звярнуцца і беларускія, і ўдмурцкія пісьменнікі-дакументалісты, журналісты.

> *“Запрашаем усіх жадаючых адгукнуцца на нашу ініцыятыву. Тэлефоны ў Мінску — 294-92-02, 293-31-04 і velcom: 793-31-04.*

Што да зваротнага руху, то ўдмурты траплялі ў Беларусь у час ваеннай службы, у т.л. у перыяд войнаў. Пра ўдзельнікаў Першай сусветнай мы, на вялікі жаль, мала ведаем. Але дакладна можна прывесці адно імя — таленавіты ўдмурцкі паэт Нікіфар Карнілаў, які толькі нядаўна вернуты з забыцця (дарэчы, ён — аўтар песні, якая доўгі час лічылася народнай, — “Зёч лу шуид но кошкид” (“Ты сказаў “бывай” і пайшоў”), ваяваў у Першую сусветную пад Баранавічамі, а быў забыты таму, што ўдзельнічаў у белым руху, эмігрыраваў у Кітай, Харбін. Пасля 1945 года Карнілаў патрапіў у зняволенне, яшчэ доўга жыў у Хабараўску.

— Ураджэнец Ваўкавыска рускі пісьменнік Усевалад Іваноў у 1920 — 1930-я гг. актыўна займаўся журналістыкай у Харбіне… Мо дзе і перасякаліся іх шляхі з Карнілавым…

— Чаму б і не?! Цалкам верагодна.

— У час Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі загінула шмат удмуртаў… Яны ў асноўным ваявалі ў складзе 357-й стралковай дывізіі, вызвалялі ад фашыстаў Віцебшчыну. Наколькі трымаюцца ў памяці ўсе гэтыя падзеі, факты непасрэдна ва Удмурцыі, ды ў Беларусі таксама?

— З памяццю пра апошнюю вайну, можна сказаць, складваецца ўсё добра. Удмурцыя ўшаноўвае імёны сваіх загінуўшых землякоў. Перад будынкам Кункенеша (Дзяржаўнага Савета) Удмурцыі стаіць вялікая стэла з імёнамі ўсіх Герояў Савецкага Саюза — удмуртаў і ўраджэнцаў Удмурцыі. Такія ж помнікі з імёнамі землякоў узведзены не толькі ў гарадах і райцэнтрах, але і ў цэнтральных паселішчах сельсаветаў. У тым ліку — і ў сяле Люк на радзіме майго бацькі. Можна і варта прыгадаць і ўдмурта Жуйкава, які паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросава каля вёскі Мормаль Жлобінскага раёна 1 сакавіка 1944 года. І быў за гэта ўзнагароджаны ордэнам Леніна, але так і не стаў Героем Савецкага Саюза. У Беларусі гэтага чалавека ведаюць лепш: персаналія Жуйкава ёсць у “Энцыклапедыі гісторыі Беларусі”, але пра яго няма артыкула ў энцыклапедыі “Удмуртская Республика”, выдадзенай у Іжэўску.

— Удмурцкая дзяўчына, тэлефаністка Барамзіна, за подзвіг на беларускай зямлі ўшанавана званнем Героя Савецкага Саюза… Можа быць, хто даследаваў гэты факт, гэты лёс у звязку з Беларуссю?

— Жыццё Таццяны Барамзіной было вельмі кароткім, яе біяграфія з пазнакай месца гібелі (каля вёскі Пякалін Смалявіцкага раёна, на Міншчыне) ёсць у многіх энцыклапедычных выданнях, даведніках, выдадзеных як у Беларусі, так і ва Удмурцыі. Глазаўскі педагагічны інстытут, раней педвучылішча, у якім яна вучылася, цяпер носіць імя Героя. Глазаў — дарэчы, бліжэйшы горад ад бацькоўскай вёскі. Мы бачылі там шыльду з імем Таццяны Барамзіной.

— Ведаю, што ў апошнія гады склаліся і некаторыя беларуска-ўдмурцкія літаратурныя сувязі… Ці мяркуеце нейкім чынам паўплываць на іх пашырэнне — прыкладам, з удзелам выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” альбо Саюза пісьменнікаў Беларусі?

— Хацелася б, несумненна, нешта зрабіць. Чаму б, прыкладам, не выдаць па-беларуску творы сучасных удмурцкіх паэтаў… Тым больш што ў апошнія гады заўважыў у беларускай літаратурна-мастацкай перыёдыцы некалькі публікацый народнага паэта Удмурцыі Вячаслава Ар-Сяргі — дарэчы, і па-беларуску, і па-руску. Але хацелася б у гэтым плане спадзявацца на ўвагу прафесійных пісьменнікаў, перакладчыкаў, іх увагу да ўдмурцкай літаратуры.

— Якія адметнасці беларускай і ўдмурцкай культур маюць падабенства? Што вы маглі б параіць беларусам у іх набліжэнні да вывучэння гісторыі ўдмурцкага народа?

— Як ні дзіўна, нягледзячы на поўнае непадабенства моў (удмурцкая належыць да фіна-ўгорскай групы ўральскай сям'і, а беларуская — да славянскай групы індаеўрапейскай сям'і) і вялікую геаграфічную аддаленасць нашых народаў, у матэрыяльнай культуры можна знайсці шмат падобнага. Берасцянкі, кашы, прасціны, іншыя этнаграфічна-побытавыя вырабы выглядаюць поўнасцю ідэнтычнымі. Але асабліва ўражваюць арнаменты на даматканых посцілках, ручніках — паглядзіце самі. І амаль аднолькавыя элементы. Чаму так? Гэта пытанне для этнографаў. На жаль, кніг беларускіх выдавецтваў пра Удмурцыю і ўдмуртаў я не ведаю, кніг жа з Удмурцыі сюды не завозяць. З выданняў маскоўскіх магу параіць нарысы рускага пісьменніка У. Караленкі “Мултанское жертвоприношение” (неаднойчы перавыдаваліся), дзе добра прадстаўлена этнаграфія ўдмуртаў XIX стагоддзя.

— Раскажыце, калі ласка, пра ваш асабісты ўдмурцкі лёс…

— Я нарадзіўся ў сям'і вайскоўца. Мой бацька паходзіў з Паўночнай Удмурцыі, з невялікай аднароднай удмурцкай вёскі, як кажуць, з глыбінкі. Руская мова давалася яму да 5-га класа вельмі цяжка, але ён да канца васьмігодкі дасканала авалодаў ёю і далей ужо вучыўся ў навучальных установах толькі на рускай мове. Маці ў мяне руская. З дзяцінства ўдмурцкай мовы не ведаў. З двух гадоў жыву ў Беларусі. Спярша — у Гродне, пасля — у Мінску. Дарэчы, мой дзядзька, брат бацькі Яўген Бажэнаў, напярэдадні і ў час Вялікай Айчыннай вайны служыў у Беларусі, старшына 1-й статці, ваяваў на маніторы “Жытомір” Пінскай ваеннай флатыліі на рэках Прыпяць, Бярэзіна, Дняпро. Пра дзядзьку расказваецца і ў кнізе “Речные военные флотилии на территории Беларуси (1919 — 1951)”, выдадзенай у 2008 годзе. Аўтар — беларускі гісторык Раман Паўловіч. Такія вось удмурцка-беларускія стасункі ў памяці нашай сям'і.

Азбука Морзе

Кацярына БЯДУЛІНА, Юзэфа ВОЎК

— Навошта патрэбны дзіцячыя СМІ? Якімі яны павінны быць? Адказы на гэтыя пытанні можна было пачуць падчас выстаўкі “СМІ ў Беларусі”, у межах якой прайшоў дзень юнацкіх і дзіцячых выданняў.

— Да дзіцячых кніг і часопісаў маленькі чытач заўжды можа звярнуцца, нібы да свайго самага лепшага сябра, каб пазбавіцца стану адзіноты і смутку, каб зноў смяяцца, радавацца жыццю, верыць у сябе і ў кожны новы дзень, — разважае галоўны рэдактар часопіса “Вясёлка” Уладзімір Ліпскі. — Такія СМІ павінны данесці да чытача глыбокі сэнс, навучыць не толькі фактам, але і пачуццям. А таксама — спорту і здароўю. Гэта самае важнае ў нашым жыцці.

Газета “Раніца”, напрыклад, вучыць дзяцей цеснай сувязі з навакольным асяроддзем, вучыць любіць і паважаць сям'ю. А “Пераходный возраст” дапаможа развіць крэатыўнасць, падкажа выйсце са складанай сітуацыі, параіць, як наладзіць сяброўскія адносіны, пазбегнуць канфліктаў. Калі разгледзець усе юнацкія і дзіцячыя СМІ, што выходзяць у нашай краіне, можна заўважыць: усе яны аб'яднаны адной тэматыкай і рухаюцца ў адным напрамку — вучаць жыццю.

• У “доўгі” спіс сёмай нацыянальнай літаратурнай прэміі “Большая книга” ўвайшло 46 твораў. Яны будуць змагацца за званне галоўнай расійскай кнігі 2012 года. У лік прэтэндэнтаў трапілі такія знакамітыя аўтары, як Захар Прылепін, Уладзімір Маканін, Аляксандр Ілічэўскі, Алена Чыжова, Фігль-Мігль, Сяргей Носаў. Па словах старшыні савета экспертаў прэміі Міхаіла Бутава, у гэтым годзе спіс прэміі атрымаўся “раманным”, і зборнікаў у ім вельмі мала. Апроч гэтага, у сёлетнім лонг-лісце не так шмат вельмі папулярных аўтараў, за кошт чаго ўзняліся пазіцыі менш паспяховых літаратараў. У шорт-ліст прэміі, які будзе аб'яўлены ў маі, патрапяць 15 твораў-фіналістаў.

— Цяпер кожны ахвочы можа пабачыць сваё імя ці імёны сваіх родных у класічным літаратурным творы. Прадстаўнікі кампаніі *Ustarnovels* за невялікую плату гатовы перапісаць практычна любую кнігу са згадваннем, замест галоўнага героя, імя, якое папросіць заказчык. Такія кнігі прапануюцца ў якасці арыгінальнага падарунка. Цяпер кампанія можа ўпісаць імя заказчыка ў такія класічныя творы, як “Джейн Эйр”, “Три мушкетёра”, “Франкенштейн” і іншыя. Кіраўніцтва кампаніі ўпэўнена, што падобныя творы будуць карыстацца вялікім попытам, бо хто не хоча адчуць сябе ў якасці персанажа любімага твора?!

• Кіраўнікі праекта *Pottermore* праз месяц пасля адкрыцця магазіна з легальнай “патэрыянай” у электронным фармаце аб'явілі пра чарговы рэкорд продажаў. Сам праект за два тыдні з моманту афіцыйнага адкрыцця для шырокай публікі прывабіў прыкладна пяць мільёнаў новых карыстальнікаў. А да пачатку мая з'явіўся і новы рэкорд: лічбавыя версіі “патэрыяны”, якія ў канцы сакавіка папоўнілі асартымент магазіна, сабралі каля трох мільёнаў фунтаў стэрлінгаў. І гэтыя вынікі сталіся прадказальнымі, бо мільён фунтаў стэрлінгаў быў атрыманы ў першыя тры дні продажаў. Многія прыхільнікі Гары Потэра набываюць усе лічбавыя версіі эпапеі адразу, у гэтым ёсць і выгада: эканомія — 14 працэнтаў ад кошту.

«Пусть добрым будет ум у вас…»

Вспоминаю приснопамятные времена, когда нам, студентам филологического факультета, деканат давал разрешение на изучение Библии в читальном зале главной библиотеки страны. Потому что, не зная библейских персонажей и сюжетов, нельзя осмыслить, откуда берут начало многие художественные произведения классиков. Огромный пласт современных произведений для детей стоит на прочном фундаменте детской литературы минувших веков.
Паролем в Страну Детства для нескольких поколений служат истории о Красной Шапочке, добром докторе Айболите, Мухе-Цокотухе и Мойдодыре. Их герои продолжают жить на почтовых марках, в мультипликации и кино. В сегодняшнем обзоре книг “Харвеста” яркие обложки детских изданий украшают знакомые имена. Сердца издателей и читателей неизменно верны Братьям Гримм, Корнею Чуковскому, Самуилу Маршаку.

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО

Портрет на купюре

Портрет знаменитых Братьев Гримм был изображён на купюре в 1000 западногерманских марок. Немецкие лингвисты, исследователи немецкой народной культуры, основатели германской филологии и германистики Якоб (4 января 1785 — 20 сентября 1863) и Вильгельм (24 февраля 1786 — 16 декабря 1859) издали результат своих фольклорных исследований: несколько сборников под названием “Сказки братьев Гримм” — и вошли в историю мировой детской литературы. Белоснежка, бременские музыканты, волк и семеро козлят, Гензель и Гретель, Рапунцель, Беляночка и Розочка, король Дроздобород да и сами авторы продолжают будоражить творческое воображение потомков. В 2005-м в Америке был снят фильм-сказка “Братья Гримм”, Майкл Бакли написала серию книг “Сёстры Гримм” о девочках, являющихся потомками легендарных сказочников. А ещё в 2010-м появился фильм “Рапунцель: запутанная история”, в 2002 г. берлинской компанией снят 26-серийный мультфильм “Симсала Гримм”.

Обойти вниманием **“Лучшие сказки” Братьев Гримм,** вышедшие в серии “Читаем сами”, совершенно невозможно. Иначе ваши дети будут высмеяны ровесниками за то, что не знают, с чего же всё начиналось на самом деле.

Как растить богатырей

Роман Герберта Уэллса “Пища богов” повествует об учёном, что изобрёл пищу, благодаря которой малыши вырастали добрыми и могучими великанами. Русский писатель, литературовед, доктор филологических наук **Корней Чуковский** (1882 — 1969) верил, что такой пищей являются слово, поэзия, сказка. “Сказка сделала своё дело: помогла ребёнку ориентироваться в окружающем мире, обогатить его душевную жизнь, заставила его почувствовать себя бесстрашным участником воображаемых битв за справедливость, добро и свободу”.

Его книга о детской психологии и речи “От двух до пяти” свидетельствует: автор прекрасно знал, для кого “готовит” свои творения. Произведения для детей в стихах и прозе (самые известные из которых в книгах **“Стихи и сказки”**, а также **“Сказки”** серии “Читаем сами”) построены в виде комической остросюжетной “игры” с назидательной целью. Впрочем, “дедушка Корней Чуковский” — автор многих серьёзных изданий. Кстати, настоящие имя и фамилия писателя — Николай Корнейчуков. Он родился 19 (31) марта 1882 года в Санкт-Петербурге. Отчество в документах дореволюционного периода записали по имени его крёстного отца. После развода мать переехала в Одессу. Из гимназии мальчик был в пятом классе отчислен из-за “низкого” происхождения. Эти события он описал в автобиографической повести “Серебряный герб”.

С юношеских лет вёл трудовую жизнь, много читал, изучил самостоятельно английский и французский языки. В 1901-м начал печататься в газете “Одесские новости”, в качестве корреспондента которой был в 1903-м направлен в Лондон. Целый год жил в Англии, изучал английскую литературу, писал о ней в русской печати. С начала литературной деятельности Корнейчуков использовал псевдоним “Корней Чуковский”, к которому позже присоединилось “фиктивное” отчество — “Иванович”. После революции сочетание “Корней Иванович Чуковский” стало его настоящим именем, отчеством и фамилией.

В 1916-м по приглашению Горького Чуковский стал руководить детским отделом издательства “Парус” и писать для детей: стихотворные сказки “Крокодил”, “Мойдодыр”, “Муха-цокотуха”, “Бармалей”, “Айболит” и др.

В последние годы жизни он выступал со статьями-эссе о Зощенко, Житкове, Ахматовой, Пастернаке и многих других.

Казалось бы, чем можно не угодить власть предержащим, создавая такие прекрасные образцы детской литературы? Тем не менее партийные критики и редакторы даже изобрели термин “чуковщина” и вынудили Чуковского своими нападками в 1929 году в “Литературной газете” письменно отречься от сказок и пообещать создать сборник “Весёлая колхозия”. Чуковский тяжело переживал отречение и в итоге не сделал обещанного. Затеянный им в 1960-е годы пересказ Библии для детей, где с учётом советской пропаганды для Бога был придуман псевдоним “Волшебник Яхве”, под названием “Вавилонская башня и другие древние легенды” вышел в издательстве “Детская литература” в 1968 году. Однако весь тираж был уничтожен. Первое книжное издание, доступное читателю, состоялось в 1990 году в издательстве “Карелия” с иллюстрациями Гюстава Доре.

Лишь в последние годы жизни Чуковский — всенародный любимец, лауреат ряда государственных премий и кавалер орденов: награждён орденом Ленина, тремя орденами Трудового Красного Знамени, а также медалями. В 1962 году ему присвоили в СССР Ленинскую премию, а в Великобритании он был удостоен степени Доктора литературы Оксфордского университета.

Год Маршака

Произведения **Самуила Маршака** (1887 — 1964), русского советского поэта, драматурга, переводчика, литературного критика, лауреата Ленинской и четырёх Сталинских премий публикуются в сериях “Хрестоматия школьника” (**“Любимые стихи”**) и “Планета детства” (**“Сказки”**).

Его именем названы улицы в Воронеже, Чебоксарах, Киеве, Донецке, Краматорске, Ялте, а образ использован в шутливой песне Вячеслава Бутусова “Звёздочка”. В родном городе Самуила Яковлевича, Воронеже, 2012-й объявлен Годом Маршака.

Его первые стихотворные детские книги (“Дом, который построил Джек”, “Детки в клетке”, “Сказка о глупом мышонке”) увидели свет в 1923 году.

В отличие от Чуковского, школьные годы Маршака были более счастливыми: в гимназии учитель словесности поощрял первые литературные опыты будущего поэта и считал его вундеркиндом. Одна из поэтических тетрадей Маршака попала в руки В.Стасова, известного русского критика и искусствоведа, который принял горячее участие в судьбе юноши. С помощью Стасова Самуил переезжает в Петербург и учится в одной из лучших гимназий. В 1904 году в доме Стасова Маршак познакомился с Максимом Горьким, который отнёсся к нему с большим интересом и пригласил его на свою дачу в Ялте, где Маршак жил в 1904 — 1906 годах. Печататься начал в 1907 году. Общей строкой в биографиях Маршака и Чуковского стала работа в периодических изданиях и Англия. В качестве корреспондента петербургской “Всеобщей газеты” и “Синего журнала” Маршак путешествует по Ближнему Востоку (Турция, Греция, Сирия и Палестина). В конце сентября 1912 года едет в Англию, где учится сначала в политехникуме, затем в Лондонском университете (1912 — 1914). Во время каникул много путешествует пешком, слушает английские народные песни. Уже тогда начал работать над переводами английских баллад, впоследствии прославившими его.

Кроме того, Маршак — автор ставших классическими переводов сонетов Вильяма Шекспира, песен и баллад Роберта Бёрнса (за переводы был удостоен звания почётного гражданина Шотландии), стихов У.Блейка, У. Вордсворта, Дж. Китса, Р.Киплинга, Э.Лира, А. Милна, Дж. Остин, а также произведений украинских, белорусских, литовских, армянских и других поэтов.

Веяния времени не обошли стороной и его: в 1937 году созданное Маршаком детское издательство в Ленинграде было разгромлено, лучшие его воспитанники репрессированы, многие уволены.

Но трагические перипетии судеб писателей не омрачили их произведений, завет которых будущим поколениям: “Пусть добрым будет ум у вас, а сердце умным будет”.

ХАРВЕСТ HARVEST

Издательство “Харвест” — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест»

выпускает КНИГИ всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за ее пределами. Это — книги ДЛЯ ДЕТЕЙ, художественная литература, деловая литература, издания для досуга, научно-популярные издания, энциклопедии, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» осуществляет оптовую торговлю книгами.

220013, Республика Беларусь,
г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49,
тел. 209-80-53
E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipolojko@rambler.ru

Сведения о субъектах хозяйствования, имеющих специальное разрешение (лицензию) на осуществление издательской деятельности, по состоянию на 15 декабря 2011 года

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учетный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Срок действия лицензии	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям
ЧПУП «Колор Медиа»	220019, г. Минск, ул. Шаранговича, 19-255 Б	190928052	02330/0552982, выд. 31.08.2010 № 150	31.08.2015	справочное
ЗАО «Экономэнерго»	220004, г. Минск, ул. Сухая, 3, ком. 210	100071379	02330/0552976, выд. 31.08.2010 № 150	31.08.2015	научное, производственно-практическое, справочное
Учреждение «Редакция журнала "Юстиция Беларуси"»	220004, г. Минск, ул. Коллекторная, д. 10, каб. 400	101473130	02330/0552972, выд. 02.08.2010 № 7.3	02.08.2015	научное, производственно-практическое, справочное
ГНУ «Центр системного анализа и стратегических исследований Национальной академии наук Беларуси»	220021, г. Минск, ул. Академическая, 2	100668786	02330/0552985, выд. 31.08.2010 № 151	31.08.2015	научное, научно-популярное, справочное
УО «Минский государственный автомеханический колледж»	220021, г. Минск, ул. Социалистическая, 6	100643195/2	02330/0552987, выд. 31.08.2010 № 151	31.08.2015	производственно-практическое, учебное, справочное
ООО «СИМОН»	220004, г. Минск, ул. Раковская, д. 36, комн. 4	100205081	02330/0552980, выд. 31.08.2010 № 151	31.08.2015	производственно-практическое, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ОДО «Дивимедиа»	220005, г. Минск, пр. Независимости, 58, оф. 405	190599843	02330/0552979, выд. 31.08.2010 № 151	31.08.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «БИЗНЕСОФСЕТ»	220043, г. Минск, пр. Независимости, д. 95, корп. 7, к. 3	190171556	02330/0552979, выд. 31.08.2010 № 151	31.08.2015	научное, научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ЧУП «ЛИТТЕРИКС»	220073, г. Минск, ул. Пинская, д. 18, ком. 38	191303419	02330/0552994, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	справочное, издание для досуга
Учреждение «Редакция газеты "Звязда"»	220013, г. Минск, ул. Б. Хмельницкого, 10а, комн. 503, 517	100155376	02330/0552997, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ЧИУП «Авиарт»	220025, г. Минск, ул. Космонавтов, д. 47, кв. 14	191384555	02330/0552996, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	справочное
ЧУП «Минкопринт»	220073, г. Минск, ул. Гусовского, 4, ком. 611	190496984	02330/0003910, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ОДО «АЛЬВЕНТО»	220015, г. Минск, ул. Гурского, 11, каб. 43а	100721431	02330/0003910, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	научное, научно-популярное, справочное
ИП Захаров С.Ф.	211400, Витебская обл., г. Полоцк, ул. Школьная, д. 13, кв. 15	391169292	02330/0630704, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	справочное, издание для досуга
Учреждение «Редакция журнала "Роднае слова"»	220035, г. Минск, пр. Победителей, д. 47, корп. 1, подъезд 2	190241571	02330/0630706, выд. 11.10.2010 № 164	11.10.2015	научное, научно-популярное, литературно-художественное, справочное, издание для досуга
ЧУП «ИЗДАТЕЛЬСТВО "НАРОДНАЯ КНИГА"»	220141, г. Минск, ул. Ф. Скорины, д. 51, корп. 3, пом. 29	190243347	02330/0630727, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «Верже-Дизайн»	246050, г. Гомель, ул. Советская, д. 97, корп. 4	490314965	02330/0630733, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	справочное
ИП Бахун Т.В.	224014, г. Брест, ул. Смирнова, д. 93/1, общ., к. 15-16	290958557	02330/0630730, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	справочное, издание для досуга
РУП «Редакция журнала "Архитектура и Строительство"»	220004, г. Минск, пр. Победителей, 11, оф. 1107	101127490	02330/0630734, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	производственно-практическое, справочное
КПУП «Новополоцкая типография»	211440, г. Новополоцк, ул. Блохина, 26	300041284	02330/0630731, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «Типография "Зебра"»	230003, г. Гродно, 4-ый пер. Куйбышева, д. 16	590998022	02330/0630732, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	издание для досуга
ОДО «АТЕЛЬЕ РЕКЛАМНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ»	222120, Минская область, г. Борисов, ул. Пролетарская, 14	690602150	02330/0630726, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	справочное, издание для досуга
ИП Назарова Г.А.	220039, г. Минск, ул. Брилевская, 13, кв. 52	191416336	02330/0630726, выд. 08.11.2010 № 176	08.11.2015	справочное, издание для досуга
РУП «Белпочта»	220050, г. Минск, пр. Независимости, 10	101015738	02330/0630744, выд. 21.12.2010 № 206	21.12.2015	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ИП Татарникова С.Ю.	220025, г. Минск, ул. Космонавтов, д. 44, кв. 63	191382629	02330/0630746, выд. 21.12.2010 № 206	21.12.2015	научно-популярное, литературно-художественное
Учреждение «Редакция газеты "Настаўніцкая газета"»	220013, г. Минск, пр. Независимости, д. 77, каб. 110	190207769	02330/0630746, выд. 21.12.2010 № 206	21.12.2015	научно-популярное, производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ЧУП «Банк Услуг»	213760, Могилевская обл., г. Осиповичи, ул. Юбилейная, д. 1-а	790422851	02330/0003864, выд. 13.01.2011 № 6	13.01.2016	справочное, издание для досуга
ООО «ТРАМВАЙЧИК»	220113, г. Минск, ул. Тимошенко, д. 8, пом. 1.5	191409772	02330/0003905, выд. 13.01.2011 № 6	13.01.2016	литературно-художественное, издание для досуга
ИП Четков И.Ю.	222159, Минская обл., г. Борисов, ул. Днепровская, д. 16, кв. 40	690128977	02330/0003857, выд. 13.01.2011 № 6	13.01.2016	справочное, издание для досуга
ООО «Паблик Групп»	220030, г. Минск, ул. Октябрьская, д. 19Б, к. 120	191410869	02330/0003873, выд. 13.01.2011 № 6	13.01.2016	справочное, издание для досуга
ИП Дивин А.А.	210038, г. Витебск, Московский пр., д. 49, кв. 96	391317858	02330/0003866, выд. 13.01.2011 № 6	13.01.2016	научно-популярное, производственно-практическое, издание для досуга
ЧУО «Институт современных знаний имени А.М. Широкова»	220114, г. Минск, ул. Филимонова, 69, комн. 306	101094274	02330/0003890, выд. 14.03.2011 № 36	14.03.2016	научное, производственно-практическое, справочное, учебное
УО «Белорусская государственная академия искусств»	220012, г. Минск, пр. Независимости, 81	100289132	02330/0003891, выд. 14.03.2011 № 36	14.03.2016	научное, учебное, литературно-художественное
РОО «Родители и учителя — за возрождение православного образования»	220121, г. Минск, ул. Притыцкого, д. 65	102239309	02330/0003896, выд. 14.03.2011 № 36	14.03.2016	научно-популярное, литературно-художественное, духовно-просветительное
ИП Пугач Д.М.	225710, Брестская обл., г. Пинск, ул. Ленинградская, д. 4, кв. 7	290593522	02330/0003895, выд. 14.03.2011 № 36	14.03.2016	издание для досуга
ОДО «ЭНЕРГОПРЕСС»	220073, г. Минск, ул. Ольшевского, д. 24, каб. 526	190399602	02330/0003897, выд. 14.03.2011 № 36	14.03.2016	научное, научно-популярное, производственно-практическое, справочное
ИП Качук Ю.М.	231940, Гродненская обл., г.п. Зельва, ул. Победы, д. 6, кв. 23	590817386	02330/0003911, выд. 08.04.2011 № 62	08.04.2016	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
РУП «НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР МАРКЕТИНГА И КОНЪЮНКТУРЫ ЦЕН»	220004, г. Минск, пр. Победителей, д. 7, комн. 1177	101223447	02330/0003914, выд. 08.04.2011 № 62	08.04.2016	официальное, производственно-практическое, справочное
ЧУП «Издательский Дом "Проф-Пресс"»	220126, г. Минск, пр. Победителей, д. 21, комн. 409-417, 419	100105058	02330/0003916, выд. 08.04.2011 № 62	08.04.2016	производственно-практическое, справочное, издание для досуга
ООО «Букмастер»	220000, г. Минск, ул. П. Глебки, д. 11, Литер 2Г/К-КП, пом. 9	191521796	02330/0003917, выд. 08.04.2011 № 62	08.04.2016	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное, литературно-художественное, издание для досуга
ЧУО «БИП-Институт правоведения»	220004, г. Минск, ул. Короля, д. 3	101011015	02330/0003918, выд. 08.04.2011 № 62	08.04.2016	научное, научно-популярное, производственно-практическое, учебное, справочное
ООО «Гревцов Медиа»	220005, г. Минск, ул. Смолячкова, д. 16, ком. 307	191289286	02330/0003933, выд. 19.05.2011 № 90	19.05.2016	производственно-практическое, справочное

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Пазашкольная агульная адукацыя. Самаадукацыя

У пошуках гісторыі: [вопыт правядзення дасследаванняў у межах конкурсу «Гісторыя ХХ стагоддзя ў адукацыі дарослых»] / Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Мінскі абласны інстытут развіцця адукацыі», Прадстаўніцтва зарэгістраванага аб'яднання «Deutscher Volkshochschul-Verband e. V.» (Федэратыўная Рэспубліка Германія) у Рэспубліцы Беларусь; [складальнікі: А. І. Калістратава, А. У. Радзевіч]. — Мінск: МАІРА, 2011. — 127 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-6907-90-9.

Выхаванне, адукацыя і навучанне спецыяльных груп асоб

Даливеля, О. В. Тифлографика: обучение плоскому письму: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности: 1-03 03 07 Тифлопедагогика. Дополнительная специальность / О. В. Даливеля, К. Ю. Андреева; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2011. — 67 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-501-965-8.

Диагностика аномального развития ребенка: сборник методических материалов для студентов педагогических специальностей учреждений высшего образования / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составители: Ю. В. Башкирова, И. Б. Радионова]. — Барановичи: БарГУ, 2011. — 91 с. — 208 экз. — ISBN 978-985-498-476-6.

Кислякова, Ю. Н. Играю с буквами и словами: [учебное наглядное пособие для педагогов учреждений, создавших условия для получения образования детьми дошкольного возраста с трудностями в обучении] / Ю. Н. Кислякова. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 16 с. — 1613 экз. — ISBN 978-985-538-583-8.

Ляликова, М. Г. Планирование и работа с одаренными детьми по русскому языку: 2–4-е классы / М. Г. Ляликова, Т. А. Астапенко, Л. Д. Мархель. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 178 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-462-7.

Современные педагогические технологии в обучении и воспитании детей с особенностями психофизического развития. Региональные модели специального образования: материалы IV Республиканского конкурса, Минск, 7–21 декабря 2010 г. — Минск: АПО, 2011. — 129 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-495-291-8.

Прафесійная адукацыя. Тэхнічныя школы. Прафесійныя каледжы. Палітэхнікумы

Кананович, А. П. Проектирование образовательной программы, обеспечивающей получение квалификации рабочего со средним специальным образованием: пособие для слушателей курсов повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров / А. П. Кананович; [под редакцией Э. М. Калицкого]. — Минск: РИПО, 2011. — 90 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-503-186-5.

Конкурс «Мастер года»: сборник материалов / Министерство образования Республики Беларусь. — Минск: РИПО, 2011. — 163 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-503-190-2.

Технико-экономическое обоснование дипломных проектов: учебно-методическое пособие для учащихся специальностей 2-39 02 02 «Проектирование и производство радиоэлектронных средств», 2-39 02 31 «Техническая эксплуатация радиоэлектронных средств», 2-40 01 01 «Программное обеспечение информационных технологий», 2-40 02 02 «Электронные вычислительные средства», 2-41 01 31 «Микроэлектроника» / Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный высший радиотехнический колледж; [составители: Т. С. Седякина, Г. Н. Сицко, О. А. Кирпичева]. — Минск: МГВРК, 2011. — 113 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-526-123-1.

Вышэйшая адукацыя. Універсітэты. Акадэмічнае навучанне

Автотракторный факультет [Белорусского национального технического университета]: 1951–2011 / [главный редактор В. В. Равино]. — Минск: БНТУ, 2011. — 188 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-525-824-8 (в пер.).

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка (Минск). Отчет о работе учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка» за 2010/2011 учебный год / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка; [под общей редакцией П. Д. Кухарчика, А. И. Андарало, А. В. Торховой]. — Минск: БГПУ, 2011. — 263 с. — 50 экз.

Бученков, И. Э. Учебная зоолого-ботаническая практика: систематика высших растений: методическое пособие: [для студентов специальности 1-31 01 01 «Биология» (по направлениям)] / И. Э. Бученков, А. Г. Чернецкая, Л. С. Цвирко; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 222 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-151-7.

Инновационное образование и система управления качеством в вузе: материалы республиканской научно-методической конференции / [редколлегия: В. А. Снежицкий (отв. редактор) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 451 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-845-2.

Концепция стандартизации общепедагогической подготовки будущего учителя (в контексте Болонского процесса): проект / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка; [в разработке принимали участие: П. Д. Кухарчик и др.; под общей редакцией А. В. Торховой]. — Минск: БГПУ, 2011. — 59 с. — 60 экз.

Король, А. Д. Педагогическая практика: организация и проведение: учебно-методическое пособие для студентов медико-диагностического факультета (специальность 1-79 01 06 Сестринское дело) / А. Д. Король, Т. И. Спасюк; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра психологии и педагогики. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 70 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-496-878-0.

Леонович, О. К. Технология клееных материалов и плит. Курсовое и дипломное проектирование: учебно-методическое пособие для студентов учреждений высшего образования по специальности 1-46 01 02 «Технология деревообрабатывающих производств» / О. К. Леонович, Е. А. Бучнева; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2011. — 224 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-530-085-5.

Пантюхов, А. П. Использование технических средств обучения при подготовке специалистов медицинского профиля: учебно-методическое пособие / А. П. Пантюхов, Д. В. Евхута; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Военно-медицинский факультет, Кафедра организации медицинского обеспечения войск и экстремальной медицины. — Минск: БГМУ, 2011. — 46 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-528-490-2.

Перспективы развития системы научно-исследовательской работы студентов в Республике Беларусь: сборник материалов научно-практической конференции / [редколлегия: А. И. Жук и др.]. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 102 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-884-7.

Сборник материалов по обеспечению идеологической, воспитательной и социальной работы в БГПУ в 2011/2012 учебном году / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка; [составители: Е. В. Журавская и др.; под общей редакцией С. И. Коптевой]. — Минск: БГПУ, 2011. — 83 с. — 90 экз.

Совершенствование системы подготовки специалистов на военном факультете: инновационный путь развития: материалы IV Республиканской научно-методической конференции, посвященой 5-летию образования военного факультета (Гродно, 14 октября 2010 г.) / [редколлегия: С. М. Орочко (гл. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 273 с. — Часть текста на белорусском языке. — 35 экз. — ISBN 978-985-515-483-0.

Старовойтова, Т. Е. Физическая культура: учебно-методический комплекс: [для студентов] / Т. Е. Старовойтова, Т. В. Мискевич, М. Н. Радькова; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МгГУ, 2011. — 105 с. — 72 экз. — ISBN 978-985-480-749-2.

Технико-экономическое обоснование дипломных проектов: учебно-методическое пособие для студентов дневного и заочного отделения специальностей 1-08 01 01-02 «Профессиональное обучение. (Радиоэлектроника)», 1-08 01 01-07 «Профессиональное обучение. (Информатика)» / Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный высший радиотехнический колледж; [составители: Т. С. Седякина, Г. Н. Сицко, О. А. Кирпичева]. — Минск: МГВРК, 2011. — 103 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-526-130-9.

Учись учиться: рекомендации курсантам по самостоятельной работе: пособие / [С. М. Абрамов и др.]; под редакцией Ю. А. Какошко; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011.

Ч. 1. — 2011. — 119 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-544-046-9.

Химический факультет / [Белорусский государственный университет; редакционный совет: Ф. Н. Капуцкий (пред.) и др.; фотоматериалы В. А. Журавкова и А. Д. Шарпио]. — Минск: БГУ, 2011. — 157 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-518-561-2 (в пер.).

Химический факультет: [справочно-информационные материалы / редколлегия: Д. В. Свиридов (отв. ред.) и др.; фотоматериалы В. А. Журавкова и А. Д. Шарпио]. — Минск: БГУ, 2011. — 23 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-518-562-9.

Экономика строительства: курсовое и дипломное проектирование: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по строительным специальностям / [А. Н. Кочурко и др.]; под общей редакцией А. Н. Кочурко. — Минск: Издательство Гревцова, 2012. — 394 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6954-32-3.

Вольны час

Гомель туристический = Gomel touristic: путеводитель / [Отдел по физической культуре, спорту и туризму Гомельского горисполкома]; фото: Н. Шкляров. — Минск, 2011. — 23 с. — Текст параллельно на английском и русском языках. — 1000 экз.

Дулов, А. Н. История туризма: учебно-практическое пособие: [для студентов] / А. Н. Дулов, К. А. Дюхова, Д. В. Юрчак. — Минск: БГЭУ, 2011. — 206 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-484-804-4.

Несвиж. Мир: [путеводитель / автор текста А. Г. Варавва; фото: Плыткевич С. М.]. — Минск: Рифтур, 2011. — 72 с. — 12000 экз. — ISBN 978-985-6919-47-6.

Панько, А. Д. История путешествий и туризма: курс лекций для студентов географического факультета, слушателей Института повышения квалификации и переподготовки / А. Д. Панько; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина, Институт повышения квалификации и переподготовки. — Брест: БрГУ, 2011. — 86 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-473-794-2.

Решетников, Д. Г. Организация санаторно-курортного хозяйства: учебно-практическое пособие: [для студентов] / Д. Г. Решетников, А. Г. Траскевич; Белорусский государственный экономический университет. — Минск: БГЭУ, 2011. — 255 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-484-807-5.

Этнаграфія. Звычаі. Традыцыі. Фальклор

Блохина, И. В. Костюм, мода, стиль: иллюстрированная энциклопедия / И. В. Блохина. — Минск: Харвест, 2011. — 128 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-18-0001-4 (в пер.).

Веселые рецепты праздника: 1000 советов. — Минск: Харвест, 2011. — 399 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-18-0356-5 (в пер.).

Вясельная традыцыя Гомельшчыны: (фальклорна-этнаграфічны зборнік) / [укладальнік Новак Валянціна Станіславаўна]. — Мінск: Права і эканоміка, 2011. — 484 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-029-1.

Фальклор у вузкім сэнсе

Гусева, И. С. Мифы и реалии звездного неба / И. С. Гусева. — Минск: ФУАинформ, 2011. — 301 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6721-89-5.

Мифология романо-германских народов: учебно-методические материалы к лекционным и семинарским занятиям для студентов университетов специальности 1-21 05 06 «Романо-германская филология» / Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова; автор-составитель Н. М. Савченко. — Могилев: МгГУ, 2011. — 113 с. — 42 экз.

У тэзаўрусе Беларусі: да 80-годдзя Энгельса Дарашэвіча: [зборнік / аўтар ідэі і ўкладальнік Мікола Козенка; навуковы рэдактар Вячаслаў Калацэй]. — Мінск: Чатыры чвэрці, 2011. — 134 с. — Частка тэксту на рускай і англійскай мовах. — 100 экз. — ISBN 978-985-7026-17-3.

Фальклор і сучасная культура: матэрыялы III Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, 21–22 красавіка 2011 г., Мінск: у 2 ч. / [рэдкалегія: І. С. Роўда і інш.]. — Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2011. — ISBN 978-985-476-944-8.

Ч. 1. — 230 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-476-945-5.

Ч. 2. — 158 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-476-946-2.

МАТЭМАТЫКА І ПРЫРОДАЗНАЎЧЫЯ НАВУКІ

Касперович, Г. И. Основы современного естествознания: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования / Г. И. Касперович, В. И. Шупляк. — Минск: Издательство Гревцова, 2012. — 318 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6954-41-5.

Прырода. Ахова прыродных рэсурсаў

Актуальные проблемы экологии: материалы VII Международной научно-практической конференции, Гродно, 26–28 октября 2011 г. / [редколлегия: Н. П. Канунникова (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 277 с. — Часть текста на английском, белорусском и польском языках. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-866-7.

Актуальные экологические проблемы = Actual environmental problems: материалы международной научной конференции молодых ученых, аспирантов, магистрантов, студентов, 10–11 ноября 2011 г., г. Минск, Республика Беларусь / [под общей редакцией С. С. Позняка]. — Минск: МГЭУ, 2011. — 122 с. — Обложка и текст на английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-551-020-9 (ошибоч.).

Биологическое разнообразие Белорусского Поозерья: монография / [Л. М. Мержвинский и др.]; под редакцией Л. М. Мержвинского; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова. — Витебск: ВГУ, 2011. — 412 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-322-0.

Биомониторинг состояния природной среды Полесья (Беларусь – Украина – Россия): материалы Международной научно-практической конференции (Брест, 10–11 ноября 2011 г.) / [редколлегия: А. Н. Тарасюк (гл. редактор) и др.]. — Брест: Альтернатива, 2011. — 241 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-521-282-0.

Бюллетень экологического состояния озер Нарочь, Мястро, Баторино (2010 год) / [А. П. Остапеня и др.] ; под общей редакцией А. П. Остапени; Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, Белорусский государственный университет, Научно-исследовательская лаборатория гидроэкологии, Учебно-научный центр «Нарочанская биологическая станция им. Г. Г. Винберга» БГУ, Государственное природоохранное учреждение «Национальный парк «Нарочанский». — Минск: БГУ, 2011. — 97 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-484-4.

Водные ресурсы Национального парка «Припятский»: справочник / Белорусский государственный университет, Государственное природоохранное учреждение «Национальный парк «Припятский»; [составители: Б. П. Власов и др.]. — Минск: БГПУ, 2011. — 95 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-541-041-7.

Восстановление и сохранение болот Беларуси / [подготовили: Аннет Тиле и др.; фото: О. Лукшиц и др.]. — 2012. — 17 с. — 300 экз.

Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы: материалы Международной научной конференции, Витебск, 13–15 декабря 2011 г. / [редколлегия: В. Я. Кузьменко (ответственный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2011. — 202 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-321-3.

Матвеева, В. И. Экологические проблемы использования и охраны почв в Беларуси: обзорная информация / В. И. Матвеева, В. И. Ключенович; Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, Республиканское научно-исследовательское унитарное предприятие «БелНИЦ «Экология». — Минск: БелНИЦ «Экология», 2011. — 94 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6542-73-5.

Основы экологии и экономика природопользования: учебно-методический комплекс: [для студентов / Частное учреждение образования «Минский институт управления»; авторы-составители: О. А. Шатравская, С. В. Валицкий]. — Минск: МИУ, 2011. — 203 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-490-767-3.

Особо охраняемые природные территории Беларуси. Исследования: сборник научных статей / Управление делами Президента Республики Беларусь, Государственное природоохранное учреждение «Березинский биосферный заповедник»; [редколлегия: Ивкович В. С. (ответственный редактор) и др.]. — Минск: Белорусский Дом печати, 2006

Вып. 6. — 2011. — 238 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 300 экз. — ISBN 978-985-6995-04-3 (в пер.).

Отчет о реализации проекта = Project implementation report: (2006–2011) / Проект ПРООН/ГЭФ «Создание условий для устойчивого функционирования системы охраняемых водно-болотных угодий в Белорусском Полесье (повышение эффективности их управления и совершенствование практики землепользования)», Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь. — Минск, 2011. — 36 с. — Параллельно на русском и английском языках. — 300 экз.

Природные ресурсы Молодечненского района / [Молодечненская райинспекция природных ресурсов и охраны окружающей среды; фото: В. Козловский]. — Минск: Рифтур, 2011. — 47 с. — Часть текста на белорусском языке. — 500 экз.

Республиканский ландшафтный заказник и биосферный резерват «Прибужское Полесье» приглашают = Republican landscape and biosphere reserve "Pribuzhskoe Polesye" invites / [составление: Панько А. Д., Мороз В. А., Лукашук Н. А.; текст: Красовский К. К. и др.; фото: Абрамчук А. В. и др.]. — 2011. — 19 с. — 200 экз.

Матэматыка

Агейчик, Н. Н. Устный счет в 1 классе: математический тренажер / Н. Н. Агейчик. — 2-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 46 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-177-4.

Воронович, И. И. Математика: пособие для поступающих в лицей Белорусского государственного университета / И. И. Воронович, Т. П. Бахтина, А. В.Зенькович; Лицей Белорусского государственного университета. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 175 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-476-952-3.

Ларченко, А. Н. Математика. ЦТ-учебник: теория, примеры, тесты / А. Н. Ларченко. — Минск: Аверсэв, 2012. — 734 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-106-4.

Математика: пособие для подготовки к централизованному тестированию / [А. И. Азаров и др.]. — 10-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 494 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-181-1.

Полный сборник решений задач по математике для поступающих в вузы: группа Б / [Егерев Виктор Константинович и др.]; под редакцией М. И. Сканави. — Москва: Мир и Образование: Астрель, 2011. — 1224 с. — ISBN 978-5-271-37257-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0105-9 (Харвест) (в пер.).

Романовский, Ю. Я. Олимпиады по математике: 5–7-е классы / Ю. Я. Романовский, И. А. Корлюкова. — 2-е изд., дополненное. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-533-163-7.

Самостоятельные работы по математике: 3-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / [составитель Н. Р. Мавлютова]. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 68 с. — 5013 экз. — ISBN 978-985-538-580-7.

Самостоятельные работы по математике: 4-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / [составитель Н. Р. Мавлютова]. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 73 с. — 5013 экз. — ISBN 978-985-538-581-4.

Алгебра

Алгебра: 11-й класс: решения задач с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Е. С. Сугако]. — Минск: Кузьма, 2012. — 447 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-453-495-4.

Ермолаев, Е. А. Матричная теория оператора дифференцирования в пространстве периодических функций: в 2 ч. / Е. А. Ермолаев. — Могилев: МгГУ, 2010–2011. — ISBN 978-985-480-669-3.

Ч. 2. — 2011. — 30 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-480-757-7. — ISBN 978-985-480-757-7-2 (ошибоч.).

Сокольский, А. Ю. Элементарная математика: учебно-методическое пособие для учащихся подготовительного курса факультета иностранных студентов: [в 4 ч.] / А. Ю. Сокольский; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Высшей математики». — Гомель: БГУТ, 2011– — ISBN 978-985-468-964-7.

Ч. 1. — 2011. — 46 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-468-965-4.

Геаметрыя

Математические тесты: учебно-методическое пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования по специальностям, закрепленным за УМО: в 2 ч. / [Л. И. Майсеня и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Институт информационных технологий. — Минск: БГУИР, 2011– — ISBN 978-985-488-827-9.

Ч. 1: Линейная и векторная алгебра. Аналитическая геометрия. Математический анализ. — 2011. — 141 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-488-826-2.

Аналіз

Антоневич, А. Б. Функциональный анализ и интегральные уравнения: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по математическим специальностям / А. Б. Антоневич, М. Х. Мазель, Я. В. Радыно. — Минск: БГУ, 2011. — 318 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-535-3 (в пер.).

Высшая математика. Элементы теории функций комплексной переменной и операционное исчисление: пособие: [для курсантов] / Т. А. Макаревич [и др.]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011. — 99 с. — 300 экз.

Гуло, І. М. Дыферэнцыяльнае злічэнне функцыі адной зменнай: вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных установ, якія навучаюцца па спецыяльнасцях: 1-02 05 01 Матэматыка; 1-02 05 03 Матэматыка. Дадатковая спецыяльнасць / І. М. Гуло, Э. У. Шалік, А. К. Ражко; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт ім. Максіма Танка. — Мінск: БДПУ, 2011. — 191 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-501-961-0.

Зеленков, В. И. Дифференциальные уравнения: пособие по решению задач: [для студентов] / В. И.Зеленков; Министерство образования Республики Беларусь, Международный государственный экологический университет им. А. Д. Сахарова, Факультет мониторинга окружающей среды, Кафедра физики и высшей математики. — Минск: МГЭУ, 2011. — 79 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-551-008-7.

Интегралы, зависящие от параметра: учебно-методическое пособие для студентов факультета прикладной математики и информатики / [О. А. Кастрица и др.]; Белорусский государственный университет, Факультет прикладной математики и информатики, Кафедра высшей математики. — Минск: БГУ, 2011. — 42 с. — 50 экз.

Методы оптимизации: пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям 1-31 03 03 «Прикладная математика (по направлениям)», 1-31 03 04 «Информатика», 1-31 03 05 «Актуарная математика», 1-31 03 06-01 «Экономическая кибернетика» (по направлениям), 1-98 01 01-01 «Компьютерная безопасность» (математические методы и программные системы) / [Р. Габасов и др.]. — Минск: Четыре четверти, 2011. — 463 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6981-52-7.

Камбінаторны аналіз. Тэорыя графаў

Иванюкович, В. А. Основы дискретной математики: учебно-методическое пособие для студентов специальности 1-40 01 02 Информационные системы и технологии / В. А. Иванюкович; Министерство образования Республики Беларусь, Международный государственный экологический университет им. А. Д. Сахарова, Факультет мониторинга окружающей среды, Кафедра экологических информационных систем. — Минск: МГЭУ, 2011. — 116 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-551-004-9.

Прадам кнігу:

Э. Радзинский. Распутин. — Москва: АСТ; Астрель, 2007.

Тэл. 8(029) 583-36-40

КУПОН

Для бесплатного частного объявления

Информация не для печати:

Ф.И.О. заказчика ______________________

Адрес: ______________________ Тел.: ____________

Разборчиво заполните, вырежьте и отправьте на адрес редакции: 220034, г. Минск, ул. Захарова, 19.

Телефоны для справок: 284 66 71, 284 66 73

Чытальная зала

«Я учусь принимать чудеса от судьбы»

Сборник стихов “Напиши мне о счастье…”, вышедший в издательстве “Ковчег” в минувшем году, — вторая книга Жанны Миланович. Первая — “Презумпция любви” — увидела свет двумя годами ранее. Девизом её лирической героини могут служить такие строки: *“Жить — напоказ. / Любить — на износ”*. Придерживается его автор и во втором сборнике, хотя *“Совершенно жестокий мир / Романтических дур не жалует”*. Тем не менее лирическая героиня настроена на волну всепоглощающей Любви. *“Неимоверное прошлое. / По совокупности — акт. / Пьеса отыграна сложная. / И в биографии — факт. / Задневникую. Без примесей. / Лестница в небо — про нас. / Если душа это вынесет, / Значит, Любовь не предаст”.*

Основной лейтмотив стихов Ж. Миланович — грусть о былом. *“Настроюсь на дожди. / Ночь — в блюзовой манере”; “А меж страниц засохший лист ладошкой / Слезу впитает. Но не оживёт”.*

В книге читатель найдёт много стихов, время действия которых — осень. *“Дожди ревут, идя местами. / Погода — депрессивный смог. / И ветер на газон-татами / Свалил красавца клёна с ног”.*

Жанна Миланович щедра на посвящения поэтам: Сергею Есенину, Владимиру Высоцкому. Своим наставником в поэзии считает Анатолия Аврутина, о чём свидетельствует “Разговор с Учителем”. (Анатолий Юрьевич — редактор обоих сборников Жанны.)

Впрочем, суровая действительность тоже отражается в её строках: о трагедии в минском метро 11 апреля 2011 года расскажет автор в “Чёрном понедельнике”; о том, что происходит в душе врача, не сумевшего спасти ребёнка, — в “Докторе”.

Жанна — автор не только стихов, но и иллюстраций для обоих сборников.

Ольга ПОЛОМЦЕВА

Тэорыя імавернасцей і матэматычная статыстыка

Харин, Ю. С. Теория вероятностей, математическая и прикладная статистика: учебник для студентов учреждений высшего образования по специальностям «Прикладная математика», «Информатика», «Экономическая кибернетика», «Актуарная математика», «Компьютерная безопасность», «Статистика» / Ю. С. Харин, Н. М. Зуев, Е. Е. Жук. — Минск: БГУ, 2011. — 463 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-518-536-0 (в пер.).

Матэматычная кібернетыка

Котов, В. М. Алгоритмы и структуры данных: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по специальностям «Прикладная математика», «Информатика», «Актуарная математика» / В. М. Котов, Е. П. Соболевская, А. А. Толстиков. — Минск: БГУ, 2011. — 267 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-530-8 (в пер.).

Даследаванне аперацый

Сакович, Н. В. Методы оптимизации и исследование операций: сборник индивидуальных заданий: для студентов физико-математического факультета / Н. В. Сакович; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МгГУ, 2011. — 41 с. — 52 экз.

Фізіка

Варакса, И. Н. Физика: пособие для поступающих в лицей Белорусского государственного университета / И. Н. Варакса, Л. Г. Маркович, А. И. Слободянюк; Лицей Белорусского государственного университета. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: Издательский центр БГУ, 2011. — 358 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-476-941-7.

Дорофейчик, В. В. Физика для школьника и абитуриента: Колебания и волны. Оптика. Квантовая физика : краткая теория, примеры решения задач, задания для самостоятельного решения, тестовые задания / В. В. Дорофейчик, В. Н. Жилко. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 215 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-419-600-8.

Проблемы взаимодействия излучения с веществом: III Международная научная конференция, посвященная 85-летию со дня рождения Б. В. Бокутя (Гомель, 9–11 ноября 2011 г.): материалы: в 2 ч. / [редколлегия: А. В. Рогачев (главный редактор) и др.]. — Гомель: ГГУ, 2011. — Часть текста на английском языке. — 60 экз. — ISBN 978-985-439-595-1.

Ч. 1. — 170 с. — ISBN 978-985-439-583-8.

Ч. 2. — 213 с. — ISBN 978-985-439-596-8.

Физика: пособие: [для учащихся и абитуриентов]: в 4 ч. / под редакцией Т. И. Развиной; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра естественно-научных дисциплин. — Минск: БНТУ, 2007– — ISBN 978-985-479-715-1.

Ч. 3: Электродинамика / [Т. И. Развина и др.]. — 2011. — 389 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-525-707-4.

Физика: практикум: учебное пособие для курсантов и студентов учреждений высшего образования по направлению образования «Защита в чрезвычайных ситуациях» / [Г. В. Врублевская и др.]. — Минск: Новое знание; Москва: ИНФРА-М, 2012. — 284 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-475-487-1 (Новое знание). — ISBN 978-5-16-005340-0 (ИНФРА-М) (в пер.).

Nonlinear dynamics and applications: proceedings ... : fractals, chaos, phase, transitions, self-organization / editors: L. F. Babichev, V. I. Kuvshinov. — Minsk: РИВШ, 1999– — На англійскай мове.

Нелінейная дынаміка і яе прымяненне.

Vol. 18: ... of the Eighteenth annual seminar NPCS'2011, May 17–20, 2011, Minsk, Belarus. — 2011. — 258 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-510-1.

Механіка

Поляков, А. В. Сборник вопросов и задач по механике: пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям 1-31 04 02 «Радиофизика», 1-31 04 03 «Физическая электроника», 1-31 04 04 «Аэрокосмические радиоэлектронные и информационные системы и технологии», 1-98 01 01-02 «Компьютерная безопасность (радиофизические методы и программно-технические средства)» / А. В. Поляков, Т. П. Янукович. — Минск: БГУ, 2011. — 212 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-518-393-9 (в пер.).

Гідрамеханіка. Механіка вадкасцей

Киркор, А. В. Основы гидравлики: конспект лекций по курсу «Процессы и аппараты пищевых производств» для студентов технологических специальностей дневной и заочной форм обучения / А. В. Киркор; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет продовольствия, Кафедра теплохладотехники. — Могилев: МгГУП, 2011– — ISBN 978-985-6979-13-5.

Разд. 1: Основы гидравлики. — 2011. — 79 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-6979-13-5.

Электрычнасць. Магнетызм. Электрамагнетызм

Желонкина, Т. П. Физика. Электростатика: практическое пособие для студентов специальности 1-53 01 01 «Автоматизированные системы обработки информации» / Т. П. Желонкина, И. В. Семченко; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ГГУ, 2011. — 46 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-439-589-0.

Ушаков, Е. А. Электродинамика: курс лекций: [для студентов] / Е. А. Ушаков. — Минск: БГУ, 2011. — 215 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-510-0.

Ядзерная, атамная, малекулярная фізіка

Гурачевский, В. Л. Радиационный контроль: физические основы и приборная база: методическое пособие / В. Л. Гурачевский. — Минск: Институт радиологии, 2011. — 165 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-6765-84-8.

Хімія. Крышталяграфія. Мінералогія

Болтромеюк, В. В. Общая химия: пособие для подготовки к централизованному тестированию / В. В. Болтромеюк. — Минск: ТетраСистемс, 2012. — 190 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-253-2.

Бубен, А. Л. Общая химия: пособие для студентов факультета иностранных учащихся (русский язык обучения): [лабораторные работы] / А. Л. Бубен; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра общей и биоорганической химии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 263 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-835-3.

Общая химия: учебно-тренировочные материалы: учебно-методическое пособие: [для слушателей подготовительного отделения / Г. Э. Атрахимович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра общей химии. — 5-е изд. — Минск: БГМУ, 2011. — 163 с. — 220 экз. — ISBN 978-985-528-422-3. — ISBN 978-985-462-422-3 (ошибоч.).

Резяпкин, В. И. Химия: подготовка к централизованному тестированию: задачи и упражнения с примерами решений / В. И. Резяпкин. — Минск: ТетраСистемс, 2012. — 316 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-536-255-6.

Химические реактивы, реагенты и процессы малотоннажной химии: сборник научных трудов / Национальная академия наук Беларуси, Институт химии новых материалов; [научные редакторы: В. Е. Агабеков, Е. В. Королева, К. Н. Гусак]. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 422 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-08-1364-0.

Фізічная хімія

Воробьева, Т. Н. Химия твердого тела: учебник для студентов учреждений высшего образования по химическим специальностям / Т. Н. Воробьева, А. И. Кулак, Т. В. Свиридова. — Минск: БГУ, 2011. — 320 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-533-9 (в пер.).

Коробко, Е. В. Структурно-реологические особенности поведения наноразмерных электрочувствительных дисперсий / Е. В. Коробко, З. А. Новикова, И. М. Харламова. — Минск: ИТМО, 2012. — 59 с. — 50 экз.

Сокол, В. А. Анодные оксиды алюминия: монография / В. А. Сокол. — Минск: Бестпринт, 2011. — 430 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6873-41-9 (в пер.).

Апісальная мінералогія. Спецыяльнае мінералазнаўства

Бортник, О. И. Все о драгоценных камнях: [полная энциклопедия / Бортник Ольга Ивановна]. — Минск: Харвест, 2011. — 295 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-16-9343-2 (в пер.).

Навукі аб Зямлі. Геалагічныя навукі

Актуальные проблемы современной геологии, геохимии и географии: сборник материалов международной научно-практической конференции, Брест, 28–30 сентября 2011 г.: в 2 ч. / [редколлегия: М. А. Богдасаров (гл. ред.) и др.]. — Брест: БрГУ, 2011. — ISBN 978-985-473-777-5.

Ч. 2: География, природопользование. — 2011. — 209 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-473-779-9.

Богдасаров, М. А. Геология и минерагения четвертичных отложений территории Подлясско-Брестской впадины : монография / М. А. Богдасаров; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2011. — 166 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-473-797-3.

Гомельский областной центр по гидрометеорологии и мониторингу окружающей среды / [автор текста: В. Минков; фото: О. Белоусов, В. Суходольский, Ю. Ермоленко] . — Гомель: Редакция газеты «Гомельская праўда», 2011. — 15 с. — 500 экз.

Біялагічныя навукі ў цэлым

Биология: весь школьный курс в таблицах / [составитель Елкина Лариса Владимировна]. — 5-е изд. — Минск: Букмастер : Кузьма, 2012. — 416 с. — 10050 экз. — ISBN 978-985-549-149-2 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-511-1 (Кузьма).

Биология: пособие для слушателей подготовительного отделения / [О. И. Левэ и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра медицинской биологии и общей генетики. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 299 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-496-824-7.

Биология: термины и тесты для иностранных учащихся подготовительного отделения / [В. Э. Бутвиловский и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра биологии. — 4-е изд., исправленное. — Минск: БГМУ, 2011. — 110 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-486-5.

Лисов, Н. Д. Биология в вопросах и ответах: 11-й класс / Н. Д. Лисов, З. И. Шелег. — 7-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 236 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-151-4.

Агульная экалогія

Методология и методы научно-исследовательской работы в экологии: учебно-методическое пособие для студентов специальности 1-33 01 05 «Медицинская экология» факультета экологической медицины / Министерство образования Республики Беларусь, Международный государственный экологический университет им. А. Д. Сахарова, Факультет экологической медицины, Кафедра биологии человека и экологии; [составитель: О. В. Прищепчик]. — Минск: МГЭУ, 2011. — 106 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-551-005-6.

Біялогія клеткі і субклетачных часціц. Цыталогія

Козел, Н. Р. Общая биология: клетка – основная структурная и функциональная единица живых организмов: пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям: 1-02 04 01 Биология; 1-02 04 05 География. Дополнительная специальность (1-02 04 05-01 География. Биология) в период прохождения педагогической практики в школе, а также для обучения слушателей факультета доуниверситетской подготовки при подготовке к централизованному тестированию / Н. Р. Козел; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2011. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-541-036-3.

Матэрыяльныя асновы жыцця. Біяхімія

Масловская, А. А. Биохимия гормонов: пособие для студентов лечебного, педиатрического и медико-психологического факультетов / А. А. Масловская; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра биологической химии. — 5-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 43 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-496-847-6.

Вірусалогія

Хрусталев, В. В. Репликация, транскрипция, мутационное давление / В. В. Хрусталев; под редакцией Е. В. Барковского; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра общей химии. — Минск: БГМУ, 2011. — 279 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-528-442-1.

Батаніка

Ботаника: (исследования): [сборник научных трудов] / Национальная академия наук Беларуси, Отделение биологических наук [и др.]. — Минск, 1959–

Вып. 40 / ... Государственное научно-производственное объединение «Научно-практический центр Национальной академии наук Беларуси по биоресурсам»; [редколлегия: Н. А. Ламан и др.]. — Право и экономика, 2011. — 640 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 250 экз.

Голубков, В. В. Лихенобиота Национального парка «Припятский» / В. В. Голубков; Государственное природоохранное учреждение «Национальный парк «Припятский». — Минск: Белорусский Дом печати, 2011. — 189 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6587-66-8 (ошибоч.).

Кабашникова, Л. Ф. Фотосинтетический аппарат и потенциал продуктивности хлебных злаков / Л. Ф. Кабашникова; Национальная академия наук Беларуси, Институт биофизики и клеточной инженерии. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 326 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-08-1345-9.

Кунах, В. А. Онтогенетическая пластичность генома как основа адаптивности растений / В. А. Кунах; [ответственный редактор А. В. Кильчевский]; Национальная академия наук Беларуси, Институт генетики и цитологии. — Минск: Право и экономика, 2011. — 53 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-003-1.

Ордена Трудового Красного Знамени Государственное научное учреждение «Институт экспериментальной ботаники имени В. Ф. Купревича»: к 80-летию образования / Национальная академия наук Беларуси, Отделение биологических наук, ГНПО «Научно-практический центр НАН Беларуси по биоресурсам»; [подготовка материалов: О. С. Гапиенко и др.; под общей редакцией Н. А. Ламана]. — Минск: Минсктиппроект, 2011. — 84 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-7031-05-4.

Ордена Трудового Красного Знамени Государственное научное учреждение «Институт экспериментальной ботаники имени В. Ф. Купревича»: к 80-летию со дня образования / [Гапиенко О. С. и др.; редколлегия: Ламан Н. А. и др.]; Национальная академия наук Беларуси, Отделение биологических наук, ГНПО «Научно-практический центр НАН Беларуси по биоресурсам». — Минск: Право и экономика, 2011. — 84 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-552-033-8.

Первые шаги в ботаническую науку: сборник научных работ студентов / Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины; [редколлегия: Н. М. Дайнеко (главный редактор) и др.]. — Гомель: ГГУ, 2008– — ISSN 2225-6709.

Вып. 4. — 2011. — 208 с. — 50 экз.

Проблемы экспериментальной ботаники = Problems of experimental botany / ... Отделение биологических наук; [ответственный редактор Н. А. Ламан]. — Минск : Тэхналогія, 2011. — 88 с. — Титульный л. и часть текста параллельно на русском и английском языках. — 150 экз. — ISBN 978-985-458-223-8.

Регуляция роста, развития и продуктивности растений: материалы VII Международной научной конференции, г. Минск, 26–28 октября 2011 г. / [научный редактор: Н. А. Ламан]. — Минск: Право и экономика, 2011. — 265 с. — Часть текста на английском языке. — 150 экз. — ISBN 978-985-552-006-2.

ПРЫКЛАДНЫЯ НАВУКІ. МЕДЫЦЫНА. ТЭХНАЛОГІЯ

Медыцынскія навукі

Актуальные проблемы медицины: [материалы ежегодной итоговой научной конференции], 15–16 декабря 2011 г. / [редколлегия: М. Н. Курбат (отв. редактор) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 454 с. — Часть текста на белорусском языке. — 35 экз. — ISBN 978-985-496-913-8.

Актуальные проблемы современной медицины, 2011: материалы 65-й международной научной конференции студентов и молодых ученых, посвященной 90-летию Белорусского государственного медицинского университета: в 2 ч. / под редакцией Е. В. Барковского, С. Л. Кабака. — Минск: БГМУ, 2011. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-451-3.

Ч. 1. — 282 с. — ISBN 978-985-528-450-6.

Ч. 2. — 561 с. — ISBN 978-985-528-452-0.

Варанец, В. І. Руска-беларускі тлумачальны слоўнік медыцынскіх тэрмінаў: для студэнтаў лячэбнага, педыятрычнага, медыка-псіхалагічнага, медыка-дыягнастычнага факультэтаў / В. І. Варанец; Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт. — Гродна: ГрДМУ, 2011. — 230 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-496-862-9. — ISBN 978-985-496-861-2 (памылк.).

Лещенко, В. Г. Медицинская и биологическая физика: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по медицинским специальностям / В. Г. Лещенко, Г. К. Ильич. — Минск: Новое знание; Москва: ИНФРА-М, 2012. — 551 с. — 1700 экз. — ISBN 978-985-475-456-7 (Новое знание). — ISBN 978-5-16-005338-7 (ИНФРА-М) (в пер.).

Труды молодых ученых, 2011: сборник научных работ / Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет ; под общей редакцией А. В. Сикорского. — Минск: БГМУ, 2011. — 206 с. — Часть текста на английском языке. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-462-9.

Экологическая медицина: пособие для студентов лечебного и педиатрического факультетов / [Е. И. Макшанова и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра общей гигиены и экологии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 233 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-800-1.

Анатомія чалавека. Параўнальная анатомія

Анатомия, зоология, цитология и генетика: для иностранных учащихся подготовительного отделения: учебно-методическое пособие / [В. Э. Бутвиловский и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра биологии. — 2-е изд., исправленное. — Минск: БГМУ, 2011. — 145 с. — 175 экз. — ISBN 978-985-528-487-2.

Зиматкин, С. М. Гистология, цитология и эмбриология: практикум для студентов медико-диагностического факультета (1-790104 Медико-диагностическое дело) / С. М. Зиматкин, Я. Р. Мацюк, Л. А. Можейко; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет. — 2-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 139 с. — 65 экз. — ISBN 978-985-496-831-5.

Пархоменко, Д. А. Анатомия и физиология центральной нервной системы: методическое пособие для студентов специальности 1-58 01 01 «Инженерно-психологическое обеспечение информационных технологий» заочной формы обучения / Д. А. Пархоменко; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра инженерной психологии и эргономики. — Минск: БГУИР, 2012. — 27 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-488-709-8.

Пивченко, П. Г. Анатомия опорно-двигательного аппарата: учебное пособие: для студентов учреждений высшего образования по специальности «Лечебное дело» / П. Г. Пивченко, Н. А. Трушель, Д. В. Ковалева; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра нормальной анатомии. — 2-е изд., дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 146 с. — 552 экз. — ISBN 978-985-528-429-2.

Руденок, В. В. Русско-латинский словарь прилагательных одного смыслового ряда в современной анатомической терминологии: учебно-методическое пособие / В. В. Руденок, А. З. Цисык; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра нормальной анатомии, Кафедра латинского языка. — 2-е изд., дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 47 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-466-7.

Ударение в современной международной анатомической номенклатуре : учебно-методическое пособие / [С. Д. Денисов и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный университет, Кафедра нормальной анатомии, Кафедра латинского языка. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 242 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-463-6.

Фізіялогія чалавека. Параўнальная фізіялогія

Саваневский, Н. К. Физиология поведения: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Психология» / Н. К. Саваневский, Г. Е. Хомич; под редакцией Н. К. Саваневского. — Минск: Новое знание; Москва: ИНФРА-М, 2012. — 399 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-475-483-3 (Новое знание). — ISBN 978-5-16-005288-5 (ИНФРА-М) (в пер.).

Скугаревский, О. А. Хронобиология и психиатрия / О. А. Скугаревский; Белорусский государственный медицинский университет. — Минск, 2011. — 28 с. — 1000 экз.

Гігіена ў цэлым

Блумфилд, Г. Легкие способы очищения и омоложения организма / Гарольд Блумфилд, Роберт Купер; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — Минск: Попурри, 2011. — 234 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1484-3.

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложение "Кніжны свет" — к вашим услугам.

Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: *объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.*

Консультант кормящей мамы: советы и рекомендации / [материал подготовила Е. С. Вечорко; под редакцией Е. И. Таборовой]. — Минск: Туринфо, 2011. — 63 с. — 6000 экз. — ISBN 978-985-6904-32-8.

Общая гигиена: пособие для студентов медико-диагностического факультета (специальность 1–790104 медико-диагностическое дело) / [Е. И. Макшанова и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра общей гигиены и экологии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 495 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-496-811-7.

Поллан, М. Библия питания: 64 правила, которые позволят вам правильно питаться и оставаться здоровыми и стройными без особых затрат: [перевод] / Майкл Поллан. — Москва: Астрель, 2011. — 184 с. — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39714-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0664-1 (Харвест) (в пер.).

Половое воспитание подростков и профилактика инфекций, передаваемых половым путем: [учебно-методическое пособие / О. В. Панкратов и др.]. — Минск: Альвенто, 2011. — 49 с. — 1000 экз.

Робинсон, Л. Пилатес для спины / Линн Робинсон, Хельга Фишер, Пол Масси; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2012. — 256 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1511-6.

Спайрс, С. 100 отжиманий через 7 недель / Стив Спайрс; [перевод с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2011. — 140 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1523-9.

Стюарт, Б. 50 подтягиваний через 7 недель / Бретт Стюарт; [перевод с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2011. — 111 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1508-6.

Чайлдерс, Г. Великолепная фигура за 15 минут в день / Грир Чайлдерс и Бобби Катц; [перевела с английского Е. А. Мартинкевич]. — Минск: Попурри, 2012. — 222 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1500-0 (в пер.).

Грамадскае здароўе і гігіена. Санітарыя

Бацукова, Н. Л. Микробиологический контроль за качеством пищевых продуктов и санитарным режимом на пищевых предприятиях: учебно-методическое пособие : [для самостоятельной работы студентов] / Н. Л. Бацукова, Н. В. Борушко, П. Г. Новиков; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра общей гигиены. — Минск: БГМУ, 2011. — 33 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-528-497-1.

Заборовский, Г. И. Тестовые задания по общественному здоровью и здравоохранению = Test tasks on «Public health and health servise»: для студентов факультета иностранных учащихся (английский язык обучения) / Г. И. Заборовский, М. Ю. Сурмач, Е. М. Тищенко; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра общественного здоровья и здравоохранения. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 114 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-496-852-0.

Здоровье населения: проблемы и пути решения: материалы II Международного научно-практического семинара (г. Минск, 19–21 мая 2011 г.) / [редколлегия: Римашевская Н. М. (главный редактор) и др.]. — Минск: Право и экономика, 2011. — 330 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-043-7.

Лин, Д. Г. Демографические и социально-медицинские последствия Чернобыльской аварии на территории Беларуси / Д. Г. Лин, С. В. Севдалев. Н. А. Бабурова; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ГГУ, 2011. — 192 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-439-597-5.

Медико-социальная помощь на дому: пособие для медицинских сестер милосердия / [Анацко Светлана Николаевна и др.]; под редакцией Сытого В. П.; Белорусское общество Красного Креста, Проект «Укрепление службы сестер милосердия БОКК». — Минск: Белсэнс, 2011. — 341 с. — 515 экз. — ISBN 978-985-6946-38-0.

Методическая копилка инструктора: пособие для волонтеров-инструкторов, работающих по принципу «равный-равному» в сфере предотвращения торговли людьми / Белорусское Общество Красного Креста, Проект «Сетевое сотрудничество по предотвращению торговли людьми». — Минск: Белсэнс, 2011. — 79 с. — 515 экз. — ISBN 978-985-6946-37-3 (в пер.).

Основы организации профессиональной деятельности главных и старших медицинских сестер государственных организаций, подчиненных управлению здравоохранения Гродненского областного исполнительного комитета: инструктивно-методическое руководство / [отв. редактор С. Ф. Антонович]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 143 с. — 80 экз. — ISBN 978-985-496-880-3.

Права и гарантии молодым специалистам организаций здравоохранения : нормативные правовые акты Республики Беларусь и методические рекомендации / Минский областной комитет Белорусского профсоюза работников здравоохранения; [редколлегия: Анищенко И. Б. и др.]. — Минск, 2011. — 255 с. — 150 экз.

Проблемы сестринского дела и здравоохранения: сборник статей, посвященный 20-летию высшего сестринского образования / Гродненский государственный медицинский университет, Общественное объединение средних медицинских работников Гродненской области; [редколлегия: Е. М. Тищенко (отв. ред.), С. Ф. Антонович, Н. Е. Антонович]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 165 с. — Часть текста на белорусском и польском языках. — 80 экз. — ISBN 978-985-496-905-3.

Радиационная безопасность: пособие для студентов гуманитарного факультета / [составители: В. И. Дунай и др.]. — Минск: БГУ, 2011. — 61 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-518-467-7.

Радиация и Чернобыль: наука и практика: материалы международной научной конференции (г. Гомель,13–14 октября 2011 г.) / [редколлегия: А. Д. Наумов (гл. ред.) и др.]. — Минск: Институт радиологии, 2011. — 246 с. — 115 экз. — ISBN 978-985-6765-82-0.

Трафимчик, З. И. Реализация общей информационной политики Союзного государства по проблемам преодоления последствий Чернобыльской катастрофы / З. И. Трафимчик, О. В. Соболев; [под общей редакцией Луговской О. М.]; Департамент по ликвидации последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС Министерства по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь, Филиал «Белорусское отделение Российско-белорусского информационного центра по проблемам последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС» РНИУП «Институт радиологии» МЧС Республики Беларусь. — Минск: Институт радиологии, 2011. — 23 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-6765-85-1.

Фармакалогія. Агульная тэрапія. Таксікалогія

Зубовский, Д. К. Применение магнитотерапии в комплексной подготовке спортсменов к Олимпийским играм: [пособие для спортивных врачей] / Д. К. Зубовский, В. С. Улащик, Е. А. Лосицкий; Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Национальная академия наук Республики Беларусь, Белорусский государственный университет физической культуры, Институт физиологии НАН Беларуси, Республиканский центр спортивной медицины. — Минск: Республиканский учебно-методический центр физического воспитания населения, 2011. — 23 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6658-70-2.

Клиническая фармакология в терапевтической практике: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по специальности «Лечебное дело» / [И. Р. Ерш и др.]; под общей редакцией В. М. Пырочкина; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра госпитальной терапии. — 3-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 471 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-496-840-7.

Экспериментальная и клиническая фармакология: материалы международной научно-практической конференции, 29–30 сентября 2011 г. / [ответственный редактор: П. С. Пронько]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 271 с. — Часть текста на английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-496-844-5.

Паталогія. Клінічная медыцына

Актуальные вопросы оперативной хирургии и клинической анатомии: материалы международной научно-практической конференции, посвященной 50-летию кафедры оперативной хирургии и топографической анатомии / под редакцией Ю. М. Киселевского. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 257 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-496-841-4.

Артишевский, С. Н. Современные представления о лекарственной аллергии: учебно-методическое пособие / [С. Н. Артишевский, Т. В. Барановская, А. И. Борушко]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Белорусская медицинская академия последипломного образования», Кафедра аллергологии и профпатологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 42 с. — 1000 экз.

Березовская, Н. А. Психолого-педагогические аспекты врачебной деятельности: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. А. Березовская; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра психиатрии и медицинской психологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 11 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-515-2.

Бовтюк, Н. Я. Асептика: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. Я. Бовтюк; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра общей хирургии. — Минск: БГМУ, 2011. — 35 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-502-2.

Введение в титриметрические методы анализа = Introduction to the titration methods of analysis: учебно-методическое пособие: [для иностранных студентов / Т. В. Латушко и др.; перевод с русского языка С. В. Ткачева]. — Минск: БГМУ, 2011. — 60 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-528-419-3.

Волкова, М. П. Лечебное питание в педиатрии: пособие для студентов педиатрического факультета / М. П. Волкова, Н. С. Парамонова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра педиатрии № 2. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 61 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-860-5.

Зеньков, Л. Н. Профессиональные заболевания: пособие для студентов медико-диагностического факультета (специальность – 1-79 01 4 медико-диагностическое дело) / Л. Н. Зеньков, О. Н. Могилевец; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра фтизиопульмонологии и профпатологии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 98 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-496-867-4.

Курек, В. В. Руководство по неотложным состояниям у детей / В. В. Курек, А. Е. Кулагин. — 2-е изд. — Москва: Медицинская литература, 2012. — XX, 600 с. — 1500 экз. — ISBN 978-5-89677-156-2 (Медицинская литература). — ISBN 978-985-6332-29-9 (Плешков Ф. И.) (в пер.).

Лазерная и фотодинамическая терапия в медицине: научно-практическая конференция с международным участием, посвященная 50-летию кафедры хирургических болезней № 2 с курсом урологии, 7 октября 2011 г.: сборник научных трудов / [редколлегия: С. М. Смотрин (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 183 с. — 67 экз. — ISBN 978-985-496-843-8.

Маслова, Л. В. Грибковая аллергия: учебно-методическое пособие / Л. В. Маслова, Т. П. Новикова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования, Кафедра аллергологии и профпатологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 25 с. — 1000 экз.

Михневич, Э. А. Ревматологические аспекты туберкулеза: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Э. А. Михневич; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра внутренних болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 27 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-505-3.

Патологическая физиология: практикум в 2 ч. для студентов лечебного факультета / [Н. Е. Максимович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра патологической физиологии. — 2-е изд. — Гродно: ГрГМУ, 2011–

Ч. 1. — 2011. — 297 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-496-858-2.

Прилуцкая, В. А. Синдром внезапной детской смерти: учебно-методическое пособие: [для студентов] / В. А. Прилуцкая, В. А. [т. е. А. В.] Сукало; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра детских болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 42 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-470-4.

Создание элементов системы мер адресной специализированной медицинской помощи гражданам России и Беларуси, пострадавшим вследствие чернобыльской катастрофы, с учетом данных Единого чернобыльского регистра: сборник информационно-аналитических материалов / Департамент по ликвидации последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС Министерства по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь, Филиал «Белорусское отделение Российско-белорусского информационного центра по проблемам последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС» РНИУП «Институт радиологии» МЧС Республики Беларусь; [составители: В. К. Иванов и др.; под общей редакцией А. В. Рожко]. — Минск: Институт радиологии, 2010. — 45 с. — 65 экз. — ISBN 978-985-6765-70-7.

Химико-токсикологический анализ и организация его выполнения в медицинских учреждениях Республики Беларусь: учебно-методическое пособие / [В. С. Камышников и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, ГУО «Белорусская медицинская академия последипломного образования» г. Минск, УЗ «Городской клинический наркологический диспансер» г. Минск, УЗ «Городская клиническая больница скорой медицинской помощи» г. Минск. — Минск: Альвенто, 2011. — 23 с. — 1000 экз.

Паталогія сардэчна-сасудзістай сістэмы

Атрощенко, Е. С. Хроническая сердечная недостаточность / Е. С. Атрощенко. — Минск: Белпринт, 2011. — 147 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-459-231-2.

Байда, А. В. ИБС: стенокардия. Клиника, диагностика, лечение: учебно-методическое пособие / [А. В. Байда, Н. Б. Кузнецова, А. Н. Семенова]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования. — Минск: Альвенто, 2011. — 22 с. — 1000 экз.

Висмонт, Ф. И. Патофизиологический анализ гемограмм и оценка типовых нарушений системы крови: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Ф. И. Висмонт, Л. С. Лемешонок, Д. М. Попутников; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра патологической физиологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 71 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-467-4.

Горячко, А. . Особенности гемодинамики и инфузионной терапии у недоношенных новорожденных: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. Н. Горячко; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра детских болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 22 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-528-477-3.

Громова, Ю. М. Наблюдение и уход за больными с заболеваниями сердечно-сосудистой системы: учебно-методическое пособие: [для иностранных студентов] / Ю. М. Громова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра пропедевтики внутренних болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 20 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-447-6.

Громова, Ю. М. Хроническая сердечная недостаточность: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Ю. М. Громова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра пропедевтики внутренних болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 22 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-446-9.

Дальнова, Т. С. Лабораторная диагностика анемий: учебно-методическое пособие / Дальнова Т. С., Василиу-Светлицкая С. Г. — Минск: Альвенто, 2011. — 13 с. — 1000 экз.

Диагностика и лечение лейкозов у беременных: методические рекомендации / [В. А. Змачинский и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования. — Минск: Альвенто, 2011. — 19 с. — 1000 экз.

Клинические аспекты гипергомоцистеинемии: монография / [В. А. Снежицкий и др.]; под общей редакцией В. А. Снежицкого, В. М. Пырочкина. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 290 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-496-873-5.

Новикова, Р. А. Нарушения сердечного ритма и проводимости: учебно-методическое пособие для студентов 4–6-х курсов высших медицинских учебных заведений / Р. А. Новикова, С. Е. Алексейчик. — Минск: Интегралполиграф, 2011. — 98 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6845-35-5 (ошибоч.).

Раков, А. В. Наследственные нарушения функций ионных каналов, как одно из проявлений кардиомиопатий: пособие для студентов лечебного факультета и факультета иностранных учащихся / А. В. Раков, В. М. Пырочкин; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра госпитальной терапии. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 19 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-851-3.

Смирнова, Л. А. Клиническая трактовка общего анализа крови / Смирнова Л. А.; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования, Кафедра клинической гематологии и трансфузиологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 16 с. — 1000 экз.

Строгий, В. В. Атеросклероз и подросток / В. В. Строгий; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 2-я кафедра детских болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 227 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-528-342-4.

Тромбоэмболия легочной артерии: учебно-методическое пособие / [А. М. Пристром и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, ГУО «Белорусская медицинская академия последипломного образования», Кафедра кардиологии и ревматологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 55 с. — 1000 экз.

Фибрилляция предсердий: учебно-методическое пособие / [А. М. Пристром и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования, Кафедра кардиологии и ревматологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 57 с. — 1000 экз.

Захворванні дыхальнай сістэмы

Бовбель, И. Э. Профилактика и лечение острых респираторных инфекций у детей в амбулаторных условиях: учебно-методическое пособие: [для студентов] / И. Э. Бовбель, В. Ю. Малюгин; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра детских болезней. — 2-е изд., дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 47 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-498-8.

Жерносек, В. Ф. Острые пневмонии у детей : (лекция) / Жерносек В. Ф.; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования. — Минск: Альвенто, 2011. — 29 с. — 1000 экз.

Маслова, Л. . Аллергический ринит: учебно-методическое пособие / Л. В. Маслова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования, Кафедра аллергологии и профпатологии. — Минск: Альвенто, 2011. — 34 с. — 1000 экз.

Захворванні стрававальнай сістэмы

Актуальные вопросы гепатологии = Current issues of hepatology: экспериментальная гепатология (experimental hepatology), терапевтическая гепатология (therapeutic hepatology), хирургическая гепатология (surgical hepatology): [сборник материалов симпозиума], Брест, 29–30 сентября 2011 / [редколлегия: В. М. Цыркунов (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 202 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на английском языке. — 200 экз. — ISBN 978-985-496-842-1.

Бармуцкая, А. З. Инструментарий и методики удаления зубов на верхней челюсти: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. З. Бармуцкая, В. Л. Евтухов, Т. Л. Шевела; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра хирургической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 20 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-478-0.

Бовтюк, Н. Я. Острый аппендицит: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. Я. Бовтюк, Н. Е. Николаев, О. В. Попков; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра общей хирургии. — Минск: БГМУ, 2011. — 23 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-499-5.

Борисенко, Л. Г. Диагностика, клинические проявления, принципы лечения «белых» поражений слизистой оболочки полости рта: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Л. Г. Борисенко, О. В. Макарова, О. Н. Пронорович; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 2-я кафедра терапевтической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 40 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-507-7.

Горгун, Ю. В. Диагностика целиакии у взрослых / Ю. В. Горгун. — Минск: Бизнесофсет, 2011. — 199 с. — 66 экз. — ISBN 978-985-693-938-2.

Загорский, С. Э. Заболевания желчевыводящих путей у детей: учебно-методическое пособие: [для студентов] / С. Э. Загорский, Т. Н. Войтович; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 2-я кафедра детских болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 51 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-528-509-1.

Заневский, В. П. Нарушения моторно-эвакуаторной функции кишечника после внутрибрюшных операций: учебно-методическое пособие: [для студентов] / В. П. Заневский, А. Е. Кулагин, И. М. Ровдо; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра анестезиологии и реаниматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 15 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-460-5.

Леус, П. А. Диагностическое значение гомеостаза слюны в клинике терапевтической стоматологии: учебно-методическое пособие: [для студентов] / П. А. Леус; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 2-я кафедра терапевтической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 64 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-528-449-0.

Матуш, Л. И. Диагностика инфекционных заболеваний гепатобилиарной системы и желудочно-кишечного тракта у детей: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Л. И. Матуш, Г. М. Лагир, Н. В. Галькевич; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра детских инфекционных болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 18 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-481-0.

Мохорт, Т. В. Неотложные состояния при сахарном диабете: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Т. В. Мохорт, З. В. Забаровская, А. П. Шепелькевич; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра внутренних болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 20 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-528-516-9.

Наумович, С. А. Эндостальные дентальные имплантанты в челюстно-лицевой ортопедии: учебно-методическое пособие: [для студентов] / С. А. Наумович, В. А. Шаранда, А. Н. Доста; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 19 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-458-2.

Организационные основы стоматологической ортопедической помощи: учебно-методическое пособие: [для студентов / С. А. Наумович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 86 с. — 730 экз. — ISBN 978-985-528-494-0.

Ортопедическое лечение дефектов коронок зубов искусственными коронками: учебно-методическое пособие: [для студентов / С. А. Наумович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии. — 2-е изд., дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 54 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-475-9.

Острый панкреатит: учебно-методическое пособие: [для студентов / С. И. Леонович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, 1-я кафедра хирургических болезней. — Минск: БГМУ, 2011. — 26 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-528-482-7.

Технологии зубного протезирования на дентальных имплантантах: учебно-методическое пособие: [для студентов / С. А. Наумович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии. — Минск: БГМУ, 2011. — 46 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-528-457-5.

Травматические повреждения зубов у детей: учебно-методическое пособие: [для студентов / Т. Н. Терехова и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра стоматологии детского возраста. — Минск: БГМУ, 2011. — 44 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-488-9.

Факультетская терапия: вчера, сегодня, завтра: II Гродненские гастроэнтерологические чтения: материалы республиканской научно-практической конференции, посвященной 50-летию кафедры факультетской терапии УО «Гродненский государственный медицинский университет», 6 октября 2011 г. / [редколлегия: Шишко В. И. (отв. редактор), Водоевич В. П., Якубчик Т. Н.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 193 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-496-854-4.

Холодова, Е. А. Сахарный диабет и вегетативная нервная система / Е. А. Холодова. — Минск: Равноденствие, 2011. — 31 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6736-43-1.

Частная ортодонтия: учебно-методическое пособие: [для студентов / И. В. Токаревич и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортодонтии. — Минск: БГМУ, 2011. — 83 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-528-436-0.

Челюстно-лицевая ортопедия: учебно-методическое пособие: [для студентов / С. А. Наумович и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии. — 2-е изд., дополненное. — Минск: БГМУ, 2011. — 90 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-528-479-7.

Кнігарня № 6 «Мир», г. Магілёў

Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Наталья Батракова. Миг бесконечности. В 2 т. — Минск: Регистр, 2012.
2. Уладзімір Караткевіч. Каласы пад сярпом тваім. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2008.
3. Юрый Бохан, Анастасія Скеп'ян. Побыт феадалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV — сярэдзіне XVII стагоддзя. — Мінск: Беларусь, 2011.
4. Вадим Деружинский. Забытая Беларусь. — Минск: Харвест, 2011.
5. Предыстория белорусов с древнейших времен до XIII века. — Минск: Харвест, 2011.
6. Максім Багдановіч. Выбранае. — Мінск: Харвест, 2011.
7. Залатая кніга казак. — Мінск: Харвест, 2011.
8. Юрий Татаринов. Барбара Радзивилл. — Минск: Регистр, 2012.

"Барбара Радзвіл" — другая з цыкла кніг пра беларускую мінуўшчыну — уключае аднайменны раман, у якім дзеянне ахопліае час ад гадоў вучобы і першага балю Барбары да расстання з каханым Сігізмундам у Геранёнах, і версію легенды пра трагічнае каханне князёўны з роду Радзівілаў да садоўніка — "Сэрца панны Марыі".

9. О. И. Бортник. Иллюстрированный самоучитель работы на компьютере. — Минск: Харвест, 2011.
10. Уголовный кодекс Республики Беларусь. — Минск: Национальный центр правовой информации, 2012.

Кнігі расійскіх выдавецтваў

1. Михаил Булгаков. Мастер и Маргарита. — Москва: АСТ; Астрель, 2011.
2. Джейн Остен. Все шедевры в одном томе. — Москва: АСТ; Астрель, 2010.
3. Р. Злотников. Генерал-адмирал. — Москва: Астрель, 2011.
4. Людмила Улицкая. Зелёный шатёр. — Москва: Астрель, 2012.
5. Татьяна Устинова. Пять шагов по облакам. — Москва: Эксмо, 2011.
6. Борис Акунин. Брусникин. Герой иного времени. — Москва: Астрель, 2012.
7. Л. С. Конева. Мать и дитя. — Москва: АСТ, 2010.
8. Корней Чуковский. Детям. — Москва: АСТ; Астрель, 2010.
9. Екатерина Вильмонт. Девочка с перчиками. — Москва: АСТ; Астрель, 2011.
10. В. П. Шейнов. Женщина плюс мужчина: Познать и покорить. — Москва: АСТ, 2011.

Выстаўкі графікаў

З пэндзлем трэба нарадзіцца

Часопіс сатыры і гумару “Вожык”, які летась адзначыў сваё 70-годдзе, без перабольшвання можна назваць школай беларускай карыкатуры. Сярод тых, хто сатырычным пэндзлем выкрываў недахопы нашага жыцця на яго старонках, — Сяргей Волкаў, якому сёлета споўнілася 70 гадоў.

Вольга НОРЫНА

Выстаўка карыкатур заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, лаўрэата прэмій К. Крапівы і В. Віткі, ілюстратара больш як 300 толькі дзіцячых кніг, аўтара больш як сотні сатырычных плакатаў С. Волкава адкрылася ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь напярэдадні Дня друку.

Парупіўся пра афармленне выстаўкі мастак-карыкатурыст Аляксандр Каршакевіч. На ўрачыстым адкрыцці выступілі намеснік міністра інфармацыі Уладзімір Матусевіч, першы намеснік дырэктара РВУ “Літаратура і Мастацтва” Алесь Бадак, галоўны рэдактар “Вожыка” Юлія Зарэцкая, член прэзідыума Беларускага саюза мастакоў, старшыня творчага аб’яднання “Верасень”, мастацтвазнаўца Ніна Марчанка, жонка мастака Ала Волкава і яго сябар мастак Уладзімір Пашчасцеў. Павіншаваць юбіляра прыйшлі калегі, пісьменнікі-гумарысты, мастакі-карыкатурысты, начальнікі ўпраўленняў культуры Мінскага гар- і аблвыканкама, дырэктары музеяў і інш.

“Стала добрай традыцыяй праводзіць выстаўкі мастакоў і фатографаў у Міністэрстве інфармацыі, — адзначыў Уладзімір Матусевіч. — І сучаснаму чытачу цікавы сёння жанр карыкатуры”. Аналізуючы тэматыку работ Сяргея Анатольевіча, Алесь Бадак прыгадаў, што плеяда мастакоў Волкавых “спыніла імгненні гісторыі з першых крокаў Беларускай рэспублікі да сённяшняга дня”: “Калі праглядзець гэтыя работы, адчуеш настальгічныя ноткі — нават калі тады і не ведаў мастака, запомніў яго малюнкі. На шчасце, многія тэмы перасталі быць актуальнымі, але вартасць работ як мастацкіх твораў не паменшылася. Вы паказваеце душу чалавека праз смех”. (Бацька мастака — Анатоль Валянцінавіч Волкаў — працаваў у 1944 — 1945 гадах у вядомай газеце-плакаце “Раздавім фашысцкую гадзіну”, стаяў ля вытокаў часопіса “Вожык”, дапамагаў стварэнню яго аблічча і супрацоўнічаў з выданнем да апошніх дзён свайго жыцця. Сын дэбютаваў у часопісе ў 1960-м — прыдумаў тэму для карыкатуры.)

Юбіляр высока ацаніў творчую атмасферу часопіса, дзе шануюць працу мастакоў нароўні з працай пісьменнікаў, і прызнаўся: “У карыкатуру проста так прыйсці немагчыма. Можна выдатна адчуваць сябе ў выяўленчым мастацтве, можна добра валодаць навыкамі графічнага. Але пры гэтым абсалютна не валодаць мастацтвам карыкатуры. Упэўнены, карыкатурыстамі не становяцца, а нараджаюцца”.

С. Волкаў “Сваё — заўжды бліжэй да цела, а не сваё — пад снегам белым”.

У чаканні выдаўца

На выстаўцы ў кнігарні “Кніжны салон” мастачка Аксана Аракчэева прэзентавала свае ілюстрацыі да дзіцячых выданняў. Некаторыя з іх убачылі свет, аздобіўшы старонкі казак і вершаў, некаторыя надрукаваныя ў часопісе “Рюкзачок”, але шмат малюнкаў яшчэ чакаюць свайго выдаўца.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Спачатку А. Аракчэева па запрашэнні сяброў наведала пасяджэнне клуба бібліяфілаў у “Кніжным салоне”. Там ад гаспадыні кнігарні Алы Зміёвай і атрымала прапанову наладзіць выстаўку дзіцячай кніжнай графікі. Шмат гадоў яна супрацоўнічае з Ізай Заслонавай, якая піша цудоўныя сучасныя дзіцячыя казкі. Малюнкі да іх упрыгожылі кнігарню.

“Гэта куды больш складана, чым арганізаваць выстаўку жывапісных твораў, — расказвае Аксана. — Трэба не толькі набыць рамкі са шклом, а скампанаваць вялікія і малыя работы, выразаць для іх паспарту. Але мая мэта — данесці да выдаўцоў свае ідэі. Спрабую і дома, і за мяжой. На жаль, на сённяшні дзень маскоўскія выдавецтвы аддаюць перавагу не акварэлі, а камп’ютарнай графіцы.

У сваіх малюнках я ствараю той дзівосны свет, дзе магчыма ўсё! Гэта добра разумеюць хлопчыкі і дзяўчынкі. Галоўнае ў іх — гумар, цяпло, разнастайнасць і рознакаляровасць, каб іх было цікава разглядаць і кожны раз знаходзіць штосьці новае. Вялікую ўвагу надаю дробязям. Калі раблю кніжку, пражываю жыццё яе герояў. А скончыўшы, нават пачынаю сумаваць, як быццам развітваюся з імі назаўсёды!”

Мастачка верыць, што абавязкова знойдуцца людзі, неабыякавыя да таго, каб у дзяцей багата было добрых кніжак. І тады ажывуць аздобленыя ёй гісторыі пра бабулін куфар, чацвёртае вымярэнне, пухіры, свет птушак. А пакуль малюнкі існуюць як самастойныя творы дзіцячай кніжнай графікі.

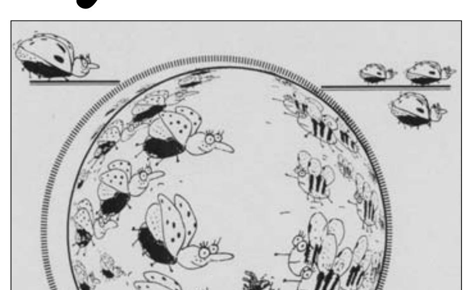

А. Аракчэева “Шалёныя пчолкі”.

Купалавы радкі ў люстэрку ілюстрацыі

Наталля АРХІПЕНКА

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы прадставіў наведвальнікам унікальную магчымасць пазнаёміцца з цудоўнымі працамі знакамітых мастакоў, прысвечанымі жыццю і творчасці народнага паэта Беларусі. У рамках святкавання 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Года кнігі ў музеі арганізавана выстаўка, назву якой даў адзін з самых выбітных вершаў класіка, створаны ў 1912 годзе, — “З кутка жаданняў”. 120 экспанатаў, што ўваходзяць у залаты фонд беларускай кніжнай графікі XX — пачатку XXI стагоддзя і беражліва захоўваюцца ў сценах Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, — толькі частка мастацкай Купаліяны. Гэты скарб налічвае больш як 1000 выдатнейшых твораў у розных жанрах.

Наша знаёмства са спадчынай класіка пачынаецца менавіта з ілюстраваных вокладак. Жыхары Мінска і госці сталіцы з вялікай увагай разглядалі вокладкі зборнікаў Янкі Купалы: “Жалейка” (1908, мастак Якубоўскі), “Сон на кургане”, “Шляхам жыцця”, “Паўлінка”, “Магіла льва”, “Творы 1918 — 1928” і інш., цікавіліся сюжэтнымі кампазіцыямі Барыса Малкіна і Анатоля Тычыны да паэмы “Над ракой Арэсай”, створанымі ў 1930-я гады, пранікаліся настроем палотнаў на тэмы Купалавых радкоў. Графічныя работы, прадстаўленыя на выстаўцы, не толькі адлюстроўвалі сюжэты твораў, але і набліжалі да нас асобу паэта (аўталітаграфія Рыгора Сітніцы “К лепшай долі з вялікай надзеяй”, 1981).

Рознабаковая і шматаблічная спадчына нацыянальнага класіка натхняе ўжо не адно пакаленне беларускіх мастакоў. Янка Раманоўскі, Арлен Кашкурэвіч, Георгій Паплаўскі, Алена Лось, Міхаіл Бельскі, Уладзімір і Міхаіл Басалыгі, Васіль Шаранговіч, Рыгор Сітніца, Віктар і Анатоль Александровічы, Барыс Забораў, Мікалай Селяшчук — творцы, якія, працуючы ў тэхніцы лінагравюры, літаграфіі, афорта, увасобілі ўвесь спектр паэтычна-філасофскага свету вершаў, паэм і п’ес Янкі Купалы. Героі знакамітых твораў класіка ажылі на аркушах паперы дзякуючы таленту мастакоў.

Супрацоўнікі музея спадзяюцца, што і ў наступныя гады творчая скарбонка беларускай графікі будзе папаўняцца творамі майстроў, натхнёных словам Купалы.

Пад вокладкай

Марына ВЕСЯЛУХА

Левина, М. Копилка для мелочи / Мара Левина. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2012. — 240 с.

Не так даўно мы прадстаўлялі чытачам “Кніжнага свету” зборнік жаночай прозы “Песочное время”, і вось — чарговая кніга, аўтар якой — жанчына. Думаю, апавяданні і аповесць Мары Левінай, што склалі гэтае выданне, таксама можна лічыць менавіта жаночай прозай. Аўтарка сама вызначае жанр аднаго з апавяданняў як “лёгкая пародыя на дамскі раман”. А калі ёсць пародыя, значыць, і раман недзе побач.

Чыгрын, С. Па слядах Купалы і Коласа / Сяргей Чыгрын. — Мінск: Кнігазбор, 2012. — 96 с.

Якую вёску, што на Слонімшчыне, Уладзімір Караткевіч назваў самай прыгожай у свеце? Як складвалася сяброўства Янкі Купалы і літаратуразнаўцы Яўгена Хлябцэвіча? Як звязаны жыццёвы і творчы шлях Якуба Коласа са Слонімшчынай? Адказы на гэтыя і многія іншыя пытанні — у літаратурна-краязнаўчых артыкулах знанага даследчыка-рэгіяналіста Сяргея Чыгрына. У новай кнізе аўтар ідзе па слядах Янкі Купалы і Якуба Коласа. Ён прывядзе чытачоў на сваю родную Слонімшчыну, на Беласточчыну, у Варшаву, Казань. А па дарозе пазнаёміць і з тымі людзьмі, што сябравалі з песнярамі, пісалі пра іх жыццё і творчасць.

Мурашкене, В. Я не могу не любить тебя… / Виктория Мурашкене. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2012.— 142 с.

Менш як год таму ў “ЛіМе” быў апублікаваны матэрыял гісторыка Андрэя Блінца з Клецка, прысвечаны лёсу і творчай дзейнасці знакамітага опернага спевака, ураджэнца Клеччыны Лявона Мурашкі. Выхаду гэтага артыкула чакаў не толькі аўтар, але і ўдава спевака, спадарыня Вікторыя, якая цяпер жыве ў Вільні… І вось цяпер бачу знаёмы твар на вокладцы. І знаёмае прозвішча, але на літоўскі лад — Мурашкене. Так, лёсу Лявона Мурашкі і яго жонкі ўжо прысвечаны не толькі асобны артыкул, але і цэлая кніга. Гэта кніга цёплых успамінаў жонкі пра мужа. Гісторыя іх кахання, якое доўжылася ўсё жыццё.

Бегунова, А. И. Надежда Дурова / Алла Бегунова. — Москва: Вече, 2011. — 432 с.

Дзякуючы фільму “Гусарская балада” сталі шырока вядомыя некаторыя факты з біяграфіі першай рускай жанчыны-афіцэра Надзеі Дуравай. Але ў фільме паказана толькі частка яе лёсу. Насамрэч яна пражыла доўгае і няпростае жыццё. Каля дзесяці год служыла ў Расійскай імператарскай арміі, была знаёмая з многімі выдатнымі дзеячамі эпохі Аляксандра Першага і з самім імператарам. Пісала, прытым няблага, бо яе літаратурны талент высока ацэньваў нават Аляксандр Пушкін. Кніга Алы Бегуновай заснавана на дакументах і архіўных крыніцах, яна раскрывае перад чытачамі раней невядомыя старонкі жыцця і дзейнасці легендарнай гераіні Айчыннай вайны 1812 года.

Водгукі дасылайце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Кнігі для агляду прадстаўлены магазінам “Кніжны салон”. Тэл. 385-60-89.

Распагоджаныя дні

Прапаную чытачам "ЛіМа" ўрывак з другой часткі аповесці "Чорны вецер". Першая частка гэтага твора пад назвай "Вецер з Чорнага яра" ў 2008 годзе друкавалася ў часопісе "Полымя". Цалкам аповесць увойдзе ў кнігу прозы, якую цяпер рыхтую да друку.

Ад аўтара

Кастрычнік 2004-га. Неспадзяваны госць

На чыгуначны вакзал Людміла Міхайлаўна гэтым ранкам спяшалася, як ніколі раней у сваім жыцці. І не дзіўна. Яна і падумаць не магла, што аднойчы да яе ў Баранавічы па нейкай пільнай справе нечакана прыедзе Анжэлчын свёкар… Ага-а… Вячаслаў Станіслававіч! Дзякуй богу, адразу назваўся, а то ўжо, можа, і не згадала б, якое імя ў яго… Колькі ж гэта гадоў прайшло? Колькі гадоў, як яны з Колем, ейным мужам, ездзілі ў Маскву на Анжэлчына вяселле?! Ды, напэўна, гадоў пятнаццаць будзе ці мо трошкі менш… Дакладна ўжо і не памятае, недзе ў канцы васьмідзясятых тое было… Анжэлка рана замуж выскачыла, яшчэ поўных і дзевятнаццаці ёй тады не споўнілася. Першы курс універсітэцкі заканчвала… Яна зірнула на Глеба, свайго зяця, які ўчора позна вечарам прыехаў да яе з Мінска, каб узяць што з гародніны, і вось цяпер паслухаўся, вёз яе на вакзал, хоць і дамоў хутчэй вяртацца яму трэба, каб якога прагулу не запісалі…

— Дык як ты, Глеб, думаеш, а-а? Чаго гэта ён раптам надумаўся? — запыталася яна ў зяця, а хутчэй сама ў сябе, не знаходзячы ніякага адказу на гэтае пытанне. — Якая такая патрэба ў яго з'явілася? Што магло здарыцца, каб чалавек усё кінуў-рынуў і толькі на адзін дзень да мяне выправіўся? Зараз прыедзе, а вечарам назад у Маскву!

— Не ведаю, Людміла Міхайлаўна. — Глеб уздыхнуў. — Не ведаю… Вы ў мяне пра гэта ўжо трэці раз пытаецеся. Учора пыталіся, сёння, ледзь толькі прачнуўся… З-за яго на фірму трэба званіць, што толькі перад абедам на працы з'яўлюся…

— А ты хацеў бы, каб мы з гэтым чалавекам таксі бралі?.. Ну-ну… Ён жа таксама немалады, а аўтобуса, сам ведаеш, бывае, не дачакацца!.. Ды і не чужы ён, лічы, сваяк наш… Тэлефанаваў жа, калі Анжэлка загінула ў той авіякатастрофе… І паразмаўлялі мы тады, як свае людзі, як сваякі…

Горад ужо прачнуўся. Глеб раз-пораз спыняўся, прапускаючы пешаходаў.

— Нешта ж раней не аб'яўляўся сваяк ваш гэты! — адгукнуўся ён і нарэшце выехаў на прывакзальную плошчу… — Вам трэба спяшацца, — сказаў Людміле Міхайлаўне. — Цягнік можа быць праз хвілін пятнаццаць. Я тут вас буду чакаць…

І калі ўжо яна ішла па пероне, прыкідваючы, дзе можа быць трэці вагон, у якім ехаў Вячаслаў Станіслававіч, як цягнік спыніцца, у думках вярнулася да Глебавых слоў, што прагучалі быццам папрок які, і ўжо як бы і пагаджалася з зяцем: "Ну, а для чаго яму было і аб'яўляцца ў нас?! Ён і сапраўды, можна сказаць, сваяк даволі ўмоўны… — думалася ёй. — Сват яе сястры Галі! Калі Галя яшчэ жыла, тады ён, здаралася, і ім з Колем прывітанні перадаваў, і праз Анжэлку свае паклоны слаў таксама… Анжэлка так і казала: "Вам паклон ад Вячаслава Станіслававіча!" Ну, а цяпер, калі даўно ўжо няма ні сястры, ні Анжэлкі, ні мужа ейнага, што называецца, жыццё развяло, у ім ужо нічога іх не звязвала… Ды і што Вячаслаў Станіслававіч, чалавек, можна сказаць, здалёку! Калі нават з Васілём, шваграм яе, усё абарвалася, як толькі Галі не стала… Эх, Бузяк, Бузяк… — і адразу, варта было ўспомніць мужа сястры, як сэрца ўмомант сцялося… Яна да гэтага часу яму нічога не даравала. — Ды і як дараваць, ці можна забыцца, зямля яму пухам?!"

Людміла Міхайлаўна ажно спынілася… Стаяла, пазіраючы ў бок, адкуль павінен быў прыбыць маскоўскі цягнік, што ішоў на Брэст, і ўспамінала мінулае, такое ўжо даўняе, і разам з тым яшчэ вельмі балючае, нібыта ўсё адбывалася толькі ўчора, што, напэўна, так ужо ніколі і не загоіцца. Васіль тады сам патэлефанаваў ёй, каб сказаць пра гора тое, што няма ўжо Валодзькі, пляменнічка яе, што з Масквы, беднага, у труне прывезлі… І яна тым жа днём, яшчэ й цёмна як след не зрабілася, з мужам і дачкою ўжо была ў Мінску. Дзверы ў кватэру ім тады адчыніў незнаёмы хлопец, як потым аказалася, сын той самай Ірэны Вацлаваўны, якая і адшукала Валодзьку ў маскоўскай трупярні… Ледзь пераступілі парог, адразу кінулася ў вялікі пакой, дзе стаяла труна… Доўга галасіла над пляменнікам, а потым запыталася ў Тацяны, Анжэлчынай сяброўкі, маўляў, а дзе ж Васіль Канстанцінавіч? Трэба ж яму спачувальныя словы сказаць, і яны разам паплачуць, усё лягчэй будзе…

— Ён там, у сваім пакоі, — сказала Тацяна.

І яна пайшла ў той пакой, але мусіла затрымацца каля прачыненых дзвярэй, міжволі адхінуўшыся ад іх… Шваггер і Ірэна Вацлаваўна сядзелі на канапе, і ён усё спрабаваў і спрабаваў навваліцца на яе. Яна адштурхоўвала яго і даволі гучна шаптала:

— Не да часу, Вася… Не даставай мяне! Гэта ўсё не да часу! І ад'едзем мы сёння ж, затрымлівацца не будзем… — І вырывала руку з яго рук, якую ён імкнуўся пацалаваць. — Мне заўтра абавязкова ў Маскве трэба быць! А ты сына хавай… Хавай Валодзьку, Вася… Ніхто не вінаваты ў тым, што здарылася… Бачыў бы ты навальніцу тую! Вецер дрэвы ламаў…

— А ты жыццё мне ломіш!.. Няма ў мяне жыцця без цябе!.. Пахаваю Валодзьку, кватэру прадам і да Анжэлкі ў Маскву пераеду! Да цябе бліжэй буду! Ненавіджу-у! Алфёрава твайго ненавіджу-у-у! — і ён тварам тыкаўся ў яе плячо…

— Пра Маскву і думаць не мажы!.. — яна рэзка адштурхнула яго, паднялася з канапы: — І званкамі сваімі не дапякай! Я сама тэлефанаваць буду, — задумалася, патрапала яго валасы рукою, прамовіла амаль ласкава: — Мы будзем бачыцца, Вася… Будзем… Старое каханне не іржавее… хоць і паедзем мы сёння. Праз дзве гадзіны выклікай таксі!

Людміла Міхайлаўна тады стаяла як укамянелая і ўсё ж знайшла сілы, каб моцна пацягнуць дзверы на сябе, бразнула імі: хай ведаюць, што нехта іх чуў… Вярнулася да труны, але ўжо не галасіла, горка плакала моўчкі, шкадуючы і Валодзьку, і сястру Галю, якая адышла на той свет незадоўга да Валодзькавай смерці… "А ці ж ведала яна, бедная, што яны палюбоўнікі? Так… Любіцца яны і, відаць, даўно… Магла ведаць Галя, дык чаму ж тады мне ані слоўка ніколі не сказала? Чаму не пажалілася?" — і яе ціхі плач пераходзіў у рыданне…

Ірэна Вацлаваўна сапраўды тым вечарам разам з сынам ад'ехала ў Маскву, а Васіль Канстанцінавіч зачыніўся ў сваім пакоі, сказаўшы, што ў яго ўжо аніякіх сіл няма, каб яшчэ і ноч сядзець каля труны. І астатнія ўсе, хто быў тады ў кватэры, развіталіся, нават Таня з мужам пакінула іх да раніцы… Яны з Колем і праседзелі ўсю ноч адны каля Валодзькі… І як жа хацелася ёй пайсці ў пакой да Васіля і выказаць яму ўсё тое, што было ў яе на душы, але стрымала сябе, не пайшла. Нічога не сказала і назаўтра, калі Васіль замест таго, каб хоць на момант які падысці да сынавай труны і, як гэта належыць бацьку, паплакаць, з самай раніцы пачаў тэлефанаваць у Маскву, цікавіцца, ці прыехала ўжо Ірэна Вацлаваўна?

— Не звяртайце на яго ўвагі, вам і так цяжка, — сказала ёй тады Таццянка, якая паспела ўжо прыехаць да іх, праўда, адна, без мужа.

А Людміла Міхайлаўна і сама ўжо ні на што не звяртала ўвагі…Усё зацьміла гэтая страшная бяда: у труне ляжыць такі маладзенькі пляменнік… І толькі тады, калі вярнуліся з могілак, калі памянулі Валодзьку за жалобным сталом і людзі ўсе разышліся, яна ўсё і выказала Васілю, усё, што пра яго цяпер думала…

"Чаго ж гэта я стаю, — раптам спахапілася яна, — ужо цягнік падышоў, хутка спыніцца… Пяты, шосты вагон, а мне трэці патрэбен! Трэба хутчэй рушыць наперад…"

І калі цягнік канчаткова спыніўся, Людміла Міхайлаўна подбегам набліжалася да трэцяга вагона… "Хоць бы не размінуцца, — непакоілася яна. — Вунь ужо людзі пачынаюць сыходзіць". Але трывожылася дарма. Вячаслава Станіслававіча яна пазнала адразу, як толькі ён з'явіўся ў дзвярах вагона. "Схуднеў вельмі, — адзначыла ў думках, — а з твару і не змяніўся! І, увогуле, такі ж, як і раней, імпазантны… Шалік модны, бы ў маладога!" Адышла трошкі ўбок, каб стаяць навідавоку, і ў нейкі момант зразумела, што ён таксама яе пазнаў, заўсміхаўся, а калі падышоў, дык і абняў за плечы, прыгарнуў да сябе…

— Мілая вы мая, Людміла Міхайлаўна, вельмі рады бачыць… Вочы… Вочы, як у Галіны Міхайлаўны… Прыміце ўсе спачуванні, хоць і запозненыя… Душою быў з вамі!

І ўжо калі ехалі ў машыне, калі пазнаёміла яго з Глебам, яшчэ ўсхваляваная, трошкі збянтэжаная і расчырванелая ад сустрэчы, запыталася, пра што вельмі карцела запытацца:

— Вы ўчора па тэлефоне нічога мне не сказалі… І я ўсё думала, думала… Можа, што пра Анжэлку ўсплыло… Пра Вадзіма вашага… Пра сыночка іхняга… Можа, якія падрабязнасці альбо…

Ён адказаў не адразу, адвярнуўся да акна, доўга глядзеў у яго, і яна пашкадавала ўжо, што зачапіла, пэўна, самае балючае для гэтага чалавека, але ж і ёй тое самае баліць, як жа не запытацца?! Але вось ён дакрануўся да яе рукі і працягнуў распачатую ёю гаворку:

— На жаль… На жаль, дарагая Людміла Міхайлаўна, ніякага альбо… Калі б раптам што добрае, вы даўно б ужо ведалі. Я і рэчаў Анжэліных не прывозіў бы!.. А, дарэчы… Вы разабраліся з яе рэчамі? Можа, там цікавае што знайшлі?

— Пра якія гэта рэчы вы кажаце? — не разумеючы яго, запыталася яна і міжволі падумала: "Рэчы Анжэлчыны прывозіў? Куды? Да каго? Можа, яшчэ калі Васіль жывы быў?" І яна не памылілася ў гэтым сваім меркаванні.

— Значыцца, Кацярына Віктараўна з вамі не звязвалася, — зноў не адразу адказаў ён. — А я думаў, я думаў… — зрабіў паўзу. — Дык вы што, не былі на пахаванні Васіля Канстанцінавіча? — у голасе чулася здзіўленне.

І Людміла Міхайлаўна захвалявалася, ажно кроў прыліла да твару, што ж адказаць яму? Як патлумачыць?

— Не… Мы яго не хавалі. Пасварыліся моцна былі. Ён не хацеў мяне бачыць. І я… І я таксама яго. — Нечакана цвёрда прамовіла яна. — Сястра, даруйце, не была з ім шчаслівая.

Людміла Міхайлаўна бачыла праз акно машыны, што яны ўжо праехалі цэнтр. Глеб павярнуў на вуліцу, што цягнулася да гарадской ускраіны. Яшчэ квартал — і пад'едуць да яе дома.

— Я пра многае здагадваўся, але, як кажуць, пра памерлага альбо добрае, альбо нічога… Я прыязджаў у Мінск, калі Васіль Канстанцінавіч з другім інсультам у бальніцы ляжаў… Ён ужо быў ніякі… Думаю, што і не пазнаў мяне, ва ўсялякім выпадку, так здавалася… Пагаварыць не змаглі… А рэчы… Я ўсё там, у кватэры яго пакінуў… Калі ён памёр, Тацяна Віктараўна тэлефанавала мне ў Маскву…

— Пра тое, што ён памёр, і мы ведалі… — глуха адазвалася Людміла Міхайлаўна. — Нэля, дачка мая, жыве ў Мінску, яна неяк і заходзіла, але Васіля не было ўжо тады. Мой муж, Коля, усё хацеў з ім пабачыцца, а я не… Не хацела!

— Мікалай Фёдаравіч яшчэ працуе ці ўжо на заслужаным адпачынку?

— У мінулым годзе пахавала я Колю…

— Даруйце… Спачуваю… Не ведаў. Зусім не ведаў.

— У магазін не трэба? — запытаўся Глеб. — Я адразу паеду ў Мінск. Глядзіце, каб потым самім не хадзіць.

— Не-не, у мяне ўсё настроена і на сняданак, і на абед, — адказала Людміла Міхайлаўна і ўзрадавалася, пабачыўшы веснічкі свайго дома. "Ну нарэшце! Неяк не так гаворка ў машыне пайшла… Пра яго самога нічога не распытала… А ён усё ж змяніўся, у машыне добра разгледзела… І пастарэў, і твар моцна стомлены… Лепш бы пра Васіля не заводзілі ніякай гаворкі! Аказваецца, ён да Васіля прыязджаў… Мог бы тады з Мінска патэлефанаваць і мне, ды чамусьці не патэлефанаваў. А цяпер вось прыехаў… Чаго?!"

І адказ на гэтае сваё пытанне Людміла Міхайлаўна атрымала адразу, як толькі Глеб паехаў у Мінск. Спачатку яна хацела паказаць Вячаславу Станіслававічу свой падворак, але ён адмовіўся ад гэтых агледзін. Толькі дом ухваліў, сказаў, што добра цэглай абкладзены. Са сняданкам таксама папрасіў пачакаць, маўляў, яшчэ не галодны. У прыхожым пакоі зняў куртку, запытаўся, куды можна праходзіць… І, калі сеў на канапу, папрасіў і яе сесці побач.

— Не люблю ніколі нічога адкладваць… Таму адразу патлумачу прычыну свайго прыезду. У мяне кампаньён з'явіўся, пляменнік з Курска. Аднаму кіраваць кампаніяй стала цяжка. Кватэру, дзе жылі Вадзім з Анжэлай, не прадаваў, а вось пляменніка туды пасяліў. Ён і знайшоў усё гэта…

— Што "гэта"? — не зразумела яна.

— Зараз усё пакажу і, вядома ж, аддам вам… Дзеля гэтага я і прыехаў.

Людміла Міхайлаўна глядзела на яго з пачуццём вялікага недаўмення. А ён падняўся з канапы, выйшаў у прыхожы пакой, дзе пакінуў дарожную сумку, і вярнуўся адтуль са звычайнаю папкаю для папер. Зноў сеў на канапу, запытаўся:

— Скажыце мне, дарагая, хто такая Маня Міхайлаўна Праневіч? Я ніколі нічога пра яе не чуў, даведаўся толькі з гэтых папер. Прычым, цікава як… Не Марыя, у нас бухгалтарка ў кампаніі ёсць, Маняша, а бывае, што яе і Маняй завуць… Але па ўсіх дакументах яна — Марыя… А тут і ў копіі пасведчання аб нараджэнні, і ў дагаворы ўкладу, і ў пасведчанні аб праве на спадчыну… Усюды: Маня Міхайлаўна Праневіч… Унясіце яснасць… Каму ўсё гэта трэба перадаць?…

— Я… Я не ведаю… Далібог, не ведаю, пра каго вы кажаце? Пра каго пытаецеся? — прамовіла Людміла Міхайлаўна ў вялікім замяшанні. — Праневіч… Гэта дзявочае прозвішча і маё, і Галіна… Мы абедзве Міхайлаўны… А Маня?.. Сястрычка была ў нас Маня… Маці яе пасля мяне нарадзіла… У 1940 годзе… Але Маня не жыла доўга, у тры месяцы Маня памерла…

Майскіх птушак чарада

Тыдзень таму завяршыўся Адкрыты конкурс маладых выканаўцаў "Убельская ластаўка", які носіць імя класіка беларускай і польскай музыкі Станіслава Манюшкі. Арганізавалі, а дакладней — адрадзілі гэтае, некалі даволі папулярнае, спаборніцтва спевакоў-пачаткоўцаў упраўленне культуры Мінскага аблвыканкама, Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр і Творчы калектыў "Беларуская Капэла".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота Віктара Кавалёва

Перад узлётам

Што гэта было? Вельмі сур'ёзная ў сваёй сутнасці (нягледзячы на вонкавую някідкасць, пэўную камернасць) падзея, у якой ёсць магутны творчы, духоўны патэнцыял, а пры адпаведнай рэгулярнай фінансавай падтрымцы можа быць нават міжнародная перспектыва, бо конкурс паводле свайго статусу — Адкрыты. Дзякуючы энтузіязму людзей мастацтва, неабыякавых да лёсу айчыннага вакальнага выканальніцтва, і мудрай дальнабачнасці спонсара ўдалося зладзіць праект, скіраваны на падтрымку адораных маладых выканаўцаў і на развіццё нацыянальнага вакальнага мастацтва. Гэта значыць, скіраваны ў будучыню.

Менавіта арыентуючыся на будучыню, на штогадовы працяг свайго праекта, арганізатары конкурсу маюць на мэце прымнажэнне духоўнага, інтэлектуальнага і культурнага патэнцыялу моладзі з дапамогай вакальнага мастацтва, яе патрыятычнае выхаванне праз выкананне музычных твораў беларускіх аўтараў; папулярызацыю творчай спадчыны выдатнага беларуска-польскага кампазітара Станіслава Манюшкі; вывучэнне творчага патэнцыялу маладых выканаўцаў, выяўленне на раннім этапе навучання найбольш таленавітых вакалістаў, стымуляванне іх далейшага развіцця ў абраным кірунку дзейнасці; павышэнне выканальніцкага ўзроўню канкурсантаў шляхам прафесійных кансультацый з членамі журы; абмен прафесійным досведам паміж педагогамі музычных навучальных устаноў Беларусі.

Многія добрыя людзі дапамагалі ўдзельнікам конкурсу "станавіцца на крыло". А іх узлётная пляцоўка трымалася, можна сказаць, на трох кітах. Гэта знаны вакальны педагог Адам Мурзіч, які з прыходам на пасаду мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра задумаў наладзіць пад эгідай БДАМТ прафесійнае спаборніцтва для маладых спевакоў, перастварыўшы на новым узроўні ўсебеларускі конкурс "Убельская ластаўка". Гэта кіраўнік "Беларускай Капэлы" Віктар Скорабагатаў, які цягам дваццаці гадоў праз асветніцкія праграмы фестывалю "Адраджэнне беларускай капэлы", выдавецкія праекты, уласную канцэртную і педагагічную дзейнасць шмат зрабіў для вяртання імя і творчасці нашага земляка С. Манюшкі ў культурную свядомасць беларусаў, для прапаганды ў нас, на радзіме вялікага славянскага кампазітара-класіка, перадусім яго вакальнай музыкі з тэкстамі, агучанымі па-беларуску. А трэці "кіт"? Гэта не так даўно прадстаўлены чытачам "ЛіМа" мецэнат Алег Уладзіміраў, які забяспечыў істотную матэрыяльную падтрымку ў правядзенні конкурсу.

Адборачны тур "Убельскай ластаўкі" прайшоў у спецыялізаваных навучальных установах розных рэгіёнаў краіны і сталіцы. Наступныя два ладзіліся ўжо ў сценах музычнага тэатра. Урачысты інтэр'ер артфае, магія вялікай залы! Так што і настрой у маладых спевакоў быў як ніколі ўрачысты, і хваляванне асаблівае, і пачуццё прафесійнай адказнасці шчырае. Паводле конкурсных умоў удзельнікі II тура выконвалі старадаўнюю арыю і беларускую народную песню, а фіналісты — твор С. Манюшкі (песню альбо раманс) і раманс на ўласны выбар (рускага або іншага замежнага аўтара ці кампазітара XX — XXI стст.).

Спаборнікаў ацэньвала каманда высакакласных "суддзяў": тытулаваны артыст, прафесар Віктар Скорабагатаў (старшыня журы); заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, мастацкі кіраўнік БДАМТ Адам Мурзіч; знакамітая салістка гэтага тэатра і педагог Наталля Гайда; дэкан вакальна-харавога факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, прафесар Валерый Аўраменка; зоркі айчыннай опернай сцэны Аксана Волкава і Уладзімір Громаў (дарэчы, абое ў студэнцкія гады сталі адкрыццямі "Убельскай ластаўкі", лаўрэатамі I прэміі).

Акрыленыя галасы

Праслухоўванне завяршылася, вынікі абвясцілі ў той жа дзень. І назаўтра ўдзельнікі конкурсу выправіліся на радзіму Станіслава Манюшкі. Наведалі адзіны ў свеце музей кампазітара, размешчаны на гістарычнай ігуменскай зямлі, ды тое памятнае месца, дзе яшчэ на пачатку Вялікай Айчыннай вайны стаяла колішняя радзінная сядзіба Манюшкаў — Убель. А праз некалькі гадзін у горадзе Чэрвені, у раённым Цэнтры культуры і адпачынку адбылася ўрачыстая імпрэза з уручэннем дыпломаў і каштоўных прызоў ды заключны гала-канцэртам. Ладзілася яна напярэдадні дня нараджэння С. Манюшкі (5.05.1819 — 4.06.1872). Зусім лагічна, што В. Скорабагатаў перш чым распачаць цырымонію ўзнагароджвання пераможцаў нагадаў некалькі фактаў з біяграфіі кампазітара і з гісторыі конкурсу, які быў арганізаваны ў межах колішняга фестывалю "Убельская ластаўка", запачаткаванага па ініцыятыве "Беларускай Капэлы" да 180-годдзя слыннага земляка.

Сама назва — крылатая, спеўная і вельмі сімвалічная — паходзіць ад сямейнага падання Манюшкаў, пра што мы пісалі ўжо неаднойчы. Але, мабыць, варта і нагадаць? Дык вось, на сядзібе Убель неўзабаве пасля нараджэння Станіслава адбылося нешта дзіўнае: заляцела ў дом ластаўка і акурат над калыскай немаўляці пачала гняздо ладзіць. Людзі ўбачылі ў гэтым знак ласкі Божай: дзіцяці дадзены асаблівы талент, яму наканаваны паспяховы творчы лёс!

Лаўрэат I прэміі Віктар Гайдукоў.

Каму ж сёлета з нашых студэнтаў і навучэнцаў пашчасціла на сімвалічную ўвагу празорлівай майскай птушкі?

Дыпламантамі конкурсу сталі Ілья Белякоў (Магілёўскі дзяржаўны музычны каледж імя М. А. Рымскага-Корсакава), Святлана Русак (Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі), Алеся Шкатула (Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў).

А вось і лаўрэаты: III прэмію атрымалі Дзмітрый Мулярчык (Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі) ды Крысціна Нікалаева (Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі); II прэмію — Дар'я Валожына (Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў), Андрэй Мацюшонак (Маладзечанскі дзяржаўны музычны каледж імя М. К. Агінскага) ды Дзмітрый Янчанка (Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі); I прэміяй узнагароджаныя Віктар Гайдукоў (Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі) ды Вольга Маліноўская (Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі).

Вызначыліся пераможцы ў такіх важных конкурсных намінацыях, як "Найлепшае выкананне беларускай песні" — Аляксей Яравенка (Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў) і "Найлепшае выкананне твора Станіслава Манюшкі" — Андрэй Мацюшонак.

Дыпломамі за найлепшы акампанемент журы ўзнагародзіла канцэртмайстраў Лілію Грыневіч і Таццяну Лойшу.

Канцэртная праграма, якую вяла маладая салістка БДАМТ Ганна Бяляева, уразіла палітрай мужчынскіх галасоў — і новых, і добра знаёмых (поруч з лаўрэатамі "Убельскай ластаўкі-2012" выступілі прызнаныя, вядомыя далёка за межамі Беларусі, майстры музычнай сцэны і вакальнага мастацтва). Першым нумарам была знакамітая Манюшкава "Праснічка" (вершы Яна Чачота) у тэнаравай версіі. Выкананне Андрэя Мацюшонка ў ансамблі з канцэртмайстрам Веранікай Жданюк кранала адчуваннем стылю, свежым, роўным, напоўненым гучаннем голасу. Яшчэ адзін прыгожы і моцны тэнар з лірыка-драматычным адценнем раскрыўся ў беларускай народнай песні "Ой, рана на Івана": спяваў Дзмітрый Янчанка (канцэртмайстар Ірына Падамацька). Незвычайным тэмбрам, у якім можна вызначыць рэдкасныя фарбы контр-тэнара, уразіў Ілья Белякоў.

Уладальнікі нізкіх галасоў Віктар Гайдукоў, Дзмітрый Мулярчык і Аляксей Яравенка адмыслова ўзбагацілі атмасферу вечара. Прытым А. Яравенка, пакуль не скіраваны на прафесію спевака (вучыцца "на акцёра"), паланіў нават самых патрабавальных спецыялістаў надзвычайнай абаяльнасцю і артыстызмам, інтанацыйнай трапнасцю, стварыўшы на сцэне яскравы жанравы вобраз песні "Ой, ды ў нашым сяле свадзьба будзе" (канцэртмайстар Таццяна Лойша). А В. Гайдукоў выканаў, апроч замоўленага ў праграме раманса П. Чайкоўскага на верш А. Талстога "Сярод шумнога бала" песню І. Лучанка на верш М. Ясеня "Ліст з 45-га" — з прысвячэннем Дню Перамогі (канцэртмайстар Тамара Астапенка). А што ўжо казаць пра нашых оперных майстроў-барытонаў Віктара Скорабагатава ("Дзед і баба" С. Манюшкі на тэкст Ю. Крашэўскага воляю яго таленту пераствораны ў монаспектакль!), Ілью Сільчукова (з якім узрушальным трагізмам пражыў ён баладны расповед С. Манюшкі на верш Я. Чачота "Казак", а затым зачараваў віртуозным бельканта ў "Світанку" Р. Леанкавала!)...

Выразныя беларускія вобразы, афарбаваныя гумарам і лірычныя, раскрываліся ў выступленнях Крысціны Нікалаевай, Дар'і Валожынай, Вольгі Маліноўскай... А шыкоўныя зоркі двух сталічных тэатраў — Аксана Волкава і Наталля Гайда — паказалі найвышэйшы клас прафесіяналізму ды акцёрскага майстэрства як у творах С. Манюшкі, так і ў заходнееўрапейскай класіцы.

Галубы, шпак ды... бусел

Перад выездам з Мінска ў Чэрвень нас праводзілі галубы. Ля музея Манюшкі сустракаў шпак. Ластавак мы там не заўважылі: магчыма, усе зляцеліся ў той дзень да вокнаў раённага Цэнтра культуры. Затое па дарозе дадому, на мурожным лузе ля старога Ігуменскага тракта, убачылі вялікага паважнага бусла. Ён стаяў у траве, нібыта паглядаў на сонца, якое ўжо спускалася на спачын. Таксама птушка сімвалічная! Магчыма, бусел прынясе ў наш край новыя таленты, якія атуляць сваімі крыламі спеўная ластаўка, і час адкрые нам іх імёны... Зрэшты, гэта будзе яшчэ не хутка, як, дарэчы, не так і хутка, гадоў праз дзесяць, вызначыцца творчы шлях пераможцаў сёлетняга конкурсу.

Ён паспяхова завяршыўся, і цяпер можна паглыбіцца ў сутнасць падзеі, памеркаваць і паспрачацца, што ўдалося, а што не, зрабіць высновы на будучыню. Адно бясспрэчна: "Убельская ластаўка" павінна прыляталь да нас кожную вясну.

ART-пацеркі

Лана ІВАНОВА,
фота Кастуся Дробава

Рэпетыцыі спектакля "Лістапад. Андэрсен" паводле п'есы Алены Паповай распачаліся ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Аўтар ідэі і рэжысёр-пастаноўшчык новага твора — Мікалай Пінігін. Паводле яго задумы, гэта будзе спектакль для рэалізацыі майстэрства сталага пакалення акцёраў, праз чыіх герояў — бабулек і дзядуль, апавядальнікаў нібыта знаёмых казак, будзе адмысловым чынам адрасавана важнае жыццёвае пасланне дзецям. Над сцэнаграфіяй працуе Барыс Герлаван, мастак па касцюмах — Алена Ігруша, кампазітар — Андрэй Зубрыч, балетмайстар — Наталля Карчэўская. У ролях — Генадзь Аўсяннікаў, Генадзь Гарбук, Арнольд Памазан, Галіна Арлова, Марыя Захарэвіч, Георгій Маляўскі, Зінаіда Зубкова, Тамара Нікалаева... Словам, усё "зорнае" пакаленне купалаўцаў.

Барытон саліста НАВТ оперы і балета Беларусі Ільі Сільчукова настолькі ўразіў журы І Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя Мусліма Магамаева, што строгія суддзі (Тамара Сіняўская, Алена Абразцова, Тамара Гвердцытэлі, Юрый Башмет, Мішэль Легран ды інш.) аддалі нашаму спеваку лаўры пераможцы. Было гэта два гады таму ў Маскве. А сёлета ў Гомелі, у Белай гасцёўні палаца Румянцавых і Паскевічаў, ладзіцца праграма, прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння Мусліма Магамаева, незабыўнага ўлюбёнца мільёнаў слухачоў. Перад гасцямі гомельскага "Музычнага салона" выступіць паспяховы беларускі спявак, лаўрэат многіх міжнародных конкурсаў І. Сільчукоў. Прагучаць папулярныя вакальныя творы з рэпертуару М. Магамаева. Канцэрт плануецца на 30 мая.

Жывапіс і графіку Анатоля Пашкевіча прадстаўляе выстаўка "Слухаючы прыроду ў фарбах цішыні", што адкрылася ўчора ў Гарадской галерэі твораў Л. Шчамялёва. Прыхільнік пленэрнага мастацтва, А. Пашкевіч атрымаў магутны зарад творчага натхнення яшчэ ў юначыя гады, на сваёй радзіме ў маляўнічым латвійскім мястэчку Дагда, дзе праводзіў заняткі вядомы жывапісец, прафесар Эдуард Калныньш. Скончыўшы Маскоўскі народны ўніверсітэт мастацтваў, А. Пашкевіч амаль тры дзясяткі гадоў працаваў афармiцелем на розных аб'ектах у Латвіі, Беларусі, Украіны. Цяпер ён жыве ў Мінску і захоплена займаецца творчай справай. У галерэі экспануецца каля 40 работ 78-гадовага мастака: пейзажы, нацюрморты, створаныя ў розны час. Як адзначае мастацтвазнаўца Марыя Міхайлава, прыдуманыя сюжэты яго карцін здаюцца зусім рэальнымі, нават натуралістычнымі, а простыя вясковыя матывы ператвараюцца ў таямнічыя і казачныя гісторыі, пачутыя мастаком ад самой прыроды. Наведаць выстаўку можна да канца месяца.

Соты паказ спектакля "Утаймаванне свавольніцы" паводле неўміручай камедыі У. Шэкспіра адбудзецца 18 мая ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага. Мноства сцэнічных і экранных варыянтаў гэтай папулярнай камедыі з'явілася за сотні гадоў яе існавання. Горкаўцы прапануюць свой: "драматычны твор у жанры мюзікла". Яго прэм'ера адбылася ў лістападзе 2006-га, але цікавасць публікі да вясёлай і дасціпнай гісторыі "ўтаймавання" дагэтуль не згасае. Можа, прычына ў трактоўцы рэжысёра Валянціны Ераньковай, кампазітара Аляксея Ераньковa ды іх суаўтараў па спектаклі? Ці ў яскравым акцёрскім ансамблі, дзе занятыя Сяргей Чакярэс, Вераніка Пляшкевіч, Сяргей Жбанкоў, Юлія Кадушкевіч, Андрэй Захарэвіч, Аляксандр Суцкавер ды іншыя выканаўцы? А можа, — у самім Шэкспіры?

Фрыдрых МОДАЛЬ

Прапануем увазе чытача працяг тэатральных нататак Фрыдрыха Модаля, першы раздзел якіх надрукаваны ў нумары за 27 красавіка.

Аддзел мастацтваў «ЛіМа»

Сучасная казка

Маналог пра статыстыку, тэатр і правае паўшар'е

Знячэўку падаў голас мой камп'ютар: па сусветным павуцінні прыляцела нейкая інфа. Аказалася — ліст ад майго сына.

"Нядаўна ты спытаў: "Чаму ты, такі адукаваны, развіты, інтэлігентны чалавек, рэдка бываеш у тэатры?"

Мне не схацелася напружвацца, бо хапае гэтага на працы, таму паспрабаваў ухіліцца ад адказу: "Не ведаю, — сказаў я. — Не магу табе растлумачыць. Калі б мне не падабаўся тэатр — я б так і адказаў. Але тэатр мне падабаецца".

Мы высветлілі ў размове, што хутчэй за ўсё мне замінае элементарная лянота кудысьці ісці пасля працы, калі можна пасядзець на канапе перад тэлевізарам ці за камп'ютарам. Абмеркавалі адвечную праблему фізікаў і лірыкаў і шмат чаго яшчэ.

Гутарка атрымалася доўгая, мы не спрачаліся, а быццам намацвалі разам нейкія балючыя кропкі, пашыраючы наша агульнае ўсведамленне гэтага свету. Ты прасіў мяне запісаць размову сваімі словамі, што я цяпер і спрабую зрабіць.

Першы момант: рацыяналістычная тэндэнцыя ў адукацыі, якая нарадзілася ў свеце развітога капіталізму і паволі перавандроўвае ў сістэму адукацыі Расіі і Беларусі. Паводле гэтай сістэмы імкнуцца вучыць чалавека толькі таму, што яму спатрэбіцца ў яго будучай прафесіі, вучыць дыхтоўна і старанна, каб з яго атрымаўся класны спецыяліст. Астатняму не вучаць, бо гэта — лішнія выдаткі. Людзі, такім чынам, выхоўваюцца робатамі вялікага механізму, без шырыні ведаў. Я прыгадаў вычытаную дзесьці думку, што колькасць ведаў, якімі валодае чалавецтва, расце экспанентна.

Паводле падлікаў навукоўцаў, з пачатку нашай эры для падваення колькасці ведаў спатрэбілася 1750 гадоў, другое падваенне адбылося ў 1900 годзе, а трэцяе — да 1950 года, г.зн. ужо цягам 50 гадоў, пры росце аб'ёму інфармацыі за гэтыя паўстагоддзя ў 8 — 10 разоў. Прычым гэтая тэндэнцыя ўсё больш узмацняецца, бо аб'ём ведаў у свеце да канца XX стагоддзя ўзрос ўдвая, а аб'ём інфармацыі павялічыўся ўжо больш як у 30 разоў. Гэта з'ява атрымала назву "інфармацыйны выбух".

Такім чынам, калі раней магчыма было існаванне людзей усёабдымнай адукацыі, такіх, як Ламаносаў, да Вінчы і іншыя, дык у наш час пры цяперашніх спосабах засваення інфармацыі і магчымасцях чалавечага мозгу адзін чалавек ужо не здолеў бы авалодаць нават малой крыхай усіх назапашаных чалавецтвам ведаў. Праз гэта ўсё больш узрастае спецыялізацыя навук, бо калі раней адзін чалавек мог бесперашкодна вывучыць **усю** фізіку, дык цяпер на гэта не хопіць жыцця. Больш за тое, хуткасць з'яўлення новых дадзеных нават у маленькім спецыялізаваным сектары навукі ўжо такая, што чалавек не здольны ўвесь час за гэтым сачыць. Гэта або тупік, або перадпачатак нейкай якаснай змены чалавека, цывілізацыі ці шляхоў яе развіцця.

Другі момант — роля мастацтва ў наш час. Ці ёсць тэндэнцыя сыходу чалавецтва ад мастацтва ў бок рацыянальнасці? Мастацтва ў прынцыпе не нясе і **не павінна** несці функцыю паведамлення чалавеку новай інфармацыі. Мастацтва ўздзейнічае на ўтварэнне эмоцый чалавека, абуджае адчуванне смеху, жаху, болю і спагады. Можа быць, таму чалавецтву і не пагражаюць ніякія тупікі экспаненцыяльнага росту?

А наколькі трэба гэта сучаснаму чалавеку і чалавеку будучыні? Як спалучаецца ўсёўзрастаючая рацыянальнасць гэтага свету з мастацтвам, якое цяжка ацаніць, немагчыма вымераць? І наогул, што такое "добра" і што такое "дрэнна"? Чалавек, не дасведчаны ў мастацтве, — гэта норма? Проста добры спецыяліст, майстар сваёй справы (скажам, механізатар), які заўсёды працуе выдатна, высакаякасна, але які бавіць свой вольны час не ў оперы і ў дыскусіях пра сучасны жывапіс, а з бутэлькай самагонкі ды ў бойках у сельскім клубе — як гэта ацаніць? І хто мае права тут ставіць нейкія адзнакі?

Чалавечая асоба заўсёды ў чымсьці і "фізік", і "лірык". У кожным ёсць рацыё і эмоцыё. Толькі ў розных прапорцыях. Менавіта за гэта адказваюць два розныя паўшар'і галаўнога мозгу.

Левае паўшар'е апрацоўвае вербальную інфармацыю: адказвае за вашы моўныя здольнасці, кантралюе гаворку, а таксама здольнасці да чытання і пісьма, запамінае факты, імёны, даты і іх арфаграфію.

Левае паўшар'е адказвае за логіку і аналіз. Менавіта яно аналізуе ўсе факты, распазнае лік і матэматычныя знакі.

Інфармацыя апрацоўваецца левым паўшар'ем паслядоўна, па этапах.

Правае паўшар'е апрацоўвае невербальную інфармацыю: спецыялізуецца на апрацоўцы інфармацыі, якая выяўляецца не ў словах, а ў знаках і відарысах, дае нам магчымасць марыць і фантазіраваць, адказвае за здольнасці да музыкі ды выяўленчага мастацтва. З дапамогай правага паўшар'я мы можам складаць розныя гісторыі.

Правае паўшар'е можа аднachасова апрацоўваць шмат разнастайнай інфармацыі. Яно здатнае разглядаць праблему ў цэлым, не ўжываючы аналізу.

Так гістарычна здарылася, што цягам доўгага часу правае паўшар'е галаўнога мозгу выступала ў ролі "выгнанніка" і падвяргалася ўсялякаму трэціраванню. Навукоўцы называлі яго "дармаедам", а хірургі — пры неабходнасці — без ваганняў выдалялі (відаць, лічылі яго гэткім жа бескарысным, як і апендыкс).

Затым непавага да правага паўшар'я была перанесеная і на асацыяваныя з ім функцыі: "Мы жывём у грамадстве, у якім больш шануецца лагічнае мысленне, а людзі з дамінаваннем левага паўшар'я дамагаюцца большага поспеху. Дзіця з дамінуючым левым паўшар'ем, паспяхова выконваючы арыфметычныя дзеянні, рупліва рыхтуючы ўрокі і адрозніваючыся стараннасцю, атрымлівае ў школе выдатныя адзнакі. А дзіця з дамінантным правым паўшар'ем, схільнае марыць, гледзячы на аблокі, ці складаць розныя гісторыі замест таго каб вучыць урокі, лічыцца дрэнным вучнем, бо яго імкненні не заахвочваюцца нашым грамадствам" (М. Здэнек).

У наш час, аднак, сітуацыя карэнным чынам змянілася і пасля перыяду зняважлівага стаўлення да правага паўшар'я прыйшоў перыяд яго поўнай рэабілітацыі і ўсялякай ухвалы. Раптам усе ўцямілі, што паўнавартасная праца правага паўшар'я надзвычай важная для станаўлення і развіцця творчай асобы. Паступова сфарміравалася ўяўленне пра важнасць правапаўшарных функцый і ў такой, здавалася б, адмыслова левапаўшарнай сферы дзейнасці, як заняткі матэматыкай.

Калі большасць простых смяротных сапраўды думае з дапамогай слоў, дык для навукоўцаў гэта не заўсёды характэрна. Большасць выдатных матэматыкаў нашага часу думала зрокавымі, радзей — рухальнымі выявамі.

Гэтаксама працаваў Альберт Эйнштэйн. Ён і знакаміты фізік Нільс Бор з вялікім адставаннем ад сярэдняй нормы авалодалі ў дзяцінстве вуснай, а затым і пісьмовай мовай. Гэта спрыяла большаму развіццю правага паўшар'я, стварэнню адмысловых сістэм унутранай гаворкі, пасля скарыстаных падчас творчай дзейнасці, цалкам абароненай ад умяшання скептычна наладжанага левага суседа з яго слоўным мысленнем і логікай традыцыйнага разумнага сэнсу, што ўрэшце і зрабіла іх вялікімі вучонымі.

Каб творча асэнсаваць праблему, неабходная інтуіцыя, а гэта — найважная функцыя правага паўшар'я. Правае паўшар'е — сфера несвядомага.

Калі адно паўшар'е не працуе, чалавек, вядома, жыве і штосьці робіць у сваім жыцці, але я лічу, што такі чалавек усё адно знаходзіцца ў "выключаным" стане. Нават калі ён дзівіць нас сваёй логікай ці перамнажэннем у розуме шматзначных лічбаў, — гэта нічога не значыць. Гэта функцыі левага паўшар'я, і гэта можа зрабіць камп'ютар, г.зн. жалязяка. "Выключаны" чалавек з адным левым паўшар'ем — гэта біякамп'ютар, але яшчэ не Чалавек.

Чалавек з адным правым паўшар'ем — гэта каласальнае ўяўленне і фантазія, але немагчымасць скласці два і два. Гэта "не ўключаны" чалавек.

Паміж гэтымі крайнасцямі, зразумела, існуе безліч адценняў, але трэба разумець, што калі адно з паўшар'яў працуе істотна горш, г.зн. яго "ёмістасць" малая, то і прыбор не ўключыцца.

Калі ж развіццё абодвух паўшар'яў чалавека гарманічнае — ён "уключаецца". І гэта якасная, а не колькасная розніца. Гэта чалавек, здольны цалкам рэалізаваць свой патэнцыял, ён выдатны, ён геній і творца, і менавіта такім я бачу чалавека будучыні і такою бачу тэндэнцыю развіцця чалавецтва, і ў гэтых варунках мастацтва ніколі не страціць свайго асаблівага значэння, бо звяртаецца ў першую чаргу да правага паўшар'я, стымулюе яго і развівае, як заняткі спортам — нашы фізічныя магчымасці. Чалавеку будучыні гэта неабходна, як паветра".

— У гэтых варунках мастацтва ніколі не страціць свайго асаблівага значэння, бо звяртаецца ў першую чаргу да правага паўшар'я, стымулюе яго і развівае, як заняткі спортам, — паўтарыў я даволі гучна, магчыма, для таго, каб пачула Мельпамена, і дадаў: матэматыкі разумеюць гэта, але ў тэатр чамусьці не надта спяшаюцца.

Чаго ніхто раней не бачыў

Арцём КУМЕЛЬСКІХ,
фота Кастуся Дробава

Будынкі, якія праектаваў наш зямляк Іосіф Лангбард (1882 — 1951), упрыгожваюць гарадскія ландшафты Мінска, Магілёва, Санкт-Пецярбурга, Кіева... Аднак гэты таленавіты дойлід, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, прафесар, які ўвекапомніў сваё імя ў абліччах такіх адметнасцей беларускай сталіцы, як Дом урада, Цэнтральны дом афіцэраў, Вялікі тэатр оперы і балета, галоўны корпус Нацыянальнай акадэміі навук, для большасці з нас застаецца асобай малавядомай. Чаму?

З 1935 года І. Лангбард жыў у Ленінградзе, куды быў запрошаны выкладаць у Інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры Усерасійскай акадэміі мастацтваў, на кафедры архітэктурнага праектавання. (Між іншым, праз чатыры гады за ўнёсак у развіццё архітэктуры яму без абароны дысертацыі надалі вучоную ступень доктара архітэктуры). Але стасункі з Беларуссю не страціў нават падчас вайны. У лютым 1942-га разам з іншымі педагогамі ды студэнтамі ён быў эвакуіраваны з блакаднага Ленінграда па легендарнай "дарозе жыцця" і апынуўся пад Яраслаўлем, у колішнім уладанні рускага класіка М. Някрасава "Карабіха". А ўлетку аднавіў сувязь з праўленнем Саюза архітэктараў БССР і прычыніўся да яго спраў. У верасні 1944 г. знанага дойліда прызначылі творчым кіраўніком архітэктурна-планіровачнай майстэрні Упраўлення па справах архітэктуры пры СНК БССР... Пасля смерці І. Лангбарда яго жонка Вольга Гаўрылаўна звярнулася ў Саюз архітэктараў БССР і папрасіла дапамагчы вырашыць праблему захавання яго найбагацейшага творчага архіва. На яе просьбу нават не адгукнуліся, і ў 1967 г., не дачакаўшыся адказу, В. Лангбард перадала архіў у Музей гісторыі Ленінграда. У 2007 г. супрацоўнікі Дзяржаўнага музея гісторыі Санкт-Пецярбурга выдалі каталог гэтага найцікавага збору і наладзілі адпаведную выстаўку.

І вось ужо на працягу месяца мы адкрываем для сябе "невядомага" Лангбарда. Рэдкасныя матэрыялы з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва навукова-тэхнічнай дакументацыі, Камітэта архітэктуры і горадабудаўніцтва Мінгарвыканкама, ДМГ Санкт-Пецярбурга дэманструюцца на выстаўцы, прысвечанай 130-годдзю выдатнага дойліда, разгорнутай у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. А ўнікальныя экспанаты, якіх у нас не бачылі нават спецыялісты, прывезлі піцерскія інтэлігенты — Святлана Сяргееўна і Канстанцін Юр'евіч Сакаловы, родзічы жонкі І. Лангбарда. З іх сямейнай калекцыі — адметныя асабістыя рэчы і станковыя графічныя ды жывапісныя работы Іосіфа Рыгоравіча, які, аказваецца, любіў маляваць. Тут і чарада "Архітэктурных фантазій", выкананых на кардоне акварэльнымі фарбамі ды тушшу, падобных да эскізаў дэкарацый з пастановак гістарычных драм. І мініяцюрны лакавы партрэт прыгажуні жонкі ды "Букет руж. Падарунак да дня нараджэння Вольгі Лангбард". І самаробная дзіцячая кніжка "Дритятя" з вершамі "для Ланачкі Захаравай" (С. Сакаловай). І самыя розныя малюнкі акварэллю, алоўкам, гуашшу: "Вясна прыйшла", "Стары цвінтар", "Восеньская ноч", "У старым парку", "Ноч. Месяц", "Манастырскі сад", "Вецер", "Перайманне Урубеля. Птушка Фенікс"...

Акварэльны "Малюнак з грыфонам" (копія фрагмента гравюры Дж. Б. Веранезе).

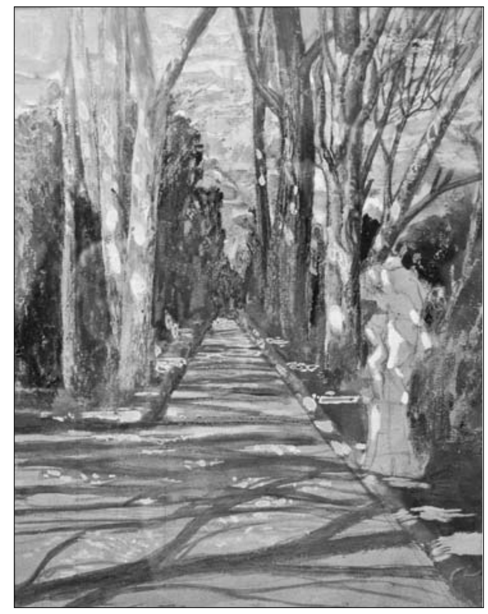

Пейзаж "Прысада ў парку".

А побач — мудрыя "думкі ўголас": варыянты многіх архітэктурных задум, у тым ліку — праект залы пасяджэнняў АН БССР, перспектыва галоўнага фасада будынка Акадэміі навук, наватарскі Дом Саветаў у Бранску. Сенсацыя — выкананыя ў чырвоным колеры не толькі інтэр'ер глядзельнай залы, але і фае, і нават фасад нашага тэатра оперы і балета. План-праект грандыёзнага музея-помніка Вялікай Айчыннай вайне ў Мінску, задуманы ў 1942-м...

Невыпадкова адзін з нашых старэйшых архітэктараў Вальмен Аладаў, аглядаючы выстаўку, захоплена паўтарыў крылатае выслоўе: "Архітэктура — маці ўсіх мастацтваў!"

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ,
Мінск — Кіеў — Мінск,
фота аўтара

Караткевіч і Украіна: новыя знаходкі

У біяграфіі Уладзіміра Караткевіча дагэтуль багата белых плям. Адна з іх, безумоўна, датычыць украінскага перыяду яго жыцця. Вандроўка ў Кіеў, сустрэчы і інтэрв'ю са знаёмымі Уладзіміра Сямёнавіча сталі спробай калі не ліквідаваць гэтую пляму, дык істотна зменшыць яе памеры.

Тлумачэнні для пачатку

Падарожжа ў Кіеў стала збегам шэрагу абставін. Шукаючы звесткі пра муз Караткевіча, напісаў ліст у Інстытут філалогіі Кіеўскага ўніверсітэта (колішні філфак). Было спадзяванне, што гэта ўстанова па прыкладзе некаторых факультэтаў нашага БДУ выдавала поўныя спісы выпускнікоў. Гэта магло дапамагчы ў высвятленні прататыпаў герояў Караткевіча.

Праз пэўны час прыйшоў доўгачаканы ліст. Як высветлілася, зварот перадалі Надзеі Старавойтавай, супрацоўніцы Цэнтра беларускай мовы і культуры пры Інстытуце філалогіі, па шчаслівым супадзенні вялікай прыхільніцы творчасці Караткевіча. Выпускніца нашага філфака, Надзея абараніла кандыдацкую дысертацыю па тэме "Беларуская перакладная аповесць эпохі Адраджэння: тэксталогія і стыль перакладу", працавала ў Нацыянальным інстытуце адукацыі і Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце. У 2010 годзе прайшла конкурс на вакансію выкладчыка цэнтра і пераехала ва Украіну.

Як адказала мне Н. Старавойтава, выданне, якое мяне цікавіла, ва Украіне адсутнічае. Падчас ліставання высветлілася, што ў Кіеве дагэтуль жывуць людзі, якія асабіста ведалі Уладзіміра Сямёнавіча. У выніку было вырашана запісаць іх успаміны. Наша ідэя была рэалізаваная ў выглядзе вечарыны ўспамінаў, што адбылася пры ўдзеле студэнтаў-беларусістаў у Цэнтры беларускай мовы і культуры на пачатку вясны гэтага года. Занатаваныя ўспаміны перад вамі.

«Ты мне як брат»

Рыгор Піўтарак, доктар філалагічных навук, прафесар, акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Украіны, пазнаёміўся з Караткевічам… у Мінску. У 1962 годзе маладога аспіранта, які закончыў першы год навучання з трох, накіравалі ў нашу сталіцу. Справа ў тым, што Піўтарак пісаў дысертацыю па беларусістыцы. Вестка пра прыезд аспіранта-ўкраінца хутка распаўсюдзілася сярод беларускамоўнай інтэлігенцыі. Паколькі сфера ўжывання беларускай мовы з'яўлялася надзвычай вузкай, на Піўтарака, паводле яго слоў, прыходзілі і глядзелі як на дзіва ў заапарку, як на апошняга з магікан. Аднойчы ў інтэрнацкі пакой завітаў незнаёмы хлопец. Вельмі непасрэдны, ён адразу звярнуўся да Піўтарака на "ты":

— Ты з Кіева?

— Так.

— А я Уладзімір Караткевіч. Як добра, што ты прыехаў з Кіева. Ты мне як брат.

У далейшым Караткевіч і Піўтарак бачыліся, але не шмат. На аспіранта звалілася шмат працы: у прыватнасці, акрамя напісання дысертацыі давялося здаваць іспыты па беларускай мове. Уладзімір неаднаразова запрашаў свайго знаёмага ў падарожжы. Але Піўтарак толькі аднойчы скарыстаўся такой магчымасцю. У 1963 годзе разам з Сяргеем Панізнікам, Паўлам Кавалёвым, Антанінай Лысенкай і некаторымі супрацоўнікамі Інстытутаў літаратуры і мовы наведалі купалаўскую Вязынку. Пасля вяртання Піўтарака ў Кіеў кантактавалі праз лісты (на жаль, паводле слоў Рыгора Пятровіча, яны не захаваліся), перыядычна бачыліся на канферэнцыях у Мінску.

Корпус Кіеўскага ўніверсітэта, чытальную залу якога часта наведваў У. Караткевіч.

Піўтарак згадваў пра Караткевіча як пра высокаадукаванага, талерантнага, вельмі тэмпераментнага чалавека, які лёгка запальваўся ў спрэчках. Сябры казалі яму, што Уладзімір мог размаўляць паўкраінску. Праўда, сам Рыгор Пятровіч сваёй роднай мовы з яго вуснаў не чуў. Цікава, што Караткевіч прапанаваў Піўтараку перакласці на ўкраінскую мову "Каласы пад сярпом тваім". Але ў даследчыка былі пэўныя праблемы з савецкімі кампетэнтнымі органамі, таму гэтая ідэя не ажыццявілася.

Прадаўжальнік традыцый казацтва

Украінскі пісьменнік Пётр Засэнка паступіў на філалагічны факультэт Кіеўскага ўніверсітэта ў 1954 годзе (акурат тады, калі Караткевіч яго закончыў). Пазнаёміліся яны на пасяджэннях студэнцкай літаратурнай студыі "СІЧ" (пра назву крыху далей), якую ўзначальваў аспірант Юрый Муштэтык. Аўтарытэт кіраўніка трымаўся на той акалічнасці, што ў студэнцкія гады ён напісаў і выдаў гістарычны раман (у далейшым Ю. Муштэтык стаў адным з самых вядомых украінскіх творцаў, у 2009 годзе яму было прысвоена званне Героя Украіны). Пасяджэнні адбываліся адзін раз на два тыдні. Паводле слоў Засэнкі, Уладзімір наведваў іх ужо пасля заканчэння навучання. Цікава расшыфроўвалася назва студыі. Зразумела, гаворка ішла пра часы казацкай вольнасці і запарожскую сеч (па-ўкраінску – "січ"). Але каб кіраўніцтва ўніверсітэта не магло высунуць абвінавачванні ў нацыяналізме, афіцыйна "СІЧ" расшыфроўвалася як "Студыя імя Чумака" (так звалі камсамольскага паэта, забітага дзянікінцамі ў Кіеве падчас Грамадзянскай вайны). У пачатку 1960-х гадоў Засэнка яшчэ адзін раз бачыўся з Караткевічам: сутыкнуўся з ім на бульвары Шаўчэнкі, калі Уладзімір прыязджаў у Кіеў.

У далейшым украінскі пісьменнік працаваў у выдавецтве "Моладзь", што існавала пры ЦК камсамола Украіны. Па яго ініцыятыве пачала выдавацца анталогія маладой паэзіі савецкіх рэспублік. Сімвалічна, што першы том быў прысвечаны Беларусі. І адкрываўся ён вершамі Караткевіча.

Узгадваюць перакладчыкі

Алэна Лук'янчук, малодшы навуковы супрацоўнік аддзела газетных фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя Вярнадскага, паступіла на філалагічны факультэт Кіеўскага ўніверсітэта на год раней за Караткевіча (хоць закончыла яго толькі ў 1960 годзе). Іх знаёмству паспрыяла тая акалічнасць, што другакурсніца Алэна жыла ў адным пакоі з пяцікурсніцай Адай, стрыечнай сястрой Уладзіміра. Караткевіч перыядычна заходзіў да іх у госці, чытаў на памяць вершы Купалы і Коласа. У наступным годзе Алэна пераехала ў іншы інтэрнат (з вуліцы Асветы на Уладзімірскую), таму яны бачыліся толькі ва ўніверсітэцкіх калідорах.

Паводле слоў Лук'янчук, у далейшым яны страцілі сувязі. Наступная сустрэча, якая, зрэшты, мела завочны характар, адбылася ў 1970-я гады. Алэна зайшла ў кнігарню і ўбачыла кнігу Караткевіча "Блакіт і золата дня". Адзначу, што гэтае выданне з'яўлялася першай празаічнай кнігай Караткевіча і выйшла ў 1961 годзе. Або яно трапіла ва Украіну праз гады, або пані Лук'янчук памылілася ў часе. Алэна пераклала гэту кнігу для выдавецтва "Моладзь". Цяжкасцей з разуменнем у яе не ўзнікла, бо беларуская мова падалася ёй падобнай да палескай гаворкі. Паколькі патрабавалася аўтабіяграфія аўтара, яна знайшла адрас Караткевіча і напісала яму. У 1972 годзе Лук'янчук разам з Карлам Скрыпчанкам пераклала яшчэ адну кнігу Уладзіміра, "Чазенію", куды ўвайшлі аднайменная аповесць і апавяданні.

Дмытро Чэрэднычэнка працаваў у выдавецтве "Моладзь", калі з'явілася ідэя выпускаць вышэйзгаданую анталогію беларускай паэзіі. Яе выданне ажыццяўлялася з вялікімі цяжкасцямі. Калі быў падрыхтаваны набор, у выдавецтва патэлефанавалі з рэспубліканскага ЦК камсамола і загадалі прыбраць паэзію Алеся Разанава. У рэшце рэшт том усё ж такі пабачыў свет без скарачэнняў. Пасля выхаду кнігі ў Кіеў прыехаў Караткевіч. Калі разам з Чэрэднычэнкам і іншымі знаёмымі ён ішоў па вуліцы Багдана Хмяльніцкага, пазнаў дом, дзе жыў. Падчас таго падарожжа творцы ўбачылі каштан, пачалі агучваць вобразы, што прыходзілі ў іх уяўленне, і адразу папярэджвалі іншых, што версія кожнага занятая і выкарыстоўваць яе ў сваіх творах нельга.

У далейшым сустрэчы Чэрэднычэнкі з Караткевічам былі не такія частыя. Адна з іх адбылася падчас сумеснага адпачынку ў Доме творчасці ў Піцундзе.

Паэтэса і перакладчыца Тамара Каламіець, якая паступіла на філфак Кіеўскага ўніверсітэта ў 1952 годзе, убачыла Караткевіча яшчэ студэнтам. Яна запомніла яго хударлявым, з дзіцячым абліччам і выразнымі вачыма. Што ён піша вершы даведалася ўжо пасля заканчэння ВНУ, калі працавала ў часопісе "Дняпро". Ёй даручылі перакладаць верш "Заяц варыць піва", які спадабаўся ўплывам фальклору і народнымі матывамі. Цяпер Тамара Каламіець падрыхтавала анталогію беларускай паэзіі, куды ўключыла каля 90 твораў, напісаных найлепшымі беларускімі паэтамі ў ХХ стагоддзі. Засталася самая "дробязь": знайсці грошы на выданне.

Дзе жыў Караткевіч у Кіеве?

Сумеснымі намаганнямі атрымалася высветліць некалькі надзвычай каштоўных дэталяў. Па-першае, удакладніць кіеўскую геаграфію Караткевіча. Дом, у якім жыў Уладзімір у 1944 годзе адразу пасля вызвалення Кіева (час дзеяння аповесці "Лісце каштанаў"), знаходзіўся там, дзе і ў творы: на сучаснай вуліцы Багдана Хмяльніцкага, 52 (былыя назвы — Фундуклееўская і Леніна). Цяпер у моцна перабудаваным доме знаходзіцца офіс кампаніі "Люфтганза".

Філалагічны факультэт у часы навучання там Караткевіча размяшчаўся ў галоўным будынку Кіеўскага ўніверсітэта (так званым чырвоным корпусе) — вуліца Уладзімірская, 60.

Чытальная зала знаходзілася ў суседнім доме (жоўтым корпусе) — вуліца Уладзімірская, 58. Дарэчы, толькі цяпер робіцца зразумелай фраза з успамінаў Музы Сняжко, аднакурсніцы Караткевіча, пра тое, што Уладзімір часам сыходзіў з пар у бібліятэку. Лагічна: калі паміж будынкамі была адлегласць у дзве хвіліны пешшу, можна было без цяжкасцей сысці на адну пару ў чытальную залу.

Інтэрнат, дзе жыў Караткевіч, знаходзіўся па адрасе вуліца Асветы, 6 (размешчана ў паўднёва-заходняй частцы горада, за чыгуначным вакзалам). Цяпер у будынку Інстытут гістарычнай адукацыі Нацыянальнага педагагічнага ўніверсітэта імя Драгаманава.

Па-другое, з пэўнасцю назваць пратыпа героя аднаго з твораў Караткевіча — аповесці "Лісце каштанаў". Гэта Карл Скрыпчанка, які ў далейшым пераклаў багата твораў пісьменніка на ўкраінскую мову і, паводле выказванняў некаторых гасцей вечарыны, па сутнасці манапалізаваў яго творчасць у сваіх руках (пераклаў "Лісце каштанаў", "Дзікае паляванне караля Стаха", "Чорны замак Альшанскі", сумесна з іншымі — "Чазенію", "Зямлю пад белымі крыламі").

Колькі слоў на развітанне

Здавалася б, вынікі падарожжа можна лічыць нядрэннымі. Але, шчыра прызнацца, мяне не пакідае засмучэнне: успаміны пра Караткевіча трэба было пачынаць запісваць пасля яго смерці, у другой палове 1980-х гадоў ці хаця б у 1990-я, калі ўкраінскія сябры і знаёмыя Уладзіміра Сямёнавіча былі жывыя, здаровыя і поўныя сіл. Фактычна ці не адзіным вядомым мне адваротным прыкладам сталіся згадкі аднакурсніка ў пісьменніка Музы Сняжко і Фларыяна Няўважнага, руплива занатаваныя Галінай Шаблінскай.

Шукаючы сёлета інфармацыю пра Караткевіча, мы неаднойчы сутыкаліся з сітуацыяй, калі нам рэкамендавалі пэўных асоб, што добра ведалі і сябравалі з нашым класікам. Але неўзабаве высвятлялася, што адзін памёр, другі слаба памятае падзеі мінулага, трэці дрэнна сябе адчувае і не мае магчымасці ані сустрэцца, ані пагутарыць па тэлефоне. Узнікае адчуванне таго, што мы непапраўна спазніліся. Хочацца верыць, што не цалкам і што ў гэтага даследавання будзе працяг.

Слоўнік пра камічнае

Прафесар Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова Васіль Рагаўцоў цягам амаль паўтара дзясятка гадоў плённа займаецца даследаваннем моўных сродкаў стварэння камічнага эфекту ў беларускай драматургіі. Вынікі яго карпатлівай працы знайшлі адлюстраванне ў манаграфічным даследаванні, а таксама ў шматлікіх навуковых публікацыях, у якіх выяўляецца моўны механізм стварэння камізму ў беларускай драматургіі. І вось новая праца вучонага — “Слоўнік пра камічнае: мовазнаўчы аспект” (Магілёў, 2010). Трэба адзначыць, што гэта першы ў беларускай лексікаграфіі даведнік, у якім тлумачацца тэрміны (больш як 210), што маюць дачыненне да камічнага (сродкаў яго вербальнага выражэння) і найбольш часта выкарыстоўваюцца ў спецыяльнай літаратуры. Слоўнікавы артыкул складаецца з рэстравага слова (пададзены ў алфавітным парадку), асноўнай часткі (тлумачыцца сутнасць тэрміна, вылучаюцца пэўныя класіфікацыйныя разнавіднасці сродку або спосабу, прыводзяцца ілюстрацыйны матэрыял) і спісу літаратуры. Дарэчы, матэрыял, змешчаны ў слоўніку, прайшоў належную апрабацыю: артыкулы В. Рагаўцова друкаваліся ў энцыклапедычных выданнях, навуковых і навукова-метадычных часопісах, а таксама ў зборніках міжнародных і рэспубліканскіх навуковых канферэнцый.

Браніслаў ЗУБКОЎСКІ

Лексікаграфічнае апісанне атрымалі як спецыялізаваныя вербальныя сродкі камічнага (самыя пашыраныя з іх — каламбур, іранізмы), так і неспецыялізаваныя, якіх большасць (параўнанні, метафары, эпітэты, дыялектызмы, сінонімы, алагізмы, аказіяналізмы, эўфемізмы, антонімы, гіпербалізмы, аксюмаран, фразеалагізмы і інш.).

Побач з “чыстымі” вербальнымі сродкамі стварэння камічнай экспрэсіі ў слоўніку аналізуюцца таксама сінкрэтычныя, у якіх адначасова сумяшчаецца функцыя двух сродкаў (напрыклад, розных тропаў). Яны, у адрозненне ад несінкрэтычных (звычайных), больш выразныя і камічна насычаныя: гіпербалізаваныя метафары (“Залёты” В. Дуніна-Марцінкевіча, “Раскіданае гняздо” Я. Купалы, “Пакрыўджаныя” Л. Родзевіча, “Узыходы шчасця” А. Макаёнка і інш.), гіпербалізаваныя параўнанні (“Прымакі” Я. Купалы, “Зацікаўленая асоба” К.Крапівы, “Папараць кветка” І. Козела, “Маці ўрагану” У. Караткевіча і інш.), гіпербалізаваныя метаніміі (“Перамога” Е.Міровіча, “Мужчына, будзь мужчынам, або Уваскрэсенне Дон Кіхота” М. Матукоўскага, “Куды ноч, туды сон” А. Петрашкевіча і інш.).

Выяўляецца ў слоўніку такая істотная асаблівасць у выражэнні камічнага, як комплекснае выкарыстанне розных вербальных сродкаў, апісаць і класіфікаваць усе тыпы камбінацый якіх немагчыма, бо яны не маюць строга акрэсленага, узаемаабумоўленага парадку размяшчэння. Пры комплексным выкарыстанні (з адносна неабмежаванай колькасцю камбінацый) утвараецца скразны камічны кантэкст, экспрэсіўна насычаны і прагматычна дзейсны. Такі прыём з’яўляецца па сутнасці ўніверсальным, паколькі ён ужываецца фактычна ва ўсіх драматургічных творах.

У якасці ілюстрацыйнага матэрыялу ў артыкулах слоўніка прыводзяцца ўрыўкі (рэплікі персанажаў) з твораў амаль 40 аўтараў, сярод якіх прызнаныя драматургі, у тым ліку В.Дунін-Марцінкевіч, Я. Купала, У. Галубок, Е. Міровіч, К. Крапіва, А. Макаёнак, К. Губарэвіч, М. Матукоўскі, А. Петрашкевіч, А. Дзялендзік, А.Дудараў і інш. Ёсць таксама матэрыял з драматургічных твораў пісьменнікаў, якія выявілі сябе найперш як выдатныя празаікі, паэты і разам з тым ярка выступілі і ў драматургіі (Я. Колас, К. Чорны, І. Мележ, І. Шамякін, У. Караткевіч, І. Чыгрынаў, Г. Марчук, А. Федарэнка і інш.). Моўныя адзінкі, выкарыстаныя ў п’есах як сродкі камічнага, сведчаць, з аднаго боку, пра вялікія выяўленчыя магчымасці нашай мовы, а з другога: пра майстэрства драматургаў, тонкае адчуванне імі слова (яго значэнняў і адценняў), уменне паказаць смешнае ў паводзінах, учынках, разважаннях персанажаў.

Адна з адметных асаблівасцей даведніка: у ім сціслa, але абгрунтавана разглядаюцца недастаткова распрацаваныя ў беларускім мовазнаўстве і літаратуразнаўстве пытанні. Так, В. Рагаўцоў упершыню сярод каламбураў вылучае як асобныя разнавіднасці парэмійныя (прыказкавыя) і перыфразавыя, якія да гэтага часу або аналізаваліся разам з фразеалагічнымі каламбурамі, або зусім не былі аб’ектам разгляду.

Аўтар слоўніка правамерна размяжоўвае ўласнааманімічныя і сумежнааманімічныя каламбуры (амафонныя, амографныя, амаформавыя). Справа ў тым, што з’яву аманіміі мэтазгодна адрозніваць ад сумежных паняццяў (амафоны, амографы, амаформы), пра што ў свой час пераканаўча пісаў прафесар І. Лепешаў.

Для наймення слоў і выразаў, якія маюць адметную форму або ярка выражаную экспрэсіўную афарбоўку і часта ўжываюцца ў маўленні персанажаў, у слоўніку ўведзены тэрмін “ідыялектныя клішэ”. Ужывальныя ў дачыненні да такіх слоў і выразаў найменні тыпу “характарыстычныя”, “любімыя / улюбёныя”, “актыўнаўжывальныя”, “выразы-фаварыты”, “стылістычныя пашпарты” і г.д. не выяўляюць іх сутнасці. Так, спалучэнне “характарыстычныя словы і выразы” яскрава падкрэслівае толькі іх функцыю (характарызуюць адметнасць маўлення персанажаў), але не паказвае на іх актыўнасць ужывання. Спалучэнне “улюбёныя словы і выразы” паказвае, што яны па-свойму дарагія іх носьбіту. Але гэта не азначае, што яны абавязкова павінны быць частаўжывальнымі. Тэрмін “ідыялектныя клішэ” сведчыць якраз пра частаўжывальнасць гэтых выразаў у маўленні таго або іншага персанажа і, апрача таго, пра іх устойлівы характар. Напрыклад, персанаж камедыі В. Дуніна-Марцінкевіча “Пінская шляхта” Ціхон часта ўжывае прастамоўны фразеалагізм “хрэн у вочы” (выказванне незадаволенасці, абурэння і пад.), улюбёны выраз Агаты з п’есы Я. Купалы “Паўлінка” — “тудэма-сюдэма”.

> *“У артыкулах слоўніка закранаецца шэраг дыскусійных пытанняў. Так, паняцце “каламбур” нярэдка атаясамліваюць з паняццем “гульня слоў” (“моўная гульня”), што, на думку В. Рагаўцова, не зусім абгрунтавана.*

У артыкулах слоўніка закранаецца шэраг дыскусійных пытанняў. Так, паняцце “каламбур” нярэдка атаясамліваюць з паняццем “гульня слоў” (“моўная гульня”), што, на думку В.Рагаўцова, не зусім абгрунтавана. Як вядома, “гульня слоў” — паняцце больш шырокае, чым “каламбур”, паколькі яна можа быць і некаламбурным утварэннем (напрыклад, рыфмаванкі, алітарацыі, асанансы, анафары, эпіфары і інш.): “Зв**о**ніць п**о**ле д**о**ляй, в**о**ляй // Зв**о**ніць п**о**ле ў каласкі” (Я. Купала); “**Л**ечыцца трава ад спёкі **л**іўнем, // **Л**юдзі — **л**аскай **л**ечацца **л**юдской” (П. Панчанка). Моўная гульня звязана з камічным, калі яна прадугледжвае наўмыснае (свядомае) адхіленне ад стэрэатыпа, якое ўспрымаецца як нечаканы факт. Камічны эфект узнікае, калі чалавек усведамляе гэтае адхіленне. Апрача таго, не ўсякая гульня слоў мае на мэце стварэнне камічнага эфекту.

У мовазнаўстве і літаратуразнаўстве няма адназначнага адказу на пытанне, да якіх моўна-выяўленчых сродкаў неабходна адносіць каламбур: тропаў ці стылістычных фігур? В. Рагаўцоў паказвае, што, з аднаго боку, каламбуры (лексічныя і фразеалагічныя) рэалізуюцца, як і тропы, у адной моўнай адзінцы (слове, фразеалагізме) і, апрача таго, з’яўляюцца семасіялагічна двухпланавымі ўтварэннямі. Аднак ёсць і выключэнне: паранамазійныя каламбуры могуць утварацца як у выніку сэнсавага абыгрывання паранамазаў (блізкагучных слоў), так і іх фармальнага збліжэння. З другога боку, у каламбурах такіх тыпаў, як сінтаксічныя, спалучаюцца асаблівасці і тропаў, і стылістычных фігур. Такім чынам, робіць выснову В. Рагаўцоў, у цэлым ёсць падставы адносіць каламбур да тропаў, паколькі тропавыя адзнакі або з’яўляюцца адзінымі (для фразеалагічных, парэмійных, перыфразавых і лексічных каламбураў), або дамінуюць (сінтаксічныя каламбуры).

Належная ўвага ў слоўніку надаецца такому важнаму пытанню, як актуалізатары камічнага. Гэта сродкі, якія садзейнічаюць выяўленню камічнага эфекту ў моўнай або маўленчай адзінцы — слове, фразеалагізме, перыфразе, прыказцы, спалучэнні слоў, сказе. Даецца падрабязная класіфікацыя актуалізатараў, сярод якіх вылучаюцца розныя тыпы і падтыпы, напрыклад, вербальныя актуалізатары, невербальныя (фанацыйныя, кінетычныя, графічныя, сітуацыйныя) і змешаныя. Напрыклад: [Гарэцкі:] Шчаслівая сям’я. [Агата Раманаўна:] Нават занадта... (К. Губарэвіч. Галоўная роля). Пра іранічнае ўжыванне прыметніка “шчаслівая” сведчыць актуалізатар — спалучэнне слоў са значэннем празмерна высокай ступені ацэнкі “нават занадта”.

> *“Адна з адметных асаблівасцей даведніка: у ім сціслa, але абгрунтавана разглядаюцца недастаткова распрацаваныя ў беларускім мовазнаўстве і літаратуразнаўстве пытанні.*

Побач з узуальнымі моўнымі адзінкамі камічны эфект, як вынікае са слоўніка, нярэдка ствараецца аказіянальнымі, тымі, што падпалі пад творчую апрацоўку. Гэта могуць быць, напрыклад, структурна відазмененыя прыказкі (адзін з кампанентаў заменены іншым, сітуацыйна абумоўленым словам). У такіх выпадках “камізм звязаны з семантычнай двухпланавасцю выразу, які ўспрымаецца адначасова з аказіянальным значэннем (прамым, мадыфікацыйна абумоўленым) і ўзуальным (прыказкавым)” ([Вольга:] Чым далей жыць будзем?! Не беконам жа адзіным жыў чалавек... (А. Петрашкевіч. Мост упоперак ракі). Параўнайце аказіянальны выраз з узуальным “не хлебам адзіным жыве чалавек”.

Як сведчыць слоўнік, у драматургічных творах можна сустрэць рэдкія прыёмы, з дапамогай якіх дасягаецца камічны эфект. Адзін — стылістычная кантамінацыя, у выніку якой утвараюцца лексічныя аказіяналізмы. Яскравым прыкладам можа быць аказіянальнае ўтварэнне “кумпанія” (“кум”+“кампанія”), напрыклад: [Стрыжэўскі:] Самі ведаеце, чым канчаліся часам залішне гаваркія **кумпаніі**... (К. Губарэвіч. З вяршыні відаць далей).

Нячаста ўжывальным, але дзейсным прыёмам стварэння камічнага з’яўляецца тэматычная аддаленасць рэплік, адсутнасць паміж персанажамі агульнай тэмы гутаркі: адзін з іх як бы знарок не разумее (“недачувае”) другога: [Мірон (моцна):] Я не толькі ад вераб’ёў пільную. Я і ад ваўкоў пільную! [Вырвіч (нібы не чуе):] Ах, ах... Трэба ж, каб такая кіслая фрукта на балоце ўрадзілася! (Э. Самуйлёнак. Пагібель воўка); [Іванская:] Ёсць такія мужчыны, спакойныя, упэўненыя. З імі лёгка, хочацца расказваць аб сваім жыцці, раіцца... Даўно мяне займае — за што вас любяць супрацоўнікі? Не толькі ж за талент! [Бабачкін:] Заўтра дзянёк... Невядома, ці паспеем дабрацца. Добрай ночы. (А. Дзялендзік. Аперацыя “Мнагажэнец”).

Ужыванне вербальных сродкаў камічнага, як вынікае са слоўніка, звязана з пэўным часам і творам (творамі). Так, з алагізмамі сустракаемся ў некаторых інтэрмедыях, п’есах XVIII ст.: [Доктар:] Сударыня! Вам нужна шалфею // І даць раз пяць па шэі. // Тагда будзеце здаровы! (“Цар Ірад”). Парады доктара ўспрымаюцца як парушэнне лагічных сувязей паміж дзеяннем і вынікам. В. Дунін-Марцінкевіч першым у беларускай драматургіі ў функцыі камічнай характарыстыкі персанажаў пачаў мэтанакіравана ўжываць мянушкі, прозвішчы, канцылярызмы, а таксама такую з’яву, як фразеалагічная алюзія. К. Каганец упершыню ўжыў аманімічныя каламбуры, лексічныя аказіяналізмы-кантамінанты і аксюмаран, Я. Купала — ідыялектныя клішэ ў ролі зваротаў, таўталагізмы, Л. Родзевіч — парэмійныя каламбуры, М. Гарэцкі — гіперызмы, У.Галубок — амафонныя каламбуры, з’яву апелятывацыі, М.Грамыка — кантамінаваныя афарызмы, К.Крапіва — такія прыёмы, як антанамазія і цытатная алюзія, А. Макаёнак — аплікацыю як прыём пабудовы фразеалагізмаў, а таксама адметныя параўнальныя канструкцыі (параўнанне праз адмаўленне).

З наяўных беларускамоўных тэрмінаў-дублетаў у слоўніку правамерна аддаецца перавага тым, якія адпавядаюць асаблівасцям беларускага тэрмінаўтварэння і ўсталяваліся або ўсталёўваюцца ў сучаснай лінгвістычнай і лінгваметадычнай літаратуры, напрыклад: *эмацыйны*, *паранамазійны* (каламбур), *намінацыйны*, *парэмійны*, *перыфразавы* (каламбур) і інш.

Для больш зручнага карыстання ў канцы слоўніка падаецца “Паказальнік тэрмінаў”.

Няма сумнення, што выданне будзе карысным не толькі для навуковых супрацоўнікаў, аспірантаў, студэнтаў філалагічных факультэтаў ВНУ, але і для настаўнікаў-філолагаў, пісьменнікаў — тых, хто цікавіцца моўнымі сродкамі стварэння камізму.

Алесь СУХАДОЛАЎ

Пад знакам Лема

Узаемасувязь літаратурнай творчасці з выяўленчым мастацтвам — неад'емная рыса не толькі кніжнай культуры, але і сучасных выставачных праектаў. Адным з найбольш удалых прыкладаў такога спалучэння стаўся маштабны праект "Лемарыс", зладжаны ў комплексе галерэй Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі да 90-годдзя з дня нараджэння Станіслава Лема.

Праект засведчыў, што асоба польскага пісьменніка, філосафа-футуролага мае культавы статус у асяроддзі айчыннай інтэлігенцыі. Лем здолеў аб'яднаць пад знакам сваёй навукова-фантастычнай творчасці аўтараў самых розных пакаленняў, пераважна авангардна сарыентаваных — ад сталага жывапісца Міколы Бушчыка да маладых артыстаў пластычнага тэатра "Інжэст". І што адметна — упершыню беларуская публіка ўбачыла малюнкі самога С. Лема.

У экспазіцыю ўвайшло каля 30 рэпрадукцый графічных замалёвак пісьменніка. Адлюстраваныя на іх карыкатурныя вобразы не пазбаўленыя мастацкай вартасці, бо выяўляюць дасціпны лад мыслення аўтара. У сваіх малюнках Лем спалучае аб'екты і з'явы рэчаіснасці з кур'ёзамі дзіцячай фантазіі. Ды і ўвасобленыя пісьменнікам персанажы, відавочна, запазычаныя са свету дзіцячых уяўленняў: разнастайныя робаты, шкілеты, танкі і г. д.

Другі іншаземны госць выстаўкі — Даніэль Мруз, найбольш вядомы ілюстратар кніг С. Лема. Наведвальнікі ўбачылі цыкл твораў гэтага польскага графіка, якімі ён аформіў зборнікі апавяданняў пісьменніка "Байкі робатаў" і "Кіберыяда". Выявы аб'яднаныя яскравым аўтарскім стылем, які далёкі ад суворай эстэтыкі хайтэк і кіберпанку. Мастак стварае алегарычныя вобразы робатаў — яны ў сатырычным плане характарызуюць сучаснага чалавека, тэхнічна ўзброенага, але не пазбаўленага пры тым адвечных маральных праблем.

Расійскі мастак Аляксей Андрэеў, які працуе ў камп'ютарнай графіцы, паслядоўна ўзнаўляе стрыманы, рацыяналістычны дыскурс лемаўскай прозы, свет навуковай фантастыкі сродкамі лічбавага мастацтва. Асноўная частка работ А. Андрэева прысвечана фантастычнаму раману "Непераможны", напісанаму ў 60-х гадах мінулага стагоддзя. Сучаснае прачытанне твора мастаком абумовіла "апрананне" літаратурных вобразаў у больш папулярную форму, звязаную з sci-fi стылістыкай коміксаў, фантастычных фільмаў і камп'ютарных гульняў.

Калі казаць пра беларускую частку экспазіцыі, дык можна вызначыць асобны праект у праекце, бо яна сабрала маштабны зрэз твораў калякасмічнай, сюррэалістычнай, тэхнакратычнай і абстрактнай тэматыкі, выкананых у самых розных стылях і тэхніках. І гэтую сувязь творчасці беларускіх мастакоў з асобай Лема нельга недаацэньваць: некалькі іх пакаленняў гадавалася на кнігах польскага пісьменніка, як і на творах іншых класікаў сусветнай фантастыкі, многія зачытваліся імі ў дзяцінстве, а значыць, пад уплывам гэтых кніг фарміраваліся многія асобы.

Мікола Бушчык "Нараджэнне планеты".

Найбольш багатай і разнастайнай атрымалася жывапісная частка экспазіцыі. Падборку работ розных перыядаў творчасці М. Бушчыка аб'ядналі касмічная сімволіка і асаблівы метафізічны настрой. Экспрэсіўная колеравая гама з дамінантай чырвонага і сіняга набліжае яго некаторыя творы да жывапісу абстрактнага экспрэсіянізму, асабліва да творчасці Марка Роткі. Прыкметы фармальнай кампазіцыі ў творах М. Бушчыка спалучаюцца з элементамі лірычнага пейзажу. Паказальная ў гэтым сэнсе работа "Нараджэнне планеты" (2010). У аснове выявы — абрысы ўрбаністычнага ландшафту, што праглядаюць праз сімвалічнае адлюстраванне ўзыходу сонца. Кампазіцыя пабудаваная на супрацьстаянні гарачых і халодных колераў, што ўзмацняе дынамізм і напружанне.

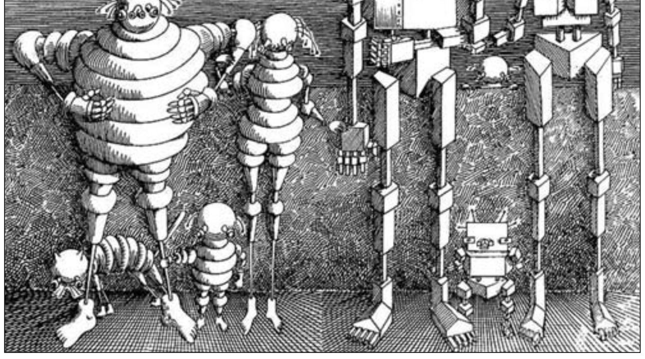
Ілюстрацыя Даніэля Мруза да кнігі С. Лема "Кіберыяда".

Алегарычнае ўвасабленне касмічнай тэматыкі прадставіў мастак Сяргей Пыжыкаў. Вобразны свет жывапісца больш блізкі да рэрыхаўскай стыхіі, і разам з тым аўтар ужывае ў адносінах да сваёй творчасці рацыянальны, блізкі да навуковага падыход, пра што сведчыць халодная колеравая гама і ўраўнаважаны настрой яго фантастычных пейзажаў. Найбольш сугучнае тэме праекта палатно "Кантакт" адлюстроўвае падзенне метэарыта ў воды акіяна. Як і на многіх іншых карцінах С. Пыжыкава, тут мае месца алагічнае ссоўванне прасторавых меж: воблакі плывуць над акіянам, і вада зліваецца з іх абрысамі, нібыта глядач назірае за ўсім, што адбываецца, з вышынь стратасферы. А ў пэўным сэнсе гэты сюжэт можна разглядаць не толькі як паказ сутыкнення нейкіх касмічных целаў, але і як увасабленне кантакту нябёсаў і зямлі, духу і матэрыі.

Арыгінальна абыграла лемаўскую тэматыку работа жывапісца Віктара Васюкевіча "Акіян любові". Нефігуратыўнае палатно, на якім выяўлены своеасаблівы акіян святла — бясконцая галактыка зор ды свяціл, выкананая ў стылі, падобным да экспрэсій Джэксана Полака. У цэнтры выявы нібыта знаходзіцца мозг альбо сэрца ўсёй гэтай сістэмы, што распаўсюджвае вакол сябе хвалі святла. Усё гэта шчыльна знітаванае з вобразам планеты Салярыс — жывога акіяна, здатнага мысліць.

Самадастатковым атрымаўся і графічны складнік беларускай часткі экспазіцыі. Афорты Сяргея Балянка перагукваюцца з творчасцю Д. Мруза. С. Балянок з'яўляецца прадстаўніком львоўскай школы графікі і праз свае работы выяўляе гарадскі еўрапейскі тып мыслення (на брукаваных вуліцах Львова, дарэчы, фарміравалася і асоба самога Лема).

Серыя твораў "лічбавага жывапісу" Сяргея Лапшы характарызуецца вывучэннем дыскрэтных уласцівасцей формы і колеру. Абстрактны мінімалізм гэтых выяў адметны структураванасцю элементаў кампазіцыі. Разам з тым, камп'ютарная графіка С. Лапшы не пазбаўлена эмацыянальнага напаўнення, што выяўляецца ў яркім колеравым вырашэнні, выбуховым характары кампазіцыі, яе памкненні за межы выявы. Нягледзячы на тое, што даследуе мастак разнастайныя навуковыя з'явы ("Галактыка", "Звернутая прастора" і інш.), ён не адмаўляецца ад ідэалістычнага зместу сваіх работ ("Абуджэнне", "Бясконцасць", трыпціх "Тры структуры", прамянёвая пабудова якога відавочна скіроўвае да паняццяў са сферы тэалогіі). Аднак графіка С. Лапшы застаецца блізкай лемаўскай стыхіі з яе касмаганічным зместам і навукова-даследчай скіраванасцю.

Шырока прадставіла выстаўка "Лемарыс" і пластычнае мастацтва: металічную і драўляную скульптуру, шкляныя вырабы, кераміку.

Сам праект стаўся выбітнай падзеяй выставачнага жыцця Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Тэматычна экспазіцыя зусім арганічна ўвайшла ў футурыстычнае асяроддзе будынка. Святкаванне 90-годдзя Станіслава Лема атрымала шырокі розгалас ва ўсім свеце, і праз мастацкую выставу "Лемарыс" беларусы на годным узроўні прычыніліся да спадчыны і памяці культавага польскага фантаста.

Арцём КУМЕЛЬСКІХ,
фота аўтара

Гучней за словы

Да 15 мая ў сталічным Палацы мастацтва працуе выстаўка "Фарбы пераможнай вясны". Значная частка твораў, прадстаўленых тут, экспануецца ўпершыню.

Адкрыццё экспазіцыі, якое адбылося напярэдадні свята Вялікай Перамогі, прайшло ва ўрачыстай і кранальнай атмасферы віншавання знаных беларускіх майстроў жывапісу, графікі, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, скульптуры, якія былі ўдзельнікамі той вайны. На сустрэчу са сваімі старэйшымі калегамі, прыйшлі старшыня Беларускага саюза мастакоў Уладзімір Савіч, яго намеснікі Рыгор Сітніца і Сяржук Цімохаў. З удзячнасцю і цеплынёй гаварылі ўдзельнікі вернісажу пра мастакоў-ветэранаў Вялікай Айчыннай, якія і праз сваю творчасць абараняюць мір, любоў і каханне, сцвярджаючы дабро, гераізм, Перамогу.

Шчырыя, таленавітыя творы часам гучаць больш пранікнёна і пераканальна за ўсялякія словы. У гэтым наведвальнікі выстаўкі могуць самі пераканацца. Дастаткова ўгледзецца ў жыццелюбівыя, напоўненыя святлом і паветрам кампазіцыі Леаніда Шчамялёва: прайшоўшы праз полымя фронту, ён абраў сваім крэда аптымістычную поліфанію сённяшняга мірнага жыцця. Або зазірнуць у той куток выставачнай залы, дзе размясціліся пяць работ Віктара Грамыкі, у тым ліку датаваныя 2011 годам пейзаж "Вясёлка над храмам" і партрэт "Васіль Быкаў. Роздум", чый вобраз вельмі дарагі жывапісцу ўжо таму, што нагадвае пра маладыя гады, працу мастацкім рэдактарам часопіса "Маладосць", на старонках якога раскрываўся і талент пісьменніка-франтавіка. І як не парадавацца жыццесцвярджальным палотнам Барыса Аракчэева: і яскраваму каларыту васількавых букетаў, і гронкам бэзу, што атуляюць абраз Уладзімірскай Божай Маці — святую выяву, якая дапамагала абаронцам Айчыны. І як не захапіцца класікай нашага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва — яркімі, прыгожымі, дасціпнымі творамі Тараса Паражняка, які, страціўшы ў вайну левую руку, не здрадзіў свайму прызванню, стаў прафесійным мастаком і дасягнуў вышынь майстэрства!

Мікалай Назаранка "Дняпро".

Леанід Шчамялёў "Аранжарэя кветак".

Падсвечнік "Храм" Тараса Паражняка.

На выстаўцы прадстаўленыя таксама работы скульптара Андрэя Заспіцкага, жывапіс Мікалая Назаранкі, Аляксея Зінчука, Мікалая Назарчука, акварэлі Сямёна Абрамава... Знаныя імёны — знаёмыя і новыя творы: плён светлага натхнення, якое не пакідае мастакоў-ветэранаў.

Сінтэз мастацтва і спорту як двух элементаў культуры — магчыма, адзін з каштоўных феноменаў нашага часу. Феномен, які прайшоў выпрабаванне забыццём, але быў адроджаны ў ХХ стагоддзі. Мастацва дапамагае раскрываць сэнс і вартасць спартыўнай дзейнасці, далучаць розныя групы людзей да фізічнай культуры. Праз мастацтва можна спрычыніцца і да гісторыі спорту. Напрыклад, графічныя творы на спартыўную тэматыку нясуць у сабе інфармацыю, якая дазваляе зразумець пераемнасць ідэй, традыцый і рытуалаў спорту, успомніць герояў і чэмпіёнаў Алімпійскіх гульняў.

Энергія імкнення

Спорт у беларускай графіцы 1960 — 1980-х гадоў (з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі)

Людміла НАЛІВАЙКА,
Святлана РЖЭЎЦКАЯ

Падрабязна прадстаўлена тэма спорту ў творчасці сучасных мастакоў замежжа. У адрозненне ад фотаздымкаў, якія раптоўна фіксуюць момант, мастацкія творы адмыслова распавядаюць пра гісторыю стварэння і правядзення Алімпійскіх гульняў, пра сімволіку і рытуалы, пра чэмпіёнаў, пра заняткі спортам у розных краінах, у розных узроставых і сацыяльных катэгорыях насельніцтва. Адным словам, графіка цалкам спраўляецца з місіяй кваліфікаванага рэкламіста не проста самога спорту, але і алімпійскіх ідэй. Гледзячы на графічныя аркушы (ці то малюнак, ці то лінагравюру), міжволі адчуваеш напал спартыўных падзей, масавасць фізкультурнага руху, як быццам сама эпоха гаворыць з намі мовай спорту. Да таго ж, мастакі пастаянна імкнуцца да спазнання ўсяго новага, незвычайнага, што характэрна для гэтай сферы.

2012-ы — гэта год трыццатых па ліку летніх Алімпійскіх гульняў. Дарэчы, ініцыятар арганізацыі сучасных Алімпійскіх гульняў П'ер дэ Кубертэн таксама садзейнічаў сувязі спорту і мастацтва. Ён сцвярджаў, што чалавек паводле сваёй прыроды мусіць развівацца і фізічна, і духоўна. Сёлета спаўняецца 100 гадоў арганізаванаму ім у 1912 годзе конкурсу мастацтваў на Алімпійскіх гульнях.

Сучасныя беларускія мастакі-графікі працягваюць ствараць выдатныя работы на тэму спорту, адлюстроўваюць подзвігі мірных змагароў-спартсменаў, якія праслаўляюць нашу краіну ва ўсім свеце. Мы бачым гэтыя творы на выстаўках, а таксама ў выглядзе марак і аздоб паштовых канвертаў, памятных знакаў і манет.

Нацыянальны алімпійскі камітэт сумесна з Міністэрствам культуры Беларусі да кожнай Алімпіяды ладзіць рэспубліканскі конкурс "Спорт і мастацтва", дзе разглядаюцца графічныя творы і скульптура. Удзельнічаюць у ім студэнты навучальных устаноў сістэмы Міністэрства культуры — будучыя мастакі і скульптары. Работы пераможцаў накіроўваюцца на сусветны конкурс.

У 2000 годзе студэнтка 4 курса мастацкага факультэта кафедры графікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Дар'я Мароз заняла са сваёй работай першае месца ў Беларусі, а затым стала пераможцай сусветнага конкурсу "Спорт і мастацтва", праведзенага МАК напярэдадні Гульняў у Сіднеі. Яе твор "Агонь Алімпа", прызнаны лепшым, дэманстраваўся ў Аўстраліі ў межах культурнай праграмы Алімпіяды, а затым быў перададзены на вечнае захоўванне ў Алімпійскі музей Лазаны (Швейцарыя).

Многія дзеячы беларускага мастацтва і культуры, прадстаўнікі розных творчых прафесій, цікавяцца спортам, працуюць над увасабленнем яго тэматыкі, прапагандуюць здаровы лад жыцця, фізічную культуру, "адухоўлены" спорт. Аднак у гэтым артыкуле мы звернемся да лепшых прыкладаў мінулага стагоддзя, сабраных у калекцыі графікі нашага Нацыянальнага мастацкага музея.

Можна лічыць, што ў беларускай графіцы спартыўная тэматыка пачынаецца з 1920-х гадоў, дзякуючы творчасці А.Ахола-Вало (1900 — 1997). Яго лінарыт "Ранішняя гімнастыка" (1930) — своеасаблівы маніфест фарміравання спартыўнага чалавека ў адпаведнасці з тагачаснай тэорыяй удасканалення чалавека новага часу, дзе вялікую ролю адыгрывалі як інтэлектуальныя, так і спартыўныя практыкаванні. Персаніфікацыяй гэтай ідэі з'яўляецца вобраз дзяўчыны, якая займаецца ранішняй гімнастыкай. Яна ў лёгкім спартыўным адзенні, якое не хавае трэніраванасці яе маладога і моцнага цела. Вакол усё зіхаціць чысцінёй, усё новае і свежае, рашучае і маладое, рухі дзяўчыны нібыта рассякаюць прастору інтэр'ера, аформленага паводле апошняга слова дызайну 1920-х гадоў. Глядач, як і мастак, быў упэўнены, што гэтая гераіня з'яўляецца таксама сімвалам новай Беларусі 1930-х.

Іншы твор гэтага перыяду — каляровая лінагравюра А.Тычыны (1897 — 1987) "Камсамольскае возера", датаваная 1931 годам. Матыў твора — сучаснасць, адлюстраваная праз цудоўны беларускі краявід возера з востравам пасярэдзіне. Але не пейзажны матыў прыцягвае ўвагу мастака: лёгкія лодкі з групамі весляроў імкліва рухаюцца па вадзе, белы трохкутнік ветразя, — вось што радуе і натхняе яго. У гэтай лінагравюры адкрыты, смелы, можа нават занадта яркі колер, які нават можна назваць спартыўным. У "Камсамольскім возеры" адчуваецца ідэя маладосці: аўтару работы крыху больш як трыццаць гадоў, ён сам — увасабленне моцы свайго часу, а спаборніцтва маладых і дужых мужчын — і яго спаборніцтва. У той жа час сістэма перадачы ўбачанага — традыцыйная, са строга абранай кампазіцыяй, выразным падзелам на планы, стрыманасцю ў дэталях, мяккай мадэліроўкай формы.

Новае гучанне тэма спорту набыла ў 1960 — 1970-я гады. У той перыяд адным з першых звярнуўся да яе вядомы вайсковы графік В.Ждан, пачаўшы адлюстроўваць розныя віды спартыўных заняткаў: фехтаванне, скачкі ў ваду, бег на каньках па лёдавай дарожцы, хакей, парашутны спорт. Тэхніка — акварэль, гуаш. Ужо ў 1963 г. мастак стварыў серыю "Беларусь спартыўная", якая складаецца з 10 аркушаў, выкананых у тэхніках вугаль, сангіна, акварэль, тэмпера. Аўтар працаваў у стылі неафатаграфікі, дзе выява перададзена з дапамогай фотаапарата, з'яўлялася толькі асновай для далейшай працы і стварэння закончанай кампазіцыі. Мастак уключыў у серыю вельмі выразны ансамбль такіх спаборніцтваў, як футбол, бокс, штанга, гарадкі, лыжы, веславанне, перацягванне каната. Асноўны пасыл — паказ моцы, смеласці, трывушчасці духу чалавека. Прытым графічныя аркушы абавязкова ўключалі характэрныя станы прыроды, інтэр'еры спартыўных залаў. Завяршыў серыю аркуш "Пераможцы" (1968) з выявай трох мужчынскіх постацей на фоне сцяны новага грандыёзнага стадыёна "Дынама" ў Мінску. Удалося В.Ждану ўзбагаціць і карыкатуры ў "Вожыку" сваім бачаннем тэматыкі, аб'яднаўшы спартыўнае і інтымнае жыццё горада. Напрыклад, у процівагу баксёрам, футбалістам ды іх балельшчыкам, ён стварае вобраз мажнай жанчыны, якая за свайго мужа гатовая пабіць усе рэкорды, а дзеля яго абароны ў ролі баксёра здатная пайсці на ўсялякія ахвяры. Мастак пазначыў арыгінальны кантраст паміж штангістамі і чыноўнікамі-бюракратамі, якія мараць пра магутную вагу сваіх уплываў і аўтарытэтаў. Але спартыўныя перамогі наўрад ці можна параўнаць з іх дробнымі амбіцыямі...

Віктар Ждан "На стадыёне дождж" (акварэль, туш, 1962).

Вялікі ўнёсак у развіццё тэмы спорту зрабіла сям'я мастакоў Волкавых. Плённа працаваў над вобразамі веласіпедыстаў А.Волкаў. Быў перакананы, што гэты від спорту неабмежаваны адмысловай спартыўнай пляцоўкай і яму належыць прастора зямлі. Спартсмены на яго акварэльным аркушы "Веласіпедысты" (1960) імкнуцца ў бязмежную далячынь, і перад імі разгортваецца бясконцы далягляд.

Віктар Ждан "Дык гэта ты будзеш біцца з маім мужам?" (акварэль, туш, 1962).

Мастаку ўдалося адлюстраваць аптымістычнае адчуванне руху да новых здзяйсненняў, характэрнае для нашага жыцця ў 1960-х. Дачка мастака — І. Волкава — адна з першых захапілася рамантычным аспектам коннага спорту ў знанай Ратамцы пад Мінскам. Ёю створана серыя адметных вобразных кампазіцый у трыпціху "Ратамка" (1983), дзе вершнікі імчаць на вольнай прасторы, а некаторыя спартсмены чакаюць сваіх чатырохногіх сяброў, рыхтуюцца да спаборніцтва і г.д. А вось у ілюстрацыях С. Волкава да дзіцячых кніг спартыўная тэматыка часта раскрываецца праз матывы адпачынку і радасных дзіцячых гульняў. А на старонках часопіса "Вожык" С.Волкаў афарбоўваў спартыўную тэматыку цёплым, спагадлівым гумарам. У 1980-х у яго з'яўляюцца новыя творы, дзе вобразы спартыўных трэнераў, іх таленавітых і менш здольных выхаванцаў становяцца галоўнымі ў серыях пад назвай "Валейбол" (1979).

Адным з першых у асваенні тэмы аматарскага спорту, у прыватнасці, дваровага хакея, быў Я. Кулік. У сакавіку 1965 года адбыўся першы фінальны турнір спаборніцтваў "Залатая шайба". Найбуйнейшаму праекту спартыўнага клуба для хлапчукоў, што заклікаў гадаваць не толькі чэмпіёнаў, а перш за ўсё здаровую моладзь, — ужо шмат гадоў. Дзякуючы яму тысячы хлапчукоў далучыліся да хакея пад амбіцыйным дэвізам: "Сёння чэмпіянат двара — заўтра чэмпіянат свету". Сюжэт лінарыта "Хакеісты" (1965) Я. Кулік хутчэй за ўсё ўбачыў у жыцці. Адказны момант — розыгрыш шайбы. Віртуозныя лініі на паверхні лёду, накрэсленыя канькамі. Хлопцы занятыя сур'ёзнай справай. Але, як часта і ў жыцці, — важнае побач са смешным. На лёдзе пацешны момант: адзін з хакеістаў імкнецца захапіць шайбу зусім незвычайным спосабам. Гэты твор дэманстраваўся на ўсесаюзнай выстаўцы "Мастацтва — дзецям" у Маскве (1965), на міжнародных выстаўках у Германіі (1966, 1974), Балгарыі (1968), Францыі (1971).

Тэму пачатку фарміравання першых дваровых хакейных каманд увасобіў і гродзенскі мастак К. Пятроў у лінарыце "Каток у новым квартале" з серыі "Новы горад Гродна" (1967), якая дэманстравалася на ўсесаюзных выстаўках у Маскве, Вільні, Барнауле і на міжнароднай у Канадзе (1971). Кампазіцыя адпавядае стылю канструктывізму: тыповы гарадскі двор са шматпавярховым домам і слупом-дрэвам. Амаль кожны можа ўспомніць гэты знаёмы з дзяцінства атрыбут новага горада 1970 — 1980-х гадоў — хакейную каробку, усярэдзіне якой зімой з'яўлялася сапраўднае лёдавае хакейнае поле. Жыхары дома самі, вёдрамі ці з дапамогай шланга, залівалі дваровы каток. А вечарамі на ім збіраліся ўсе ахвотныя. І кожная дзяўчынка магла ўяўляць сябе знакамітай фігурысткай.

Аўталітаграфія П. Драчова "Балельшчыкі" (1965) з панарамай тыпажоў і характараў успрымаецца як адбітак асобнага культурнага пласта Мінска 1960-х. Гэта — адна з першых эліт сталічных балельшчыкаў, якая заўсёды мела сваё месца на стадыёне "Дынама". Твор экспанаваўся на ўсесаюзнай маладзёжнай мастацкай выстаўцы.

На рэспубліканскай выстаўцы "Фізкультура і спорт" музеем была набыта літаграфія А. Ціткова "Перад стартам" з серыі "Велагоншчыкі" (1975). Тут кожная фігура акрэслена індывідуальна, нібы аўтар твора ўвачавідкі бачыў гэты эпізод. Даволі выразна мастак перадаў постаці спартсменаў, псіхалагічную напружанасць атмасферы перад стартам; знайшлося месца і для вобраза заклапочанага трэнера.

Цікавыя і вельмі сучасныя работы серыі "Мінск" (1978) Л. Марчанкі — майстра гарадскога пейзажа. У трох творах манументальная архітэктура сталіцы перададзена з аўтарскім імкненнем да дакладнасці ў выяве прадметаў навакольнага свету і іх прасторавым размяшчэнні. Тапаграфічная дакладнасць, высокі ўзровень дэталізацыі аб'ектаў гарадскога пейзажа ўражваюць. Але вось мастак імкнецца ажывіць прэзентацыю горада, уключаючы невялікі, ды ключавы элемент спартыўнага спаборніцтва ў пейзажы "Вечар. Зіма" (1978). Гэта ўлюбёны для мінчан каток ля Палаца спорту. Ад белага лёду горад быццам падсветлены. Шэрыя грамады дамоў ажываюць і... нібыта ператвараюцца ў гледачоў, якім таксама ў халодны зімовы вечар робіцца цяплей і радасней ад вясёлай мітусні катка. Графічныя аркушы "Вячэрнія рытмы" і "Свіслач" вельмі сучасныя і кранальныя, нягледзячы на тое, што створаныя трыццаць гадоў таму! На мосце над Свіслаччу група імклівых веласіпедыстаў. Шкада, што аўтар не дажыў да нашага часу, калі веласпорт набыў у Мінску надзвычайную папулярнасць і для гэтага створаны асаблівыя ўмовы. У афорце "Свіслач" Л. Марчанка дапоўніў графічны вобраз Мінска выявай яго галоўнай ракі. Група спартсменаў на байдарках выдатна ажыўляе яе няспешную плынь. Створаны вобраз рэальнага горада: новага, вялікага, сучаснага.

"Казачная" праўда і нязгаснае свята самога дзяцінства — вось характэрная асаблівасць цыкла каляровых літаграфій "Пад палескімі дубамі" (1980) А. Лось. Кампазіцыя "Май", дзе занатаваны бег коней па пушчы, сярод лясных дрэў і птушак, з коннікамі-хлапчукамі. Тэма трактуецца мастачкай як гульня-спорт. Выразная метафара выклікае не толькі адчуванне рамантыкі дзяцінства, але і надзею на ажыццяўленне мар і памкненняў.

Прыкметнай з'явай беларускай прыкладной графікі, што адыграла значную ролю ў падтрыманні спартыўнага руху нацыі ў 1960-х, стаў плакат. Этапныя творы, якія былі шырока тыражаваныя, і сёння захоўваюць сапраўдную "спартыўна-мастацкую" форму. Аўтарам плаката "Каб цела і душа былі маладыя" (1975) стала Л. Кальмаева, У. Васюк стварыў плакаты, прысвечаныя алімпійскім гульням 1980 года ў Маскве. Плакат У. Крукоўскага "Мінск-80" таксама прысвечаны спаборніцтвам 1980 года. Увагу спартыўнаму турызму аддаў у плакаце "Лес — магутная крыніца здароўя" (1980) У. Жук.

Апошнім часам беларускі спорт дасягнуў шырокага міжнароднага прызнання. Спартыўныя спаборніцтвы не палярызуюць, а збліжаюць народы, бо спорт — вястун міру, ён выяўляе лепшыя якасці чалавека, скіраванага да ўдасканальвання, да гуманістычных перамог. І гэтая тэматыка ў беларускім мастацтве, якое рэагуе на дасягненні нашых спартсменаў, заўсёды будзе падсілкоўваць творчыя пошукі, натхнёныя адвечнай існасцю: дасканаласць нацыі не можа быць без сувязі мастацтва і спорту.

Памяці вялікай Актрысы

У філіяле Музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры "Гасцёўня Уладзіслава Галубка" прайшла выстаўка "З павагай, назаўжды!", прысвечаная памяці народнай артысткі БССР і СССР Стэфаніі Станюты, ганаровага члена клуба "Прырода і фантазія", у які яна прыйшла сорак гадоў таму, дзе і цяпер захоўваецца каля сарака шэдэўраў вялікай артысткі.

Раіса МАРЧУК,
фота Кастуся Дробава

Біжутэрыя, створаная рукамі Стэфаніі Станюты.

Стэфанія Станюта была таленавітым чалавекам у розных сферах. Наведвальнікі гасцёўні маглі ўбачыць біжутэрыю, створаную рукамі артысткі. Эскізы самаробных упрыгажэнняў падказвала ёй сама прырода. Кожнаму вырабу яна аддавала часцінку сваёй душы.

— Беручы за аснову прыродны матэрыял, Стэфанія Міхайлаўна ўмела і разам з тым вельмі далікатна падкрэслівала яго хараство ў цікавых прадметах і адмысловых каралях, — распавёў кіраўнік клуба "Прырода і фантазія" Аляксандр Лейка. — Вызначыць, з якога матэрыялу створана тое ці іншае ўпрыгажэнне, адразу, мабыць, і не атрымаецца. Трэба добра прыглядзецца, каб заўважыць у вырабах насенне экзатычных раслін, костачку персіка, маньчжурскі арэх, плады вікі. А яшчэ Стэфанія Міхайлаўна любіла выкарыстоўваць шапачкі жалудоў, плады рабіны і шыпшыны, макарону рознай формы.

— Пасля таго, як я пайшла на заслужаны адпачынак, адчула нейкую пустату вакол сябе, таму вырашыла нечым яе запоўніць, знайсці карысны і цікавы занятак. Вось так і пачала ствараць упрыгажэнні для жанчын, — распавяла былы эканаміст, удзельніца гэтай выстаўкі Станіслава Шчаглова. — Пры стварэнні караляў выкарыстоўваю бісер, аздабляю вырабы карункамі, устаўкамі з металу і абавязкова ўключаю ў іх натуральныя камяні. Вядома, гэта вельмі карпатлівая работа. Але адчуваю вялікую радасць, калі сяброўкі, ідучы ў тэатр ці ў госці, упрыгожваюць маімі каралямі свае строі. Здаецца, што тым самым я раблю іх жыццё больш шчаслівым. Удзел у гэтай выстаўцы — вялікая радасць для нас і гонар, бо нашы сціплыя вырабы дэманструюцца побач з творамі Стэфаніі Станюты, якую мы добра ведалі і вельмі любілі. Калі яна стварала свае каралі, мы і не думалі, што таксама штосьці зможам. У мяне дома ёсць каралі Стэфаніі Міхайлаўны, якія яна ў свой час падаравала мне. Ім ужо больш як трыццаць гадоў. Вельмі добра памятаю, што ў любым узросце яна заўсёды была стройная, з прычоскай і абавязкова на абцасіках.

Ніна Злобіч (злева) і Станіслава Шчаглова прадстаўляюць свае вырабы.

Да нашай размовы падключылася яшчэ адна ўдзельніца выстаўкі ў "Гасцёўні Уладзіслава Галубка" — былая настаўніца Ніна Злобіч.

— Мая матуля была вельмі таленавітая і ўмела рабіць літаральна ўсё, — расказала майстар. — Менавіта яна дала мне першыя ўрокі па рукадзеллі. Спачатку я вязала пруткамі. Але потым давялося ездзіць у Асіповічы, каб дагледзець бацькоў. Там у вольную хвілінку сяду ў куточку і вяжу кручком. Тое ж самае ў электрычцы. Са Стэфаніяй Станютай асабіста не была знаёма, але добра памятаю яе па спектаклях. Апошні, які бачыла з яе удзелам, — "Верачка". Яна заўсёды выклікала ў мяне глыбокую пашану. Не любіць Стэфанію Міхайлаўну, не памятаць пра яе — проста немагчыма!

Напрыканцы імпрэзы слова ўзяла прафесар эканомікі, нявестка Стэфаніі Міхайлаўны Ірына Міхайлава-Станюта.

— Многія, мабыць, ведаюць, што Стэфанія Міхайлаўна нарадзілася ў сям'і мастака, — распавяла Ірына Аляксееўна. — Яна была не толькі вялікаю артысткаю, а мела яшчэ і пэўныя мастацкія здольнасці. Мне здаецца, калі б пачала пісаць карціны, то таксама дасягнула б вялікага поспеху. Але яна занялася вырабам караляў з прыродных матэрыялаў, прытым у той час, калі мала хто гэтым цікавіўся. Нават падчас адпачынку ў санаторыі Стэфанія Міхайлаўна збірала вакол сябе дзяцей, якія яе вельмі любілі і стараліся дапамагчы, і разам з імі назапашвала прыродны матэрыял для будучых шэдэўраў. У вольную часіну жыла менавіта гэтым заняткам. Калі іграла ў спектаклях, то вельмі любіла аздобіць сваімі каралямі сцэнічны касцюм.

Да ведама

Дзень адкрытых дзвярэй

Міра ІЎКОВІЧ

Сёлета ўпершыню ў беларускіх сядзібах плануецца правесці "Дзень адкрытых дзвярэй", запланаваны на 20 мая. Ініцыятарамі гэтай незвычайнай акцыі выступілі Беларускае грамадскае аб'яднанне "Адпачынак у вёсцы" і Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь. "Дзень адкрытых дзвярэй" прапануецца праводзіць штогод і зрабіць яго своеасаблівым адкрыццём сезона.

У гэты дзень можна будзе бясплатна наведаць любую аграсядзібу, якая ўдзельнічае ў акцыі, пазнаёміцца з пералікам паслуг, пачаставацца хатнімі "прысмакамі" і набыць адмысловыя сувеніры.

— Спадзяёмся, што падобнае мерапрыемства перад пачаткам летняга сезона прыцягне вялікую ўвагу да сельскага турызму і павялічыць колькасць тых, хто пажадае адпачыць менавіта ў вёсцы, — распавяла старшыня праўлення БГА "Адпачынак у вёсцы" Валерыя Кліцунова. — Сядзібы змогуць наведаць патэнцыяльныя турысты, прадстаўнікі СМІ, супрацоўнікі турфірм.

У рамках акцыі гаспадары аграсядзіб плануюць самыя разнастайныя праграмы: могуць правесці экскурсію па сваёй сядзібе, пачаставаць чаем з пірагамі ці сваёй фірменнай стравай, арганізаваць цікавыя мерапрыемствы і забаўкі. Гэта можа быць вясковае свята, прэзентацыя традыцыйнага мясцовага абраду, турыстычнага маршруту або правядзенне міні-фэсту і інш. Турысты, якія захочуць наведаць сядзібу, могуць патэлефанаваць гаспадарам загадзя і папярэдзіць пра свой прыезд.

— Усе сядзібы, якія зацікаўлены ва ўдзеле ў акцыі, ужо паведамілі пра свае планы і праграмы, — зазначыла Валерыя Кліцунова. — Іх спіс змешчаны на сайце БГА "Адпачынак у вёсцы".

Афарызм

З кожнай мясціны зямлі можна пачаць дарогу.

Якуб КОЛАС

З глыбінкі

Юбілей «Прасніцы»

Святочна-юбілейнымі канцэртамі адзначыў 25-годдзе творчай дзейнасці народны ансамбль народнай песні "Прасніца" Каралёўскага СДК Уздзенскага раёна. Адзін такі канцэрт прайшоў на сцэне Цепленскага дома культуры. Другі юбілейны канцэрт "Прасніца" дала ў Каралёве, дзе яе сустрэлі шквалам апладысментаў — на канцэрт прыйшло больш як 200 гледачоў.

Здаецца, за такі доўгі час можна прывыкнуць да сваіх артыстаў, аднак кожнае выступленне праходзіць пры поўным аншлагу. Ды гэта і не дзіўна. Па-першае, на сцэне выступаюць чыесьці маці, жонкі, бабулі, а па-другое, кожная праграма калектыву непадобная да іншых, новая, па-свойму цікавая. І так — чвэрць стагоддзя...

За гэты час у ансамбля было каля паўсотні выканаўцаў. Нязменным жа кіраўніком яго заставаўся Алег Гусараў.

— 1 жніўня 1986 года, пасля заканчэння Інстытута культуры, я з жонкай прыехаў у Каралёва на працу, — успамінае Алег Мікалаевіч. — А ўжо ў верасні пачаў першыя рэпетыцыі самадзейны калектыў. Аснову яго склалі работніцы цэха мастацкіх вырабаў, які быў адкрыты ў Каралёве. Пазней яны і далі нашаму калектыву сваю фірменную назву — "Прасніца". Восем гадоў ішлі мы да звання "народнага". Цяпер у рэпертуары ансамбля каля сотні песень.

Калектыў можна пабачыць на ўсіх раённых мерапрыемствах, але самай знамянальнай падзеяй для "Прасніцы" за апошнія гады стаў удзел у абласным фестывалі "Напеў зямлі маёй", які традыцыйна праходзіць у Мар'інай Горцы.

Святлана МІХАЙЛОЎСКАЯ,
Уздзенскі раён

Падзяліся кнігай

Нядаўна ў школе № 1 г.п. Рось Ваўкавыскага раёна прайшла акцыя "Падары кнігу дзецям". Школьнікі і іх настаўнікі сабралі кніжкі для дзяцей з сацыяльнага прытулку. У гэтую бібліятэчку ўвайшлі і вясёлыя яркія кнігі для зусім маленькіх, і прыгодніцкія раманы, і аповесці для падлеткаў, і сур'ёзная класіка сусветнай літаратуры для старшакласнікаў. Многія кнігі былі падпісаны былымі ўладальнікамі — каб добрыя пажаданні першыя "сустракалі" чытачоў з прытулку. Радасць і цёплыя словы ў адрас дарыцеляў пацвердзілі ў чарговы раз: "Той, хто ўмее дзяліцца, узамен атрымоўвае яшчэ больш".

Кожны чалавек у сваім жыцці можа сустрэцца і пасябраваць з кнігай, якая мусіць прыйсці да яго, як бы ні склаўся лёс. Таму так неабходныя падобныя акцыі: яны дораць дзецям, што патрапілі ў бяду, сяброў на ўсё жыццё.

Таццяна ГАЗІЗАВА,
Ваўкавыскі раён

ЛіМ
Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі", РВУ "Літаратура і Мастацтва"
Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ

Рэдакцыйная калегія:
Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Юрыдычны адрас:
220034, Мінск,
пр. Незалежнасці, 39, п. 4а
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73
Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04
аддзел "Кніжны свет" — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у Інтэрнэце: www.lim.by

Пры передруку просьба спасылацца на "ЛіМ". Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютарнага цэнтра РВУ "Літаратура і Мастацтва".
Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва".
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку" г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 63856
Кошт у розніцу — 2300 рублёў
Наклад — 2853
Умоўна друк. арк. 5,58
Нумар падпісаны ў друк 10.05.2012 у 11.00
Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г.
Заказ — 20240
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
ISSN 0024-4686